

Loodusevaatlusi 2006

Penijõe 2007

"Loodusevaatlusi 2006" sisaldab neli artiklit. Neist kaks esimest kirjeldavad Väinamere laidude linnustikku ja rebaste mõju sellele. Kogumikus on ka artikkel Silma looduskaitseala niitude ja roostike lindude asustustihedustest. Peaaegu poole kogumiku mahust võtab enda alla Pärnumaal kohatud linnuliikide kommenteeritud nimestik.

Kogumik on kättesaadav eesti Rahvusraamatukogu digiarhiivist DIGAR aadressil: <http://digar.nlib.ee>

Koostanud ja toimetanud: Eve Mägi
Kaane kujundanud: Kaarel Kaisel

Trükitud Haapsalu Trükikojas, 2007

SAARTE HAUDELINNUSTIK 2004-2006: SUUREMAD MUUTUSED LINNUSTIKUS LÄBI POOLE SAJANDI

Eve Mägi

SISSEJUHATUS

Matsalu Rahvuspargi Väinamere saarte haudelinnustikku on jälgitud 1958. aastast alates. Saarte linnustiku ülevaated on varasematel aastatel ka pidevalt avaldatud (Onno, 1958; Onno, 1963; Renno, 1968; Kastepõld, 1971, 1972, 1973 ja 1974; Mägi, 1975; Paakspuu, 1976; Paakspuu, Kastepõld, Mägi, 1977; Paakspuu jt., 1978, 1980, 1981, 1982 ja 1984). Edaspidi enam iga-aastasi loendustulemusi otseselt pole avaldatud, kuid on ilmunud üldisemad ülevaated saartel toimunud linnustikumuutustest (Paakspuu, Kastepõld, 1985; Mägi, Kastepõld, Paakspuu, 1993) või käsitletud üksikute linnurühmade ja liikide asustuse muutusi seal (Mägi, Paakspuu, Kastepõld, 1993a; Mägi, 1995; Mägi, Paakspuu, Kastepõld, 1993b; Mägi, Kaisel, 2003; Mägi, 2003). Seepärast on ülim aeg vaadata, millised muutused on saarte linnustikus toimunud viimase kümmeaastaga ja millised suundumused seal valitsevad. Käesolev artikkel käsitleb ainult alla 20-hektariliste väikesaarte linnustikku, suurematel saartel on linde loendatud suurte vahedega ning viimased andmed on juba avaldatud (Kaisel, Paakspuu, Mägi, 1999).

MATERJAL JA METOODIKA

Matsalu Väinamere väikesaari on loendatud iga-aastaselt alates 1958. aastast kuni aastani 1998. Järgmine linnustiku üldloendus toimus aastatel 2004-2006. Linde on loendatud valdavalt kaks korda pesitsusperioodi jooksul, mõned saared on vahel ka kolm korda üle käidud, kuid on ka neid saari, mida on külastatud suve jooksul vaid ühel korral. Üksikul aastail on mõni saar jäänud ka üle käimata (eriti aastail 1982 ja 1986), kuid seda on nii pika

vaatlusrea kohta siiski vähe.

Kokku on linde loendatud 22 (23) saarel. Õigem oleks neid nimetada ehk haudeüksusteks, sest paljude saarte juurde jääb väikesi nimeta rahukesi ja karisid, millel pesitsevad linnud on liidetud põhisaare linnustikule. Saared jagunevad suuruse järgi:

üle 15 ha on vaid Kumarilaid (16,3 ha);

10-12 ha – 2 saart: Papilaid (12 ha) ja nüüdseks täiesti kokkukasvanud Mustakivi-Laekarahu (11,4 ha); viimaste linnustik on püütud siiani veel eraldi arvele võtta;

3-4 ha – 2 saart: Kakrarahud (3,7 ha) ja Sipelgarahu (3,4 ha);

2-3 ha – 4 saart: Anemaa (2,3 ha), Suurrahu (2,7 ha), Paljarahu (2,5 ha) ja Tagarahu (2,5 ha);

1-2 ha – 4 saart: Papirahu (1,2 ha), Suur-Härjamaa (1,6 ha), Esirahu (1,1 ha) ja Tondirahu (1 ha);

0,4-0,6 ha – 4 rahu: Väike-Härjamaa, Näripearahu, Koharahu, Hoorahu;

0,2 ha ja väiksemad on kõik ülejäänud 5 saarekest – Valgerahu, Sõmeri E-rahuke ja Sõmeri W-rahuke, Kuivarahu, Svenirahu.

Kõigil saartel on tehtud absoluutloendus – on kammitud läbi kogu saar ja otsitud üles pesad. Mitmed raskesti leitavate pesadega linnud on arvele võetud tegutsevate paaridena, eriti puudutab see värvulisi. Aga ka mõned pardipaarid või üksikud ootavad isalinnud on lisatud haudelinnustikku tõenäoliste pesitsejatena, arvestades sellega, et kõiki pesi ei leia nagunii üles, sageli on mõne liigi jaoks ka loendusae liiga varajane olnud.

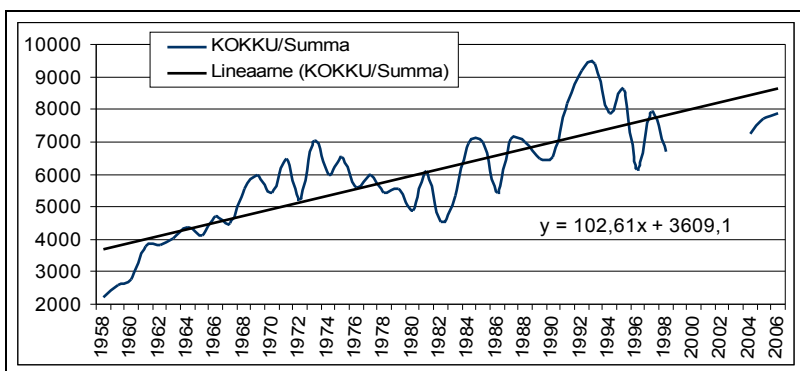
TULEMUSED JA ARUTELU

LINNUSTIKU MUUTUMINE

Kokku on vaatlusalustel saartel registreeritud 261 927 linnupaari pesitsemine 44 aasta jooksul, see teeb keskmiselt 5953 paari aastas. Kõige vähem oli linde pesitsemas 1958. aastal – 2231 paari, kõige suurem arvukus registreeriti 1993. aastal, kui pesitsemas oli 9395 paari linde. Lindude arvukus saartel on peaaegu pidevalt tõusnud (joonis 1), vaid 1970.-te aastate teisel poolel on sedastatav dominantliikide vahetumisest tulenev arvukuse langus. Selgesti on märgatavad ka 1982. ja 1986. aasta loendusvead.

Väikesaarte haudelinnustikus moodustavad põhiosa vee- ja

rannikulinnud, kokku on neid registreeritud siin pesitsemas 257 321 paari. Vee- ja rannikulindude osatähtsus kogu linnustikust on valdavalt olnud 98-99%, värvulisi 1-2%. Ainult vaatlusperioodi alguses oli värvulisi kõigist registreeritud lindudest 5-6%, praeguseks on värvuliste osatähtsus taas suurenenud 4-5%-le. Ühest küljest tuleneb see värvuliste paremast arvelevõtmisest Kumarilaiul mõlemal perioodil, teisalt on paljud saared praeguseks roostunud ja suurenenud on roostikuvärvuliste arv. Selgelt ilmestab seda tõik, et kui 1958.-1960. aastatel registreeritud 120-130 värvulisepaarist pesitsesid umbes pooled Kumarilaiul, siis 2004.-2006. aastal moodustasid Kumarilaiu kadastikes ja rootukkades elavad värvulised umbes kolmandiku 330-380 värvuliste haudepaarist.

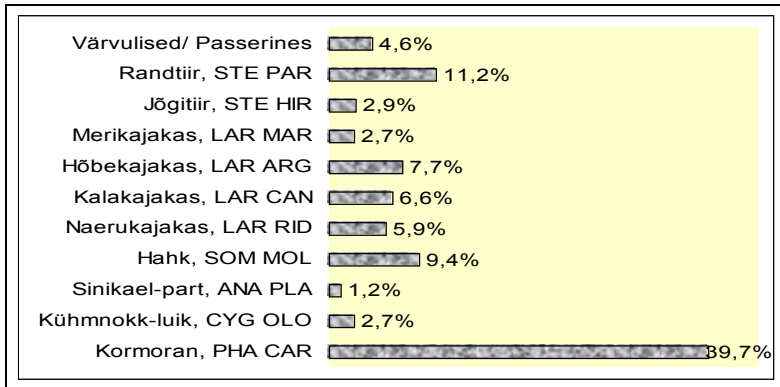

Joonis 1. Lindude koguarvukuse tõus Matsalu Rahvusparki jäävatel väikestel linnusaartel aastatel 1958-2006.

Figure 1. Total number of birds on islets of Matsalu National Park in 1958-2006.

Saarte haudelinnustikku on igal etapil iseloomustanud kindla dominantliigi olemasolu. Vaatlusrea aastakümnete jooksul on need jõudnud mitu korda vahetuda (Mägi, Kastepõld, Paakspuu, 1993). Vaatlusperioodi alguses oli dominandiks naerukajakas, siis kala-kajakas ja hiljem juba hahk. Praeguseks dominantliigiks on kormoran. Esmakordselt ületas kormorani arvukus eelmise dominantliigi – haha arvukuse 1998. aastal. Haha arvukus meie väikesaartel hakkas langema 1994. aastal, kormorani arvukus aga

tõusis meeletu kiirusega – 1984. aastal esmakordselt siin pesitse-
 nud 5 haudepaarist oli 1998. aastaks saanud 2500-paariline vägi
 kolooniatega kahel saarel.

Joonis 2. Arvukamad linnuliigid väikesaartel 2004.-2006. aastal ning nende osakaal kogu linnustikus.

Figure 2. Relative frequency of most numerous species in 2004-2006.

Üle 1%-lise osatähtsusega liike on praegu saartel 10 (joonis 2), lisaks neile on üsna märkimisväärse osa siinses linnustikus saavutanud ka värvulised. Võrreldes haha valitsemisajaga 1990.-te aastate alguses, on üle 1%-lise osatähtsusega liikide arv tõusnud vaid ühe liigi võrra: siis oli hähka ligi 46%, hõbekajakat 18,6%, väiksemate protsentidega järgnesid neile kalakajakas, randtiir, merikajakas, naerukajakas, kormoran, räusktiir ja hallhani (Mägi, Kastepõld, Paakspuu, 1993). Praeguses haudelinnustikus ei joonistu nii selgelt välja üksikut subdominanti (joonis 2), ühesuguses suurusjärgus pesitsevaid liike on mitmeid. Iga aastaga üha enam pürgib teistest ettepoole siiski randtiir (tabel 1), kelle osatähtsus linnustikus oli 2006. aastal juba 12,2% ja kes jättis veelgi kahanenud arvukusega haha oma 7,7%-ga kaugele selja taha, kajakatega ühte punkti.

Uutest, vaatlusperioodi jooksul saartele elama asunud lindudest, on nüüdseks oma eluala ja arvukust kasvatanud veel kõhmnokk-luik. Tema arvukus moodustab praegu keskmiselt 2,7% saarte linnustikust, erakordselt kõrge oli liigi arvukus 2005. aastal.

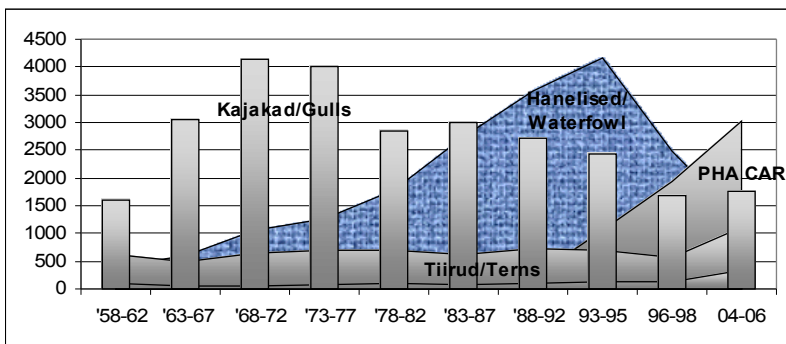
Tabel 1. Vee- ja rannikulindude keskmised arvukused Väinamere väike-saartel aastatel 1958-2006. Viimased tulemused aastate kaupa.

Table 1. Average numbers of birds on Väinameri islets in 1958-2006, and the numbers of breeders in 2004, 2005 and 2006.

Liik	Species	'58-62	'63-67	'68-72	'73-77	'78-82	'83-87	'88-92	93-95	96-98	04-06	2004	2005	2006
Tuttpütt	POD CRI	9,8	0	12,8	8,2	6,75	6,6	2,0	0,3	0,7	2,0	3	2	1
Kormoran	PHA CAR						11,4	195,8	1068,0	1933,3	3021,0	2805	3097	3161
Kühmnokk-luik	CYG OLO				0,4	2,0	17,3	64,8	123,3	110,7	202,0	191	233	182
Hallhani	ANS ANS	11,2	30,0	44,2	51,6	53,5	104,3	89,8	76,3	56,3	47,3	43	55	44
Valgepösk-lagle	BRA LEU					0,4	4,8	12,0	15,3	12,0	2,3	4	2	1
Ristpart	TAD TAD	2,6	3,0	8,8	11,8	6,8	5,8	5,2	6,7	4,7	4,7	2	7	5
Rääkspart	ANA STR			0,2	1,2	0,5	0,3	1	2,7	6,3	31,0	38	23	32
Sinikael-part	ANA PLA	25,8	42,2	55,6	77,2	50,5	62,3	50,2	31,0	26,7	88,0	81	82	101
Soopart	ANA ACU	8,0	7,0	9,4	6,0	1,3	1,3	0,2	0,3	1	3,3	7	3	0
Rägapart	ANA QUE	2,4	1,2	2,0	1,4	1,0	1,0	1,2	0,7	1,0	1,7	1	3	1
Luitsnokk-part	ANA CLY	36,6	36,0	44,0	23,0	21,8	17,3	19,0	8,3	3,3	23,3	23	21	26
Tutthart	AYT FUL	81,4	113,8	182,4	110,2	85,8	62,5	58,0	36,7	13,7	48,7	49	42	55
Hahk	SOM MOL	93,8	164,8	335,6	705,6	1339,2	2358,0	3182,2	3742,7	2186,7	713,3	822	713	605
Tõmmuvaeras	MEL FUS	85,6	89,8	139,0	87,4	84,3	31,3	27,4	34,3	14,3	11,7	9	11	15
Rohukoskel	MER SER	24,4	36,6	148,0	130,0	118,5	41,0	35,6	55,7	28,0	34,7	32	31	41
Jääkoskel	MER MER	29,4	72,2	78,0	53,8	25,5	23,5	22,0	27,0	14,0	11,3	14	9	11
Merisk	HAE OST	50,6	34,4	36,0	49,2	54,0	54,5	59,8	60,0	55,7	55,3	54	64	48
Naaskelnokk	REC AVO				0,4	0	0,3	0,2	3,7	6,3	2,7	2	1	5
Livetuul	CHA HIA	40,8	17,0	15,8	22,8	24,5	32,0	35,2	28,7	36,3	37,7	35	41	37
Kiivitaja	VAN VAN	41,6	11,6	10,8	14,6	11,75	11,0	5,2	7,7	2,7	5,7	5	5	7
Niidurüdi	CAL ALP	3,8	1,2	2,4	1,6	0	1,3	0	1,0	2,0	0	0	0	0
Tutkas	PHI PUG	10,0	2,2	5,4	2,6	2,3	2,8	0,6	0,7	0	0,3	1	0	0
Mustsaba-vigle	LIM LIM	1,8	7,4	7,6	5,8	3,8	4,5	3,2	3,7	1,0	0	0	0	0
Punajalg-tiider	TRI TOT	84,0	44,6	41,0	34,2	31,3	31,0	34,4	37,3	25,0	44,0	50	49	33
Kivirullija	ARE INT	34,2	21,4	23,8	27,0	23,5	17,0	10,6	8,7	10,0	4,0	7	3	2
Väikekajakas	LAR MIN	8,2	3,6	25,2	16,4	6,75	0,25	0,6	0	0	0	0	0	0
Naerukajakas	LAR RID	933,4	1836,6	2288,0	1804,0	872,0	795,0	265,0	296,3	24,0	452,3	417	434	506
Kalakajakas	LAR CAN	658,2	1188,2	1731,4	1917,6	1406,3	904,0	663,6	590,7	447,3	500,0	473	518	509
Tõmmukajakas	LAR FUS					1,3	1,3	0	0	3,0	0,7	1	0	1
Höbekajakas	LAR ARG	2,6	6,6	66,0	181,0	420,2	1023,0	1424,4	1136,3	828,7	588,7	576	607	583
Merikajakas	LAR MAR	13,2	17,0	29,2	78,6	150,4	275,0	370,6	397,7	375,0	206,0	202	195	221
Räuskiir	STE CAS	49,2	79,6	124,0	160,4	223,4	180,0	142,2	82,7	0,3	22,0	2	1	63
Tutt-tiir	STE SAN				0,6	0	0	0,2	0,3	1,7	9,0	1	7	19
Väiketiiir	STE ALB	25,0	10,4	26,6	12,6	16,0	24,5	17,4	16,0	36,3	9,7	7	8	14
Jögitiiir	STE HIR				104,2	154,5	80,5	131,2	132,7	98,7	217,0	214	177	260
Randtiiir	STE PAR	558,4	414,0	489,6	431,2	309	317,75	431,2	455,3	437,0	854,7	684	918	962
Värulised	Passerines	107,6	46,6	51,6	88,4	95,0	69,0	102,6	126,7	125,0	346,3	377	336	326
KÕIK KOKKU	SUMMA	3036,8	4346,6	6036,4	6223,8	5610,6	6604,6	7475,0	8623,7	6934,0	7605,3	7236	7698	7882

MUUTUSED LINNURÜHMADES

Vaatlusaja jooksul on saarte linnustikku lisandunud kormoran. Haneliste arvukus on pidevalt tõusnud 1990.-te aastate keskpaigani ja siis langenud. Kajakate arvukus hakkas langema juba varem. Kurvitsate asustus saartel kahanes kohe vaatlusrea alguses. edaspidi on see olnud stabiilne. Tiirude arvukus väikesaartel on tugevalt tõusnud alles sellel sajandil (joonis 3). Alljärgnevalt käsitleme linnurühmades toimunud muutusi üksikasjalikumalt.

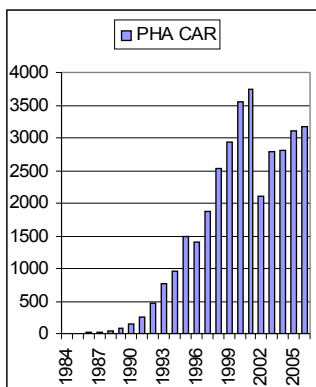

Joonis 3. Muutused linnurühmade arvukuses ja nende omavaheline suhe aastatel 1958-2006.

Figure 3. Numbers of bird groups and their changes in 1958-2006.

Kormoran

Kormoranid alustasid Väinamere saarte okupeerimist 1984. aastal. Peaaegu samast ajast algas ka asurkonna ohjeldamatu kasv. Algusaastatel suurenes koloonia iga aastaga umbes 1,8 korda. 1993. a. oli pesitsevaid linde juba 770, 1995. a. ümmarguselt 1500, 1998. aastaks 2500 ning 2000. a. juba 3561 paari, mis aasta pärast oli tõusnud veel ligi 200 paari võrra. Edaspidi on kormoranide elus toimunud mõned tagasilöögid ning lindude arv pole siin

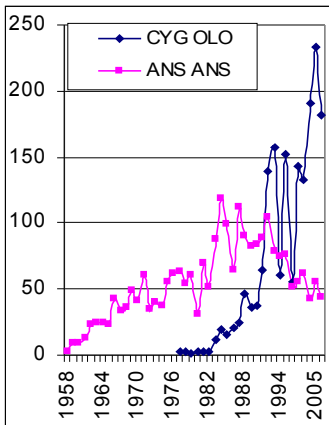

enam nii kõrge (tabel 1). Kormoranid pesitsevad kolme tiheda kolooniana: peaaegu täielikult on kormoranide poolt hõivatud Tondirahu ja Papirahu, Sipelgarahul on koloonia all ülejäänud saarega vaid pika liivasäärega ühenduses olev lääneosa.

Hanelised

Haneliste arvukus on praegu üsna madal, nii 1970.-te aastate tasemel. Hanelised olid Väinamere väikesaartel lausa kõige arvukamaks linnurühmaks 1987. aastast alates. Haha arvukus oli selleks ajaks tõusnud 2500 paarini, rohkesti pesitses ka teisi sukelparte, hallhanesid ja sinikael-partet. Edaspidised arengud on aga olnud liigiti erinevad.

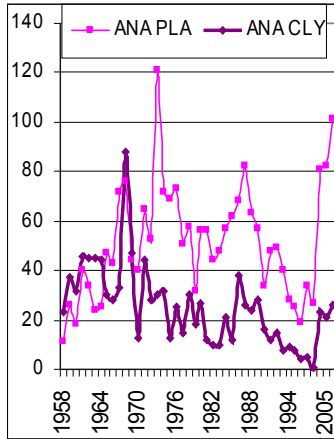
1977. aastast saartele asunud **kühmnokk-luik** (*Cygnus olor*) hakkas oma kasvava arvukusega hallhanesid nende pesitsusaladelt välja tõrjuma. Praegu on luikede arvukus üha tõusmas, **hallhaned** (*Anser anser*) on jäänud pesitsema veel kulustunud mandrilähedaste saarte roostikuvööndisse – nende arvukus on kahanenud enam kui kaks korda (Mägi, 2003). **Haha** (*Somateria mollissima*) arvukus saavutas oma lae 1993. aastal, kui saartel oli pesitsemas lausa 4400 hahka. Juba järgmisel aastal oli neid ligi tuhatkond paari vähem ja arvukus

pole enam tõusnud, vaid üha vähenenud. Osaliselt on selles süüdi suurematele saartele suveks peale jäänud rebased (vt. artikkel samas kogumikus), osaliselt oli aga liigi arvukus ületanud nagunii oma tõusuperioodi ja pidigi hakkama langema. Üleasustuse ilmingud olid selged – liigiti asustus parimates pesitsuskohtades, suur rüüstamine, vähenenud kurnad jm (Mägi, Kaisel, 2003).

Haha arvukuse vähenemine on mõjunud hästi teistele partidele, eriti sellistele üksipesitsejatele nagu **ujupartidele**. Võrreldes ujupartide arvukuse täieliku madalseisuga 1990.-te aastate lõpus, on praeguseks pesitsevate ujupartide arv tõusnud 3,8 korda. Saarte kulustumine, nagu vahepeal sai arvatud, polnud siiski vist ujupartide arvukust peamiselt mõjutav tegur, veelgi enam paistab

nende vahepeelses väheses pesitsemises süüdi olevat haha liigne surve kõigil parematel pesitsusaartel. Samas ei saa väita, et kulustumisel mingit tähtsust ei ole, sest korras saarte puhul võiks pesit-sevaid parte ehk rohkemgi olla, vähemalt mõne aasta pärast, kui pesitsema asuvad üleskasvanud põlvkonnad.

Sinikael-pardi (*Anas platyrhynchos*) keskmine arvukus on praegu kogu vaatlusrea kõrgeimal tasemel ning arvukus tundub olevat tõusutrendil. Kõige kõrgem on liigi arvukus olnud siiski 1973. a., kuid siis oli tegemist üksiku kõrgarvukusaastaga. Seitsmekordsele on pärast 1990.-te lõpu madalseisu tõusnud **luitsnokk-pardi** (*Anas clypeata*) arvukus väikesaartel. Nimetatud liik oli vaatlusperioodi algul kõige arvukamaks ujupardiliigiks, kelle arvukus püsis kõrge kuni 1975. aastani, kuid hakkas siis langema (joonis 3), 1990.-te aastate keskpai-

gast alates oli saartelt leida veel vaid üksikuid luitsnokk-parte. Praeguseks on juba taastunud liigi 1970.-te aastate keskpai-ga arvukustase. Arvestatava suurusega asurkonna on Väinamere väikesaartel moodustanud ka **rääkspart** (*Anas strepera*). Esimene rääkspardi pesa leiti siit 1970. aastal. Liik oli kuni 1990. aastani ebaregulaarne pesitseja, keda headel aastatel tehti haudelinnustiku loenduste ajal kindlaks 1-2 paari. 1991. aastast saadik on rääkspart olnud Väinamere saartel pesitsemas igal aastal ja liigi arvukus on üha tõusnud. Kõige kõrgem oli liigi arvukus 2004. aastal.

Koos ujupartidega on oma haudeasurkonda asunud taastama ka **tuttvart** (*Aythya fuligula*). Pesitsevate paaride arv on siiani veel liigi kõrgtasemest rohkem kui kaks korda madalam, kuid 1990.-te aastate madalseisust on üle saadud. Tuttvarti pesitsemise vaatlusalustel saartel kõige enam aastatel 1968-1971, millise perioodi algus- ja lõpuaasta on ka vaatlusrea rikkaimad tuttvardi-aastad vastavalt 328 ja 208 pesitseva paariga. **Tõmmuvaera** (*Melanitta fusca*) ja **rohukoskla** (*Mergus serrator*) puhul jääb ainult loota, et kolme viimase vaatlusaasta juures teatud määral väljenduv arvukuse tõus ei ole juhuslik, vaid näitab nende kahe liigi arvukuse

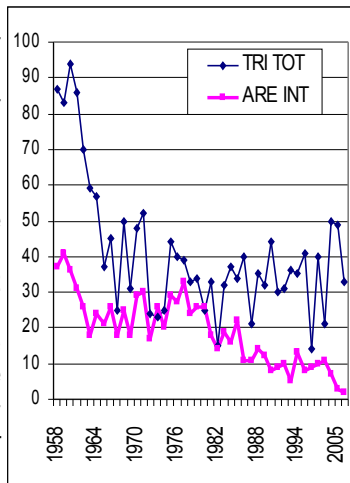
taastuma hakkamise algust. Hea ei ole praegu saartel pesitsevate **jääkosklate** (*Mergus merganser*) seis, kuid nende puhul ei paista saadud numbritest välja ka mingit edenemist.

Kurvitsad või kahlajad

Ranna- ja niidukurvitsaid pesitses Väinamere saartel kõige enam 1958-1961, ka 1962. aastal oli selle linnurühma arvukus veel üsna kõrge, kuigi liivatüll ja kiivitaja arvukus oli juba tugevalt langenud. Järgmiseks aastaks oli langus tabanud ka teisi liike, välja arvatud mustsaba-vigle, ning saarte kurvitsate seltskonnast oli järgi veel vaid 52%. Edaspidi on ühtede liikide arvukus taastunud, teiste oma veelgi langenud, mõned liigid

on saartelt ka ära kolinud, kuid kurvitsate üldarvukus on püsinud suhteliselt stabiilsena – keskmine arvukus on olnud 148,7 paari. Pikas reas on kõikumine olnud küll suurem, kui näitavad perioodide keskmised, kuid tegemist on olnud vaid juhuslike aastast tingitud kõrvalekalletega: eriti halvad aastad on olnud 1967, 1972 ja 1996 (kokku alla 100 paari), eriti head aastad aga 1975, 1977 (üle 180 paari), 1971, 1984 ja 1995 (üle 170 paari). Hetkel on saartel pesitsemas põhiliselt kolm kurvitsaliiki – **merisk** (*Haematopus ostralegus*), **liivatüll** (*Charadrius hiaticula*) ja

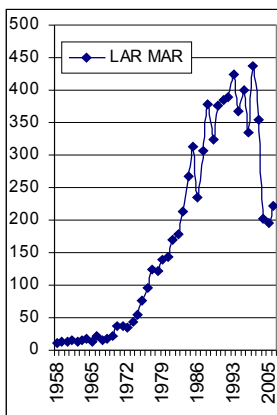
punajalg-tilder (*Tringa totanus*). Need kolm liiki moodustavad praegu saartel pesitsevatest kurvitsatest 92% algusaastate 66% asemel. Täielikult puuduvad nüüdisajal väikesaartelt **suurkoovitaja** (*Numenius arquata*) ja **mustsaba-vigle** (*Limosa limosa*) (viimased pesitsused vastavalt 1985 ja 2000), üha väheneb **kivirullija** (*Arenaria interpres*) arvukus. Linnustikku on lisandunud **naaskel-nokk** (*Recurvirostra avosetta*), kes on meie väikesaartel ebaregulaarselt pesitsenud alates 1973. aastast. Sagedasemaks ja arvukamaks muutus liigi pesitsemine 1990.-tel aastatel ning viimasel kümnel aastal on ta siin pesitsenud juba igal aastal, kuigi kõikuva arvukusega.

Kajakad

Kajakad olid valitsevaks linnurühmaks Väinamere väikesaartel kuni 1980.-te aastate lõpuni, siis jäid nad arvukuselt alla esmalt hanelistele (tegelikult hahale), seejärel aga juba kormoranile. Vahepeal tugevalt langenud kajakate arvukus on nüüdseks vähemalt stabiliseerunud, on märgata uut edenemist.

Naerukajakas (*Larus ridibundus*) oli väikesaartel väga arvukas 1961. kuni 1977. aastani, kui liigi keskmine arvukus kõikus 1200-2000 paari ümber ja tõusis 1968-1969 isegi üle 2500 paari. 1978. aastast algas naerukajakakolooniate hääbumine. 1990.-te aastate teises pooles oli naerukajakas jäänud pesitsema vaid üksikute paaridena (1997. a. 2 paari, 1998. a. 14 paari). Praeguseks on naerukajakate arvukus taas tõusnud, on mitmeid üsna arvukaid kolooniaid, enamasti tiirukolooniate servas. **Kalakajakas** (*Larus canus*) oli saartel algul kasvava arvukusega liigiks – arvukus tõusis poolelt tuhandelt paarilt 2200 paarini 1972-1973 ning hakkas siis hõbekajaka survele esialgu tasapisi, kuid edaspidi üha kiiremini kahanema. Praeguseks on välja kujunenud taas suhteliselt stabiilne umbes viiesajapaarine asurkond, suuresti tänu küll Kakrarahu hoidmisele hõbekajakast vabana. **Hõbekajakas** (*Larus argentatus*) oli 1950.-tel aastatel lausa haruldane haudelind meie meresaaudel – pesitsemas oli vaid 1-2 paari ja sedagi mitte igal aastal. Kuid juba 1960.-tel aastatel lindude arv algul mitmekordistus, siis kümnekordistus ning kasvas aga üha veel. 1980.-te aastate lõpuks oli hõbekajakate arvukus saavutanud oma lae, maksimumiks jäi 1563

paari 1990. aastal. Lindude arvukus püsis seitse aastat 1300-1500 paari vahel ning hakkas siis langema. Nüüdseks on liigi arvukus kahanenud üle kahe korra, viimase kolme aasta loendused näitavad siiski praeguse taseme stabiilsust.

Merikajakas (*Larus marinus*), kes oli 1950.-1960.-tel aastatel meresäärte üksik asukas, hakkas 1970.-tel aastatel oma liigikaaslaste vastu leplikumaks muutuma ning moodustama väikesi haudegrupe. Mingist ajast peale võis merikajakat juba peaaegu koloniaalseks linnuks pidada. Arvukus kasvas kuni 1990.-te aastate

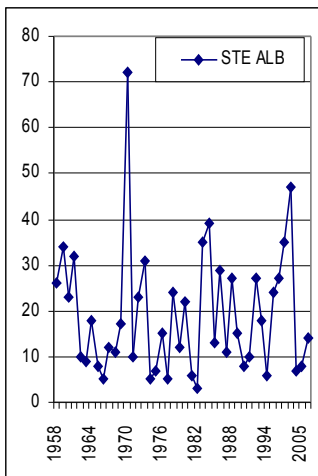
keskpaigani. Praeguseks on ka selle liigi arvukus kahanenud kaks korda, või vähemalt paistab olema kahanenud, sest sagenenud tormidega on nende rannikul asuvad pesad tihti enne arvelevõtmist juba hukkunud. Kindlasti on aga seeläbi vähenenud merikajakate sigimisedukus. **Väikekajakas** (*Larus minutus*) on saartelt juba ammu kadunud ja pole mingit märki, et liik võiks tagasi tulla. Väikekajakad pesitsesid Väinamere väikesaartel pidevalt kuni 1977. aastani, sealt edasi kuni 1983. aastani pesitsesid nad veel üksikuil aastail. Viimased 3 paari pesitsesid 1989. aastal Mustakivirahul.

Tiirud

Tiirudest on väikesaartel pesitsenud alati arvukalt rand- ja jõgitiire ning väheke ka väiketiire, räuskitiir on vahetevahel ka puudunud, tutt-tiir on siinsetel saartel olnud seni vaid juhuslik pesitseja.

Randtiir (*Sterna paradisaea*) on läbi kogu vaatlusrea olnud tiirudest arvukaim. Liigi arvukus on aastati väga muutlik olnud ja hüpnud kusagil 300 ja 500 vahel, vaid 1972. aastal on randtiire kokku loetud 595 paari ning aastatel 1967, 1969, 1978 ja 1980-1981 on nende arvukus langenud 300-st madalamale. Seda enam tuleb rõhutada randtiirude praegust arvukuse tõusu. Nüüdne randtiirude arvukus ületab kõik varasemad ning on kolme loendus aasta jooksul ka selgelt üha tõusnud (tabel 1). Peaaegu sama jutt käib ka **jõgitiiru** (*Sterna hirundo*) kohta. Jõgitiire on pesitsenud alati ligi neli korda vähem kui randtiire, vaid perioodil 1978-1982, kui randtiirude arvukus oli madalseisus, oli jõgitiire randtiirudest vaid poole vähem. Jõgitiirude arvukus on kõikunud 80 ja 170 vahel, keskmiselt on linde pesitsenud 115 paari. Jõgitiirude arvukus on samuti hetkel enneolematult kõrge, küündides 2006. aastal lausa 260 paarini. Nende kahe tiiruliigi arvukuse tõusu taga ei saa olla pesitsusalade paranemist, sest neid on alati jätkunud. Põhjuseks võiks olla ehk toidubaasi järsk edenemine. Kuna tiirud on kalatoidulised ja nende põhisaagiks on ogalik, mis on ka kormorani toidusedelis väga tähtsal kohal, siis võib arvata, et ogalikku on merre ilmunud enneolematult suurel hulgal. Igatahes jätkub ogalikke nii üha kasvavale kormoranide hulgale kui ka tiirudele oma poegade üles kasvatamiseks, kohati on tiirude kolooniadki kaetud ülearuseks osutunud ogalikega.

Üsna kõikuv on olnud **väiketiiru** (*Sterna albifrons*) arvukus. Selle liigi puhul on siiski võimalik välja tuua selge arvukuse languse perioodi 1958-1966, sellele järgnenud arvukuse tõusu 1973. aastani koos vaatlusrea kõrgeima arvukusega 1970. aastal, siis järsku langust ning taas tasakesi ülesronimist, mis lõppes uue järsu arvukuse langusega 1981.-1982. a. 1983.-1984. aastal on väiketiir jällegi kiire arvukuse tõusu teinud ning sealt on arvukus hakanud järkjärgult langema kuni uue tõusuperioodini 1995. aastast. Hetkel on väiketiiru arvukus madalseisus, kuid ehk siiski tõusuteel

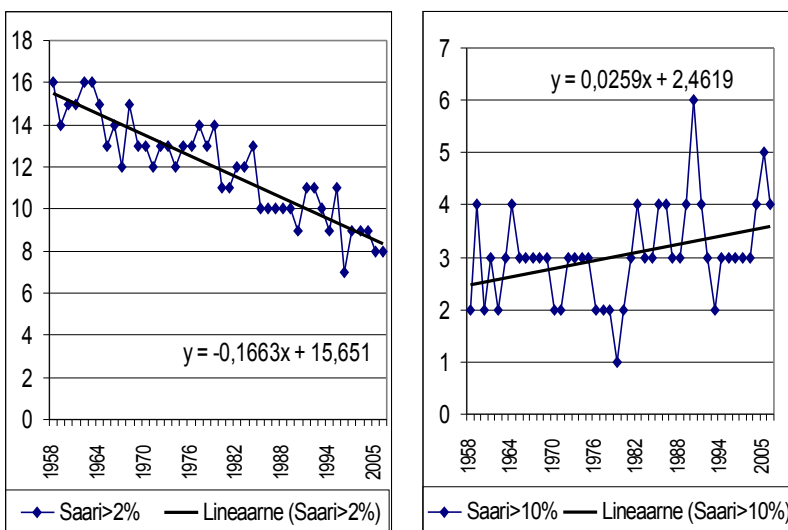

(tabel 1). **Räusktiiru** (*Sterna caspia*) arvukus väikesaartel tõusis kuni arvukuse maksimumseisuni aastatel 1978-1982 ning hakkas pärast seda umbes sama tempoga langema, 1995. aastal veel Sipelgarahul pesitsenud 65 paari räusktiire olid sealt järgmiseks aastaks Rukkirahule kolinud. Edaspidi leidus peaaegu igal aastal mõnel saarel vähemasti üks pesa, kuni 2006. aastal oli Anemaal taas pesitsemas 63 paari räusktiire. **Tutt-tiir** (*Sterna sandvicensis*) pesitses Matsalu Väinamere saartel esmakordselt 1977. aastal, kui Papilaiul oli kolm pesa. Järgmist paari tuli oodata 1992. aastani, edaspidi on liigi kohtamine siin saagenenud, 2006. aastal oli tutt-tiire pesitsemas 19 paari.

SAARED LINDUDE ELUPAIGANA

Väinamere saari on väljanägemise ja elupaikade järgi jagatud merepoolseteks, mandripoolseteks ja nende kahe rühma vahele jäävateks saarteks (Onno, 1963) või ainult mandrilisteks ja merelisteks (Paakspuu, Kastepöld, 1985). Merelised saared on enamasti rannast kaugemal, lainetusele avatud ning kõrgemad ja kivisemad. Merelisi saari on rohkem, oma kogupindalalt moodustavad need väikesaartest 67,2 % (43,5 ha), neil pesitses aga 1958.-1964. aastatel 63,3% kõigist saartel registreeritud vee- ja ranniku-

lindudest. Madalad niiduilmelised mandrilähedased saared (kokku 20,8 ha) olid kunagi kasutusel heinamaadena. Kõigil saartel oli oma suur tähtsus vee- ja rannikulindude pesitsusalana – saari, kus pesitses vähemalt 2% tolle aasta kogu haudelinnustikust oli aastati 15-16 ja need mahutasid 98,5% kõigist registreeritud linnupaaridest (joonis 4), vähem oli linde vaid pisikestel karidel. Kuigi needki olid linnurikkad, ei suutnud nad mahutada suurte saartega võrreldaval hulgal linde. Selgelt eristuvad ülejäänutest saared, millel oli naerukajakate koloonia – sealne linnustik moodustas väikesaarte kogulinnustikust kohe kuni veerandi. Nii olid 1958.-1964. aastal linnurohkemad saared kaks esimest aastat Kakrarahu, siis aga kolisid naerukajakad Paljarahule. Väiksemad kolooniad asusid ka Papiilaiul ja viimastel aastatel Väike-Härjamaal.

Joonis 4. Linnustiku koondumine üha vähematele saartele: vasakpoolsel graafikul on saarte arv, millel pesitses vähemalt 2% saarte haudelinnustikust, parempoolsel saared, mille osatähtsus ületas 10% piiri.

Figure 4. Concentration of breeding birds on lesser number of islets. Left graph illustrates number of islets with at least 2 %, and right graph number of islets with more than 10 % of islets bird population.

Järgmise perioodina võib käsitleda aastaid 1965-1979, kui üle 2% osatähtsusega saari oli keskmiselt 12,8 (12-14). Väheseks oli jäänud Esirahu, Koharahu ja Hoorahu linnustik, oluliselt oli tõusnud Papilau, Kumari, Sipelgarahu, Tondirahu, Suur- ja Väike-Härjamaa ja Anemaa osatähtsus. Aastatel 1980-1984 kasvas Papilau, Sipelga- ja Tondirahu osatähtsus lindude pesitsusalana veelgi, tugevalt langes Paljarahu osatähtsus, sest naerukajakad olid lahkunud. Uuesti hakkas tõusma lindude arvukus Kakrarahudel (kalakajakas ja tiirud) ning Tagarahul (naerukajakad).

Tabel 2. Saare tähtsus vee- ja rannikulindude pesitsusalana saare keskmise täitumuse järgi. Number näitab saare suurusele vastavat lindude hulka saarel (koefitsent 1 näitab, et saarel pesitses pindalale võrdeline hulk linnustikust).

Table 2. Importance of some small islets as waterbirds breeding sites (Cormorants, *Anseriformes*, *Charadriiformes*) in order of fulfilment. Number represents ratio between number of birds and size of an island divided to number of average population density on all islands.

	Merelised / stony islands									
	Tondirahu	V-Härjamaa	Papirahu	S-Härjamaa	Hoorahu	Anemaa	Sipelga	Sõmeri-rah	Kuivarahu	Kakrarahu
1958-1964	1,5	10,0	4,8	1,7	2,7	1,5	0,8	2,3	0,3	1,6
1965-1979	2,1	13,8	3,4	2,5	2,1	2,0	1,0	0,6	1,9	0,7
1980-1984	7,7	4,7	3,9	1,9	2,3	1,8	2,0	1,6	2,6	1,1
1985-1993	8,1	3,1	2,9	2,3	3,1	2,1	2,3	1,0	3,2	1,6
1994-1998	17,4	3,2	3,6	2,9	3,1	2,2	2,6	0,6	0,3	1,8
2004-2006	17,5	1,9	6,8	1,4	0,9	2,0	2,1	3,9	1,6	2,6
	Merelised / Stony islands			Mandrilised / Low hay-islands						
	Näripea	Papilaid	Kumari	Paljarahu	Tagarahul	Koharahul	Esirahu	Suurrahu	Mustakivi	Laekarahul
1958-1964	1,1	0,7	0,2	4,8	1,0	2,4	2,6	0,7	0,4	0,4
1965-1979	1,4	1,0	0,3	4,1	0,7	1,4	1,1	0,5	0,3	0,3
1980-1984	2,7	1,1	0,3	1,5	3,3	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2
1985-1993	1,4	1,3	0,2	0,7	1,1	0,5	0,1	0,2	0,4	0,1
1994-1998	0,3	0,5	0,3	0,3	0,5	0,3	0,1	0,1	0,1	0,0
2004-2006	1,9	0,6	0,0	0,2	1,0	0,3	0,5	0,1	0,0	0,0

Aastatel 1985-1993 oli Matsalus linnurikkaid saari veel vaid 10-11, keskmiselt 10,1 ja neil pesitses 93,8% lindudest. Edaspidi koondusid linnud veelgi enam (joonis 4): 1994-1998 oli üle 2%-lise

osatähtsusega saari 9, aastatel 2004-2006 veel vaid 8,3. Kaheksal saarel pesitseb 91,7% lindudest, pindalaliselt moodustavad need kaheksa saart 43,1%. Kõige enam on linde Tondirahul (27,2% 1 ha: kormoran), Kakarahul (14,7% 3,7 ha: kalakajakas, naerukajakas, tiirud), Papirahul (12,7 % 1,2 ha: kormoran), Papilaid (11,4% 12 ha: tiirud, hahk jm), Sipelgarahul (11,1% 3,4 ha: kormoran, hahk, hõbekajakas), Anemaal (7,2% 2,3 ha: tiirud, hahk, hõbekajakas, kühmnook-luik), Tagarahul (3,8% 2,5 ha: hõbekajakas) ning Suur-Härjamaal (3,6% 1,6 ha: hõbekajakas, hahk). Paljudel saartel ei pesitse aga vee- ja rannikulinde enam üldse või pesitsevad nad seal täiesti juhuslikult (tabel 2).

KOKKUVÕTTEKS

Väinamere saarte haudelinnustiku üldarvukus on vaatlusperioodi jooksul küll järjest tõusnud (joonis 1), samas on see üha kasvav lindude hulk koondunud üha vähematele saartele. Vee- ja rannikulindudele pesitsemiseks sobivateks on jäänud veel põhiliselt merelised saared – siin pesitseb 93,5% lindudest, mandrilistel saartel pesitseb lindudest vaid 6,5%, neistki põhiline osa Tagarahul (tabel 2). Kõige suurema tihedusega on koormatud Tondirahu, kus pesitseb 27,2% kõigist viimasel kolmel aastal saartel pesitsenud lindudest. Saare suurust arvestades ületas sinne asustustihedus saarte keskmise asustustiheduse 17,5 korda. Täielikult vaid roo- ja kuluvärvuliste päralt on praeguseks Suurrahu, Koharahu, Mustakivi-Laekarahu, mõnel aastal pesitseb neil siiski ka punajalg-tildreid ja siia eksib ära mõni partki. Pääaegu linnutühi oli 2006. aastal ka Esirahu, olgugi et kahel eelmisel aastal oli seal arvestataval hulgal rand- ja jõgitiire ning natuke muudki. Siiski on nende saarte tähtsus vee- ja rannikulindude pesitsusalana hetkel nullilähedane (tabel 2).

Madalad heinasaared saaks lindude jaoks taas pesitsemiskõlblikuks teha vaid seal uuesti niitma hakates. Linde, kes seal pesitseda võiksid, paistab meil jätkuvat. 1999. aastal sai katseliselt Suurrahu poolest saati üle niidetud. Järgmisel aastal oli Suurrahu linnustik tunduvalt arvukam ja mitmekesisem kui varasematel aastatel. Eriti suur nihe oli toimunud kurvitsate asustuses – eelmise loenduse 2 meriski, 1 liivatüllil ja 2 punajalg-tildri asemel oli

pesitsemas 19 paari kurvitsaid (2 meriskit, 4 naaskelnokka, 3 liivatülli, 4 kiivitajat, 1 tutkas, 2 mustsaba-viglet ja 3 punajalg-tildrit), lisaks 5 paari luitsnokk-parte, 1 sinikael-part ja 1 tuttvart ning peoga kajakaid, jõgi-, rand- ja väiketiire. 2006. aastal oli neist järgi jäänud veel 1 luitsnokk-part, 2 punajalg-tildrit, 1 kühmnokk-luik, 1 jõgitiir ja 1 väiketiir.

Autor on tänulik kõigile, kes on aegade jooksul saarte linde loendanud või loendamisel abiks olnud. Eriiline tänu kuulub Kalev Rattistele ja Vilju Lillelehele, kes on palju aastaid Puise ümbruse saarte linde loendanud.

KIRJANDUS

- Kaisel, K., Paakspuu, T., Mägi, E., 1999.** Muutustest Tauksi, Liia ja Sõmeri saarte linnustikus ja nüüdisaegse linnustiku üldiseloostus. – Loodusevaatlusi 1997-1999. Lihula. Lk. 76-87.
- Kastepõld, E., 1971.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala Väinamere saarte haudelinnustik aastail 1967-1970. – Loodusvaatlusi 1970. Lk. 9-24.
- Kastepõld, E., 1972.** 1972. Matsalu Riikliku Looduskaitseala Väinamere saarte haudelinnustik 1971. a. – Loodusvaatlusi 1971. Lk. 5-6.
- Kastepõld, E., 1973.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala Väinamere ja Kesklahe saarte haudelinnustikust 1972. a. – Loodusvaatlusi 1972, I. Lk. 11-16.
- Kastepõld, E., 1974.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala Väinamere ja Kesklahe saarte haudelinnustikust 1973. a. – Loodusvaatlusi 1973, I. Lk. 4-9.
- Mägi, E., 1975.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala Väinamere ja Kesklahe haudelinnustikust 1974. a. – Loodusvaatlusi 1974, I. Lk. 9-14.
- Mägi, E., 1995.** Kurvitsaliste (*Charadriiformes*) pesitsemisest Matsalu RL Väinamere saartel. – Loodusevaatlusi 1994. Tallinn. Lk. 7-17.
- Mägi, E., 2003.** Hallhane pesitsemine Matsalus 1958-2002: arvukus, selle muutumine ja sigimisedukus. – Loodusevaatlusi 2000-2002, Lihula, lk. 18-27.
- Mägi, E., Kaisel, K., 2003.** Haha arvukuse tõus ja langus Matsalu saartel ja selle teadaolevad põhjused. – Loodusevaatlusi 2000-2002, Lihula, lk. 3-17.
- Mägi, E., Kastepõld, T., Paakspuu, T., 1993.** Matsalu looduskaitseala Väinamere saarte haudelinnustiku asustustiheduse ja struktuuri muutustest. – Loodusevaatlusi 1991, I. Tallinn. Lk. 9-16.
- Mägi, E., Paakspuu, T., Kastepõld, T., 1993.** Haneliste arvukusest Väinamere saartel 1958-1992. – Loodusevaatlusi 1992, I. Tallinn. Lk. 9-22.
- Mägi, E., Paakspuu, T., Kastepõld, T., 1993.** Kühmnokk-luige (*Cygnus olor*) pesitsemisest Matsalu RL Väinamere saartel 1977-1992. –

- Loodusevaatlusi 1992, I. Tallinn. Lk. 23-40.
- Onno, S., 1963.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala haudelinnustikust. – Ornitoloogiline kogumik III. Tartu, lk. 23-56.
- Paakspuu, V., 1976.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala saarte haudelinnustikust 1975. a. – Loodusvaatlusi 1975, I. Lk. 11-19.
- Paakspuu, V., Kastepõld, E., Mägi, E., 1977.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala saarte haudelinnustikust 1976. aastal. – Loodusvaatlusi 1976, I. Lk. 10-20.
- Paakspuu, V., Kastepõld, T., Mägi, E., Kastepõld, E., 1978.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala saarte haudelinnustikust 1977. a. – Loodusvaatlusi 1977, I. Lk. 9-18.
- Paakspuu, V., Kastepõld, T., Kastepõld, E., 1980.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala saarte haudelinnustikust 1978. a. – Loodusvaatlusi 1978, I. Lk. 4-11.
- Paakspuu, V., Kastepõld, T., Kastepõld, E., 1981.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala saarte haudelinnustikust 1979. a. – Loodusvaatlusi 1979, I. Lk. 102-111.
- Paakspuu, V., Kastepõld, T., Kastepõld, E., 1982.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala saarte haudelinnustikust 1980. a. – Loodusvaatlusi 1980, I. Lk. 5-12.
- Paakspuu, V., Kastepõld, E., Kastepõld, T., 1984.** Matsalu Riikliku Looduskaitseala saarte haudelinnustikust 1981. aastal. – Loodusvaatlusi 1981, I. Lk. 5-12.
- Paakspuu, V., Kastepõld, T., 1985.** Matsalu märgala vee-, soo- ja rannikulinnustik. – Matsalu – rahvusvahelise tähtsusega märgala. Tallinn. Lk. 215-235.

LARGE POPULATION CHANGES IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY AND NESTING BIRDS OF THE VÄINAMERI ISLETS BETWEEN 2004-2006

Summary
Eve Mägi

Nesting birds of the Väinameri area islets in Matsalu National Park have been monitored since 1958. Annual reports on monitoring results were continuously published until 1981, since when no annual reports have been published. More general overviews on changes to avifauna on islets and analyses of the dynamics of smaller bird groups have however been published. This article describes changes in avifauna on islets smaller than 20 ha over the last ten years and shows observable trends.

There were ongoing annual surveys of nesting birds on the Väinameri area islets during the period 1958-1998. There was then a gap until the next counts from 2004 to 2006. Usually surveying occurred twice during the nesting season. The whole of all the 23 islets surveyed was covered and all nests counted. In the case of some species where nests are very hard to find (e.g. Passerines), territorial pairs not nests were counted.

The total number of birds has almost certainly been constantly increasing (Figure 1). After the second half of 1970s however some species have declined owing to changes in the dominant species. The biggest proportions of nesting birds on islands are cormorant, waterfowl, waders, gulls and terns at 98-99% of all bird species; the other 1-2% consists of Passerines. In the present day there are 10 species of birds that make more than 1% of all the species (Figure 2). Additionally Passerines have also been increasing proportionally owing to the increased size of reed beds.

During the surveying period cormorant has been included as part of the bird fauna. Numbers of geese were constantly increasing until mid 1990s, but have since declined. Newly accrued species to islet populations include mute swan, barnacle goose and gadwall. Gulls were the first bird group to exhibit a decline, whilst waders declined in very first part of the monitoring years but have been stable since (with avocet being added). The abundance of terns has increased significantly only in this century,

with sandwich tern accrued to this assemblage (Tables 1 and 2).

General trends in avifauna include:

- * Relatively stable abundance of cormorants forming a large proportion of the whole bird fauna;
- * Steep increase of mute swans;
- * Heavy decrease of eider duck;
- * Unpredictably in the nesting abundance of dabbling ducks;
- * Decreasing wader diversity;
- * Continuous decreasing of Turnstone and probable extinction of this species in future;
- * Decreasing of large gulls but re-colonisation of black-headed gulls;
- * Steep increase in numbers of Common tern and Arctic tern.

Together with the observable increase in bird abundance is the concentration of birds to a smaller number of islets (Figure 3). During 1958 to 1964 all islets were important as nesting areas; about 15-16 islets had nesting site of more than 2% of all pairs and when added together they accounted for 98.5% of all registered bird pairs (Figure 4). Very small reefs were also abundant in birds but do not form a significant proportion of the bird populations of the islets overall. In later years birds concentrated their nesting to certain islets and by 2004-2006 there were only 8 islets that had more than 2% of all nesting pairs. 91.7% of pairs breed in eight islets which form only 43.1% of the total area of the islets. Many islets have virtually lost their importance as nesting places for waterfowl and coastal birds (Table 2). These islets would likely be suitable for re-colonisation following management such as the re-introducing of mowing.

REBANE SAAREL: PAPILAIU TAASASUSTAMINE

Eve Mägi

UURIMISALA

Papilaid (11,6 ha) on Matsalu Väinamere väikesaartest üks vanemaid ja suuremaid viiest omaette osast koosnev saar. Rannikust üsna kaugel asuv kõrge ja kohati väga kivine saar on seni veel millegipärast võsastumata. On vaid mõned pihlakad, saared, viirpuud ja kibuvitsad, ka mõni väike kadakas ja magesõstar. Saare lõunaosa on kõige suurem ja madalam ning praeguseks tugevalt kulustunud.

Papilaid on rahvuspargi kõige liigirikkama vee- ja ranniku-linnustikuga saar. Oma suuruse, avatuse ja mitmekesisuse tõttu sobib see pesitsemiseks väga paljudele lindudele. Siin pesitseb valgepõsk-lagle, kes teistele saartele asub harva, ka on siin säilinud veel üsna arvukalt rohukosklaid ja tõmmuvaeraid, keda teistel saartel on lausa väheseks jäänud. Papilaid on oluliseks toitumis-platsiks sulgivatele hallhanedele. Papilaiu niitusid hooldavadki kevadrände ajal siin peatuvad lagled ning suvel sulgivad haned. Muud hooldust pole siin tehtud ning linnud on pikka aega üsna hästi asjaga ise hakkama saanud.

REBANE SAAREL

Kahjuks on aga Papilaid nii suur, et sinna ikka ja jälle talvel rebane sattub, kes kevaditi ei märka sealt õigel ajal lahkuda ning seepärast suveks peale jääb, vahel trehvab sinna ka kährrik. Saare väiksuse tõttu teevad nad siin väga palju pahandust. Nii oli näiteks 1998. aasta Papilaiu haudelinnustiku loendus tegelikult vaid pesitsuskatsete arvele võtmine. Mitu korda üks hõbekajakapaar pesitseda proovis või mitmesse kohta üks haha emalind oma muna poetas, ei oska arvata. Täiskurna leidsime vaid ühest rääkspardi

pesast ning sedagi polnud veel hauduma hakatud, poegi sealt kohe kindlasti ei koorunud. Rebased on Papilaiul peal olnud 1990., 1995., 1996., 1998., 1999. ja kährrik 2003. aastal. Ka 1989. aastal on rebane pesitsusperioodi algul veel saarel olnud, millele viitab hahkade väike arv Papilaiul ja nende kolmekordne arv kõrvaloleval Papirahul. Paljud linnud jäid siiski vaid pesitsemisega hiljaks, kuid pesitsesid samas. Nii olid 1990.-d aastad, eriti aga aastakümne teine pool, saarel üsna väheedukad, lindude tavaline pesitsusrütm oli segi löödud ja järglasi õnnestus üles kasvatada vaid vähestel aastatel. Pesitsusedukus saartel oli tollal niigi väike, sest hõbe- ja merikajaka arvukus oli maksimumis (Mägi, 1995; vt ka artikkel samas kogumikus), kes rüüstasid oma näljaseid poegi toites naabrite pesi ja söid nende poegi. Sajandivahetusel liitusid seniste rüüstajate armeega veel merikotkad, kes asusid murdma pesal haudivaid emalinde (Mägi, Kaisel, 2003).

LINNUSTIKU VÄHENEMINE

Enne rebaseid oli Papilaid linnurikas saar ning saare linnustik kasvas pidevalt (tabel 1).

Tabel 1. Papilaiul haudelinnustiku struktuur enne rebaste elamist saarel ja pärast rebaseid.

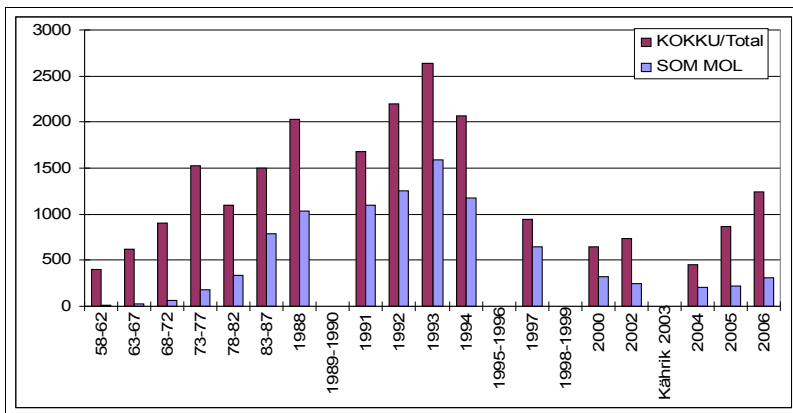
Table 1. The composition of bird community in Papilaid before and after fox invasion on islet.

	Enne rebaseid / before foxes							Rebane saarel / Fox on island 1989-1990; 1995-1996; 1998-1999						Kährrik / Raccoon Dog 2003			
								pärast esimest / after first fox			pärast II		pärast III		pärast kährikut		
	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	83-87	1988	1991	1992	1993	1994	1997	2000	2002	2004	2005	2006
Hanelised Waterfowl	80,4	110,6	164,5	253,2	402,2	863,6	1115	1172	1371	1724	1301	716	363	306	300	364	463
Kunitsad Waders	38	25	18,75	29	33	29,6	29	23	37	28	37	34	21	28	25	32	37
Kajakad Gulls	141,4	367	627,8	1067,8	509,8	508,6	732	448	552	737	571	154	59	125	52	84	136
Tiinud Terns	123,8	114,4	83,4	159,2	137	87,6	148	37	225	138	157	45	202	278	77	355	583
Värulised Passerines	15	7	7	12	13	11	5	7	12	15	9	17	35	33	37	35	35
KOKKU Total	399	624,4	901,2	1521,1	1094,6	1500,2	2029	1687	2197	2642	2075	949	645	737	454	870	1219
Liike Species	25,4	25,8	21	26,4	26,4	26,2	23	23	27	28	29	29	28	29	31	30	30

Esimene rebaste saarel olemine ei avaldanud siinsele linnus-

tikule suuremat mõju. 1989. aastal lasti rebane maha ja suur osa linde sai, küll veidi hilinevalt, rahulikult pesitseda. Täiesti segi oli pesitsus 1990. aastal. Aasta hiljem naasid linnud oma vanadele pesitsuskohtadele ja nende arvukus oli üsna kõrge, lindude üldarv jäi võrreldes 1988. aastaga vaid 17% madalamaks. Sealjuures oli haha arvukus normaalsel tasemel, langenud oli kala- ja hõbekajaka ning randtiiru arvukus, kuid need puudujäägid siluti ära juba järgmiseks aastaks. Edasistel aastatel lindude arvukus kasvas veelgi, vaid 1994. aastal on märgata lindude arvukuse langust, aga selline langus toimus ka teistel saartel.

Järgmine rebaste viibimine saarel kaks aastat ühtejutti mõjus kohalikule linnustikule juba tugevamalt (joonis 1). Papilailul pesitses pärast seda 2,5 korda vähem linde kui enne. Kajakate ja tiirude arvukus langes aga lausa 3,5 korda. Ning sedakorda ei antud lindudele enam arvukuse taastumiseks võimalust. Järgmised kaks aastat olid saared jällegi rebase kontrolli all. Lindude arvukus kahanes veelgi 32% võrra – maksimaalsest arvukusest 1993.a. oli järel veel vaid neljandik. Seekord hakkas lindude arvukus taastuma juba väga visalt. Kolme aasta jooksul haneliste arvukuses tõusu polnudki, suurenes kajakate arv ning saarele kolis suur tiirukoloonia.

Joonis 1. Lindude üldarvukus Papilailul 1958-2006 ja haha arvukus samal ajal. Perioodil 1958-1987 on kasutatud viie aasta keskmisi.

Figure 1. Total number of birds and the number of Eider on Papilaid. For period

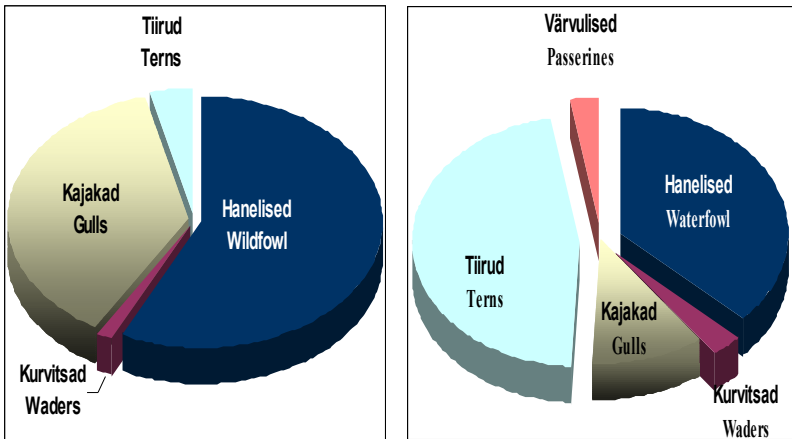

1958-1987 the number is average of 5 years.

Pärast kähriku sattumist Papilaiule 2003. aastal oli järgmine peitsushooaeg Papilaiu lindude jaoks üsna kesine. Üldarvukus oli langenud looduskaitseala asutamise aegsele tasemele. Kunagisest linnurikkusest oli järel veel vaid 17%. Õnneks on viimase kolme aastaga sinne linnustik rõõmustavalt hästi kosunud ja kasvanud.

LINNUSTIKU TEISENEMINE

Papilaiu linnustik oli 1980.-tel aastatel arvukas, kuid üsna ühekülgne. Liike küll väga vähe ei olnudki, kuid valitsesid hahk ja hõbekajakas ning teiste liikide esindatus oli väike (tabel 1). Saarel domineerisid hanelised 57%-ga (neist 92% moodustasid hahad) ja kajaklased 37%-ga (kellest 75% olid hõbekajakad). Ülejäänud 20-24 liigi osaks jäi napp 6%.

Joonis 2. Linnustiku koosseis 1988. aastal (vasakul) ja 2006. aastal (paremal).

Figure 2. The composition of bird community in Papilaid in 1988 (left) and in 2006 (right).

Praegune tunduvalt vähearvukam linnustik on see-eest palju mitmekülgsem. Ei ole halba ilma heata. Hõbekajakatest ja hahkadest pooltühjaks jäänud saarel on leidnud endale meeldiva elupaiga

mitmed teised pardid, eelkõige sinikael-part, rääkspart ja rohu-koskel (tabel 2). Saarele on tagasi tulnud kühmnokk-luik ja endisest palju suurema arvukusega. 2005. aastal puhastasid kühmnokk-luiged jõudumööda kulustuma kippuvat saart – enamus nende pesi oli ehitatud kuluheinast ja seda oli lausa saojagu kokku kuhjatud. Saarel tegutsesid ka haned: 2006. aastal oli sulgivate hanede töö silmaga nähtav. Haneliste osatähtsus kogu linnustikus oli viimasel aastal 37%. Kajakate osatähtsus on praegu 10-12%, üle kolmandiku neist on hõbekajakad, teine kolmandik on naerukajakate päralt, vähem kui kolmandik jääb merikajakale (17%) ja kala-kajakale (10%).

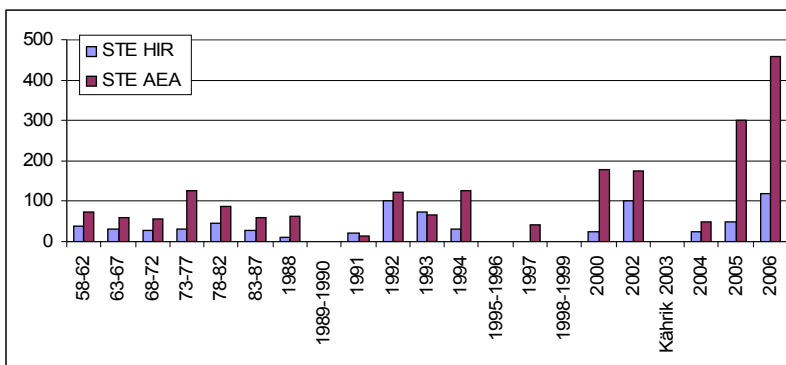
Tabel 2. Lindude arvukus Papilaiul röövloomadest vabadel aastatel.
Table 2. Number of birds on Papilaid Islet in predator-free years.

	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	83-87	1988	1991	1992	1993	1994	1997	2000	2002	2004	2005	2006
CYG OLO						1,4	7	10	35	42	13	11	9	9	9	70	49
ANS ANS	1,2	3	3,25	5,2	6	10,4	10	3	6	4	9	1	0	2	0	1	2
BRA LEU				0,4	4,4	7	16	14	14	18	12	3	7	2	2	2	1
TAD TAD	1	0,8	1	1,6	1	2,4	1	0	4	1	2	2	1	0	2	3	3
ANA STR			0,4	0,2	0,2	0	0	0	1	0	3	3	3	13	3	11	
ANA PLA	6,8	9,4	7,5	15	8,8	18,6	15	8	15	13	7	5	3	5	21	27	32
ANA CLY	7,4	10,2	10,75	5,6	5,6	2,8	2	3	5	2	3	1	3	1	3	1	3
AYTFUL	8,4	19,6	34	23,8	20,8	16,4	13	4	9	6	4	0	1	0	0	3	9
SOM MOL	12,6	30,4	64,75	182,4	339	783	1031	1102	1254	1585	1182	651	322	250	211	217	306
MEL FUS	32,2	20,8	18,75	5	11,6	14,4	19	12	15	25	28	16	6	9	9	10	11
MER SER	6	3,4	5	2,6	6,6	7,4	8	10	12	22	23	7	9	17	21	21	31
MER MER	4	11,4	17	10,2	1,8	0,8	2	3	2	6	12	5	2	3	8	6	5
LAR RID	36,8	179,8	345	634	62,6	0,6		0	4	175	40		5	34	0	11	48
LAR CAN	102	182,2	272,4	389,4	300,2	131,6	76	40	51	51	60	13	4	3	7	12	14
LAR ARG	0,8	1,8	5,6	25,6	107,8	305,2	547	296	382	397	354	80	30	61	25	39	51
LAR MAR	1,8	3,2	4,8	18,8	38,6	71,2	109	112	115	114	117	59	20	27	20	22	23
STE CAS	7	22,8	0,2	0,6	1,2	0,4	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
STE HIR				30,8	45	26,8	11	22	101	73	31	0	23	100	24	49	120
STE AEA	113,2	90,8	83	126,2	87,6	59,8	63	15	123	65	125	43	178	175	49	300	458
STE ALB	3,6	0,8	0,2	1,6	3,2	0,6	0	0	0	0	0	2	1	1	3	6	5

Dominantliigiks on Papilaiul praegusel ajal randtiir, kuid ka jõgitiire pole siin kunagi varem nii palju pesitsenud. Kokku moodustavad need kaks tiiruliiki ligi poole kogu saare pesitsevast linnustikust. Niikaua, kui Papilaid seisis pesitsusperioodil rebasevaba, oli tiirude arvukus Papilaiul küll aastati kõikum, kuid stabiilse trendijoonega. Kuni 1971. aastani on jõgi- ja randtiirude pesitsust käsitletud koos ja liike pole eraldatud. Enamasti kõikus jõgi- ja randtiirude üldarv 50 ja 160 vahel, keskmise arvukusega 110 paari. Jõgitiire on valdavalt 2-3,5 korda vähem olnud kui randtiire.

Tiirude arvukus hakkas Papilaiul kasvama teisel aastal pärast rebase kadumist saarelt (joonis 3). 1992. ja 1994. aastal oli randtiire saarel samapalju kui 1970.-te aastate kõrgarvukuse ajal, jõgitiirude

arvukus saavutas aga vaatlusperioodi jooksul esmakordselt nii kõrge taseme. Kahjuks jäi jõgitiire iga aastaga vähemaks.

Joonis 3. Rand- ja jõgitiirude arvukuse dünaamika Papilaiul. Perioodil 1958-1987 on kasutatud viie aasta keskmisi.

Figure 3. Dynamics of breeding of common and arctic terns on Papilaidi Islet. For period 1958-1987 is average of 5 years.

2000. aastal jõudis pesitsevate randtiirude arvukus uuele tasemele – veel kunagi polnud siin pesitsenud 175 paari randtiire. 2002. aastaks oli ka jõgitiire juba rohkesti pesitsemas. Vahepealne kährikupidamine saarel hoidis linde jällegi mõned aastad saarest eemal, kuid edaspidine randtiiru arvukuse tõus oli lausa müstiline. Ainuüksi Papilaiul pesitses meil 2006. aastal rohkem randtiire kui neid veel kümmekond aastat tagasi pesitses Matsalu RP sisse jäävatel Väinamere saartel kokku (Mägi, 1995). Samas oli märgata sel aastal küll ka randtiirude kadumist mõnelt teiselt saarelt, kus linnud veel 2005. aastal peal olid: näiteks puudusid tiirud 2006. a. Esirahult (2005. a. 65 paari) ja vähe oli neid Sipelgarahul (59 paari asemel 8). Ka paljud madalatel saarekestel uppunud pesade omanikud võisid hiljem osalt ka Papilaidu tulla, kuigi see võimalus tundub siiski kahtlane olevat.

Huvitaval kombel oli ka veelgi pikemalt rebase valitsuse all ja sel aastal ilma rövloomadeta olnud Kumarilaiu rannik 2006. aastal tiirude poolt asustatud. Kumarilaiu lõunarannas oli kolm eraldi kolooniat kokku 102 randtiiru, 7 väiketiiru ja 1 tutt-tiiruga. Ilmselt on

praegu tiirudel lihtsalt hea aeg ja on olemas vaba kontingent, kes on võimeline kiiresti asustama sobilikke rannalõike. Ja vaatamata oma kalatoidulisusele ja kormoranihulkade konkurentsile paistab neile ka söögipoolist jätkuvat. Just aprilli teises pooles (tiirude saabumise ajal), mais ja juunis moodustavad ogalikud olulise osa kormoranide toidust (Eschbaum jt, 1999). Ogalikud on aga põhilised tiirudele nokajärgi olevad kalad ning neid paistab jätkuvat kõigile.

Autor on tänulik arvukale loendajate hulgale, kes on aegade jooksul Papilailu linde loendanud või loendamisel abiks olnud. Eriiline tänu kuulub Kaarel Kaisalile, Triin Paakspuule ja Maire Tomingale, kes on nõustunud ka plaaniväliselt 2000.-2003. aastal seal linde loendama.

KIRJANDUS

- Eschbaum, R., Veber, T., Vetemaa, M., Laanetu, N., 1999.** Kormoranide mõju kalastikule. 1998. aasta aruanne Eesti Vabariigi Kalakapitalile. TÜ Zooloogia ja Hüdrobioloogia Instituut. 27 lk.
- Mägi, E., 1995.** Kurvitsaliste (*Charadriiformes*) pesitsemisest Matsalu RL Väinamere saartel. – Loodusevaatlusi 1994. Tallinn. Lk. 7-17.
- Mägi, E., Kaisal, K., 2003.** Haha arvukuse tõus ja langus Matsalu saartel ja selle teadaolevad põhjused. – Loodusevaatlusi 2000-2002, Lihula, lk. 3-17.

FOX ON THE ISLET: RECOLONISATION OF PAPILAIID

Eve Mägi

Summary

The Islet of Papilaid (11,6 ha) is a good breeding site for many different birds owing to its size, openness and diverse landscape. The islet is a suitable feeding station for molting greylag geese and for barnacle

geese resting during spring migration. Unfortunately Papilaid is so big that foxes or racoon dogs often find the islet in winter and stay here for the whole year. Foxes have invaded the islet the in years 1989, 1990, 1995, 1996, 1998 and 1999; racoon dog in 2003. Consequence the second half of 1990s were unsuccessful breeding years, as the normal breeding rhythm of the birds was disturbed and only some years birds successfully reared chicks.

Papilaid was a very bird-rich islet with populations constant growth before the fox invasion (Table 1). The first years of fox on the islet (1989-1990) did not have a significant influence on the bird population. The next year birds arrived to old nesting places and their numbers were quite high with the total number only 17% less than in 1988. Numbers of Common Eider did not change significantly, but numbers of Common Gull, Herring Gull and Arctic Tern were lower in 1991, before rising again in 1992 (Table 2, Figure 1). The next fox invasion lasted two years and had a more significant influence. After that period there were 2.5 times less breeding birds than previously. Numbers of gulls and terns decreased by 3.5 times. Bird populations were not given the opportunity to recover in the two subsequent years as foxes once again reached islet. After the racoon dog invasion in 2003, bird diversity had fallen to only 17% of 1988 levels.

In the 1980s Papilaid had abundant numbers of birds but diversity in terms of species number was small. Common Eider and Herring Gull dominated, whilst there were only small numbers of other species (Table 1). In the present day the abundance of birds on Papilaid is small, but diversity has grown significantly (Figure 2). As the numbers of Herring Gull and Eider have reduced, many ducks including Mallard, Gadwall, Tufted Duck and Red-breasted Merganser have found nesting place on the islet (Table 2). Mute swans have also recolonised the islet in bigger numbers than before. The dominant species on Papilaid at the moment is Arctic Tern, but common terns have also never been so abundant (Figure 3). As an interesting comparison the Kumari islet, which has been under the influence of foxes for a longer time was also inhabited by terns in 2006. It seems that tern populations are high with birds ready to colonise every open coast patch. Despite their fish-diet putting them in competition with cormorants, it seems that food resources are not limiting their population growth.

RANNANIIDU- JA ROOSTIKULINDUDE
ASUSTUSTIHEDUS SILMA
LOODUSKAITSEALAL JA EESTIS

Marju Erit

SISSEJUHATUS

Rannaniitudel ja roostikes pesitseb mitmeid kõrge asustustihedusega haudelinnuliike, näiteks põldlõoke, sookiur, kõrkja-roolind, rootsiitsitaja ja tiigi-roolind. Silma looduskaitsealal ja mujalgi Eestis leidub lisaks tüüpilisele karjatatud rannaniidule ja madalas vees kasvavale roostikule mitmeid rannaniidu, soostunud niidu ja roostiku vahepealseid üleminekukooslusi. Linnuliikide arvukuse ja pesitsuskogumite tähtsuse hinnangud Silma looduskaitsealal on varem avaldatud (Erit, 2006). Käesolevas uuringus on eristatud Silma looduskaitsealal enam levinud rannaniidu ja roostiku alamtüübid, on leitud eri linnuliikide asustustihedused neis ja liikide poolt eelistatud elupaigatüübid.

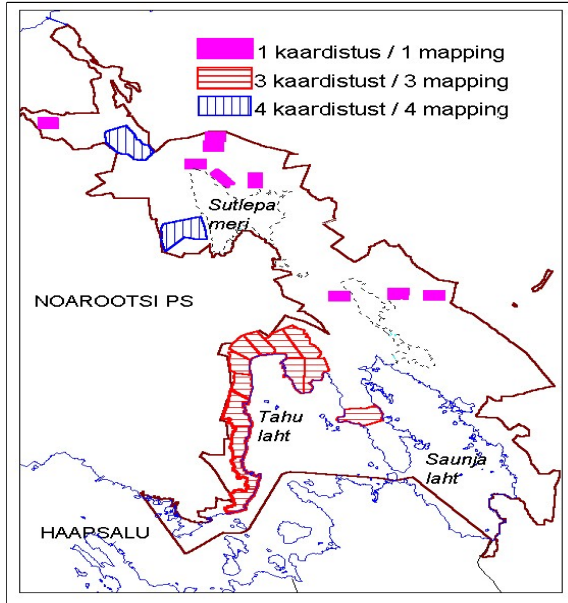
Liikide asustustihedusi Silma looduskaitsealal on võrreldud kirjanduses avaldatud vastavate andmetega mujalt Eestist. Avaldamata andmetest on kasutatud rannaniitude riikliku seire tulemusi 2004. aastast ja samal aastal läbiviidud loenduste andmeid mitmelt luhaniidult ja soostunud niidult üle Eesti.

MATERJAL JA METOODIKA

2004.-2005. aastal viidi Silma looduskaitsealal läbi mitmeid põhjalikke haudelinnude loendusprojekte ja uuringuid. Loendustega haaratud niidu- ja roostikualade asupaigad on näha jooniselt 1.

1. Rannaniitude haudelinnustiku kaardistamine (territooriumide kaardistamise meetod, 3-4 kordvloendust, 21. maist 20. juunini). Töös on kasutatud 2004. aasta andmeid 8 seirealalt, kokku 370 hektarilt (loendajad M. Erit, M. Valker, T. Valker, I. Ojaste, T. Randla) ja 2005. aasta andmeid Silma paremini hooldatud 59-hektariliselt niidualalt (loendaja M. Erit). Rannaniitude puhul hõlmas loendusala enamasti ka rannikuäärse roostikuriba. Loenduskaartide põhjal eristati hiljem niidu ja roostiku linnustik ning neid käsitleti andmeanalüüsil eraldi.

Joonis 1. Seirealade paiknemine Silma looduskaitsealal 2004. aastal.
 Figure 1. Monitoring sites in Silma Nature Reserve in 2004.

2. Roostike haudelindude kaardistamine (üks loendus, vahemikus 3.-16. juuni 2005). Kasutatud on andmeid 6 seirealalt kokku 60 hektarilt, sealhulgas 30 ha lõigatud rooga aladelt (loendajad T. Valker, M. Valker).
3. Lennuloendus helikopterilt (14. mai 2004 ja 10. mai 2005). Kaardistati hallhanede, kühmnokk-luikede, sookurgede ja roo-loorkullide pesad kogu Silma looduskaitseala territooriumil (I. Ojaste). Arvukushinnangute vahemiku andmisel on kasutatud nii 2004. kui 2005.

aasta loendusandmeid.

4. Laidude haudelinnustiku kaardistamine (üks loendus Saunja lahe 11 laiul, 12. juunil 2004. a. ja 8. juunil 2005. a.). Kaardistati kõik territoriaalsed linnud ja leitud pesad (T. Valker). Analüüsi juures on arvestatud mõlema aasta andmeid.

5. Punktloendus linnuvaatlustornidest koos paadiloendusega veelindude pesakondade arvukuse hindamiseks (18 loendust tornidest ja 4 paadist, juuli-august 2004). Kõik nähtavad veelindude pesakonnad loendati esmalt vaatlustoru abil vaadetornidest, seejärel paadist, aerutades piki siselahtede kalda-äärset vett (T. Valker).

6. Paadiloendus mustviireste ja väikekajakate arvukuse hindamiseks Sutlepa merel (3. juuni 2005). Märgiti üles ärevad linnupaarid (T. Valker, M. Erit).

Töös kasutatud Silma rannaniitude loendusandmed pärinevad peamiselt 2004. aastast. Siis karjatati või niideti kaitsealal rannaniite 214 hektaril, valdav osa rannikust oli roostikku kasvanud. Ortofotosid ja taimekoosluste kaarte aluseks võttes on rannaniiduroostiku kompleksis eristatud neli üsna selgelt piiritletavat elupaigatüüpi: 1) majandatud rannaniit, 2) roostunud rannaniit, 3) rannikuroostik, 4) madalveeroostik.

Kokku on linde loendatud 26 % kaitseala rannaniitudest, roostikest ja laidudest.

Elupaigatüübid

Kirjeldamiseks lühidalt piiritletud elupaigatüüpe, võib öelda, et majandatud rannaniit on enamjaolt madala rohustuga karjamaa, osaliselt ka kõrgemate rohttaimedega heinamaa. Roostunud rannaniit on kaetud hõreda ja madala (enamasti alla 1,5 m) pillirooga, kus üleujutus pesitsusperioodiks enamasti taandub, roostikulindudest pesitsevad seal vaid kõrkja-roolind, rootsiisitaja ja täpikhuik. Rannikuroostik paikneb kitsa ribana ümber Tahu lahe, Saunja lahe ja Vööla mere ning on valdavalt kogu pesitsusperioodi vältel üle ujutatud, pilliroog on kõrge (enamasti üle 2 m), pesitsemas võib siin kohata kõiki roostikule tüüpilisi värvulisi. Samasse gruppi on arvatud ka lahtedesse suubuvate jõgede kaldaäärsed roostikud. Madalveeroostik hõlmab ulatuslikke roostikumassiive Riimi mere, Lyckholmi lahe ja Sutlepa mere ümbruses. Siin tehakse talviti roogu, mistõttu antud ala sisaldab ka lõigatud roovälju, mille linnustiku omapära on asustustiheduste leidmisel arvestatud.

Pilliroo domineerimisega taimekooslusi leidub Silma looduskaitsealal lisaks rannikule ka madalsooservades ja soostunud metsas. Tõenäoliselt pesitseb seal vähesel määral kõrkja-roolinde ja üksikuid rootsiisitajaid,

kuid selliseid elupaiku on kaitsealal vaid väikeste laikudena ja nende linnukoosluse struktuur teadmata, mistõttu need on käesolevast uuringust välja jäetud.

Eraldi leiavad käsitlemist laiud, mis on jaotatud niidetud ja niitmata laidudeks. Laidude niitmist alustati kaitsealal 2004. aastal, niitmata laiud on valdavalt roostunud.

Eesti keskmised asustustihedused niitudel pesitsevate kurvit-salistele (v.a. kajakate ja tiirude) ning värvuliste kohta on leitud rannaniitude riikliku seire andmeid 2004. aastast aluseks võttes (Kuresoo, 2004). Arvutustesse on kaasatud ka kõik Silma hooldatud ja hooldamata rannaniitude loendustulemused. Saadud Eesti kesk-misi asustustihedusi võrreldakse Silma looduskaitseala andmetega ja Eesti erialases kirjanduses avaldatuga.

2004. aastast olid meil lisaks kasutada põhjalikud loendus-andmed kolme luha ja ühe soostunud niidu kohta (Erit, 2004), mistõttu saime võrrelda ka niidulindude asustustihedusi erinevates liigniisketes avamaabiotoopides. Loendustega kaetud luhad olid: Osju luht Soomaa Rahvusparkis (loendajad: M. Laurits, G. Sein, G. Artma, R. Männik), Ihaste luht Ropka-Ihaste linnualal (M. Laurits, R. Marja, R. Kinks, T. Evestus) ja Kärevere luht Alam-Pedja loodus-kaitsealal (M. Erit, M. Laurits); soostunud niit asus Penijõel Matsalu Rahvusparkis (loendasid E. Mägi, K. Kaisal, T. Paakspuu, M. Toming). Kõigi nimetatud seirealade pindala oli 50 ha.

Andmete kõrvutamisel peab siiski arvestama, et kuigi kõikjal on kasutatud territooriumide kaardistamise meetodit, on korduv-loenduste arv aladel erinev olnud. Silma looduskaitseala ranna-niitudel on linde loendatud 3-4 korda, mujal riikliku seire raames aga 1-3 korda pesitsusperioodi jooksul. Eelpool nimetatud luhtades ja soostunud niidul on läbi viidud neli korduvloendust.

Erineb ka rannaniitude hooldamise tase. Riiklik seire hõlmab peaaegu eranditult mõõduka või vähese majandamiskoormusega niite. Silma kaitsealal loendatud niidud on pigem kas hästi hoolda-tud või täiesti hooldamata. Riiklikus seires on rannaniiduäärse roostikuriba olemasolul seal esinevad haudelinnud kaasatud enam-jaolt andmestikku, Silmal on niidu ja roostiku elupaiku käsitletud eraldi.

Roostikke pole Eestis viimasel ajal territooriumide kaardista-mise meetodi abil uuritud mujal kui Silma looduskaitsealal. Varase-

malt on 4 ha suurustel loendusalaadel tehtud põhjalikke loendusi (koos pesade otsimisega) 1980.-te teisel poolel Matsalus (Polma, 1993). Tänapäeval on Matsalu Rahvusparkis püütud anda roostikuliikide asustustiheduste kohta hinnanguid transektloenduste põhjal (Mägi, Kaisel, 2005). Neid andmeid kõrvutasime Silma andmetega, kuid peab arvestama ka meetodikast tingitud erisustega.

TULEMUSED

LINDUDE ASUSTUSTIHEDUSED SILMAL

Liikide asustustihedused Silma looduskaitseala erinevates niidu- ja roostikutüüpides on erinevad (tabel 1).

Mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), **niidurüdi** (*Calidris a. schinzii*) ja **kiivitaja** (*Vanellus vanellus*) pesitsevad vaid majandatud niitudel asustustihedusega vastavalt 0,5 p/km², 6,0 p/km² ja 7,6 p/km². Kiivitaja pesitseb vähesel määral ka roostunud niitudel, <0,01 p/km².

Naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*) ja **merisk** (*Haematopus ostralegus*) asustavad peale majandatud niitude veel laidusid.

Pödlööoke (*Alauda arvensis*), **sookiur** (*Anthus pratensis*), **punajalg-tilder** (*Tringa totanus*) ja **suurkoovitaja** (*Numenius arquata*) eelistavad pesitsemiseks samuti niidetud või karjatatud niite, kus nende asustustihedus on kõrgeim, vastavalt 75,8 p/km², 70,1 p/km², 11,0 p/km² ja 1,6 p/km², kuid nad pesitsevad ka roostunud niitudel.

Hänilasi (*Motacilla flava*) ja **tikutajaid** (*Gallinago gallinago*) on pindalaühiku kohta kõige rohkem roostikku kasvanud niitudel – hänilasi 11,1 p/km², tikutajaid 7,1 p/km². Majandatud niitudel on neid ligi poole vähem, vastavalt 5,0 ja 3,8 p/km². Hänilasi esineb suhteliselt palju ka rannikuroostikus (8,7 p/km²).

Punaselg-õgijat (*Lanius collurio*) on ligikaudu võrdselt nii majandatud (1,9 p/km²) kui ka majandamata niitudel (2,0 p/km²). See liik ei sõitu mitte rohustu kõrgusest, vaid kõrgemate küngaste ja kadakate (või muude põdsaste) esinemisest niitudel.

Roostikulindudest pesitsevad väljaspool kõrget roostikku (ranniku- ja madalveeroostiku elupaigatüüpi) **kõrkja-roolind** (*Acrocephalus schoenobaenus*), **rootsiitsitaja** (*Emberiza schoeniclus*) ja **täpik-huik** (*Porzana porzana*), kuid nende asustus on seal hõredam kui

“ehtsas” roostikus.

Tabel 1. Liikide asustustihedused erinevates elupaigatüüpides Silma looduskaitsealal 2004-2005. aastal.

Table 1. Population density of bird species in different habitat types of Silma Nature Reserve in 2004-2005.

Liik	Majandatud niit/ managed meadow ¹ pa/km ²	Roostunud niit/ reeded meadow ¹ pa/km ²	Rannikuroostik/ coastal reed bed ¹ pa/km ²	Madalveeroostik/ reeded bay ² pa/km ²
Sarvikpütt <i>Podiceps auritus</i> ³	-	-	-	0,5
Hüüp <i>Botaurus stellaris</i> ³	-	-	0,6	0,8
Kühmnokk-liik <i>Cygnus olor</i> ³	-	0,1	7,9	12,4
Hallhani <i>Anser anser</i> ³	-	-	0,3	12,5
Roo-loorkull <i>Circus aeruginosus</i> ³	-	-	0,2	0,8
Rooruik <i>Rallus aquaticus</i>	-	-	2,2	5
Täpikhuik <i>Porzana porzana</i>	-	5,9	10,9	?
Väikehuik <i>Porzana parva</i> ³	-	-	-	0,3
Rukkirääk <i>Crex crex</i>	-	-	-	-
Sookurg <i>Grus grus</i> ³	-	-	0,3	0,8
Merisk <i>Haematopus ostralegus</i>	0,3	-	-	-
Naaskelnokk <i>Recurvirostra avosetta</i>	0,9	-	-	-
Liivatüll <i>Charadrius hiaticula</i>	0,6	-	-	-
Kiivitaja <i>Vanellus vanellus</i>	7,6	< 0,01	-	-
Niidurüdi <i>Calidris alpina</i>	6	-	-	-
Tikutaja <i>Gallinago gallinago</i>	3,8	7,1	-	-
Mustsaba-vigle <i>Limosa limosa</i>	0,6	-	-	-
Suurkoovitaja <i>Numenius arquata</i>	1,6	1	-	-
Punajalg-tilder <i>Tringa totanus</i>	11	4,2	-	-
Pöldlooke <i>Alauda arvensis</i>	75,8	22,2	-	-
Sookiur <i>Anthus pratensis</i>	70,1	26,9	-	-
Hänilane <i>Motacilla flava</i>	5	11,1	8,7	-
Roo-ritsikilind <i>Locustella luscinioides</i>	0	0	25,5	65
Kõrkja-roolind <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	7,2	107,4	360,9	705
Tiigi-roolind <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	0	0	45,7	55
Rästas-roolind <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0	0	12	50
Roohabekas <i>Panurus biarmicus</i>	0	0	22,3	15
Punaselg-õgija <i>Lanius collurio</i>	1,9	2	-	-

¹ 3 korduvkaardistamist; 3 mappings in a breeding season;

² üks kaardistus pesitsusperioodi jooksul; one mapping in a breeding season;

³ absoluutloendus; total counting.

Täpseid võrdlusi kõigi **roostikuliikide** eelistustest erinevate elupaigatüüpide suhtes pole väheste andmete põhjal võimalik teha. Välja saab tuua vaid mõned üldised tendentsid ja käsitleda roostikuandmeid tervikuna.

Roohabeka (*Panurus biarmicus*) ja **täpikhuigu** asustustihedused on seniste andmete järgi kõrgeimad ranniku- ja kaldaroostikus (vastavalt 22,3 ja 10,9 p/km²). Roohabeka puhul võib sellise järelduse põhjuseks olla ka erinevatest loendusmetoodikatest tingitud erinevused. Kindlalt võib väita, et arvukuse kõrgseisu aastatel on roohabekas suhteliselt tavaline pesitseja ka kitsastes roostikuribades, vajamata ilmtingimata ulatuslikke roostikumassiive.

Muud roostikuliigid pesitsevad nii ranniku- kui madalvee roostikutüübis, olles siiski arvukamad viimases elupaigas. Suuri roostikumassiive eelistavad eriti **hallhani** (*Anser anser*), **roo-loorkull** (*Circus aeruginosus*), **rästas-roolind** (*Acrocephalus arundinaceus*) ja **roo-ritsiklind** (*Locustella luscinioides*) – nende asustustihedus on seal ligi kolm või enam korda kõrgem kui rannikuroostikus.

Kühmnokk-luik (*Cygnus olor*), **tuttpütt** (*Podiceps cristatus*) ja **kajaklased** (*Laridae*) esinevad suurima pesitsustihedusega kaitseala laidudel. Näiteks oli kühnokk-luige asustustihedus 2005. aastal madalveeroostikus 31,5 p/km², laidudel see-eest 373,4 p/km².

ASUSTUSTIHEDUSTE VÕRDLUS

Niitudel

Kurvitsate asustustihedus pole Silma looduskaitsealal kuigi kõrge. Võrreldes siinseid tulemusi rannaniitude haudelinnustiku riikliku seire andmetega, on Silma looduskaitsealal kurvitsalisi (punajalg-tildreid, kiivitajaid, mustsaba-viglesid, liivatülle, meriskeid) valdavalt keskmisest vähem (tabel 2). Kõrvutades omavahel rannaniitude ja luhtade andmeid, selgub, et luhtades pesitseb arvukamalt tikutajaid, hänilasi, kõrkja-roolinde ja rootsiitsitajaid ning tüüpilisi niiduliike esineb seal oluliselt vähem. Penijõe soostunud niidul on mitmete avamaaliikide (tikutaja, punajalg-tilder, kiivitaja ja hänilane) asustustihedus väga kõrge.

Oluliselt rohkem kui teistel rannaniidualadel on Silmal tikutajad

(Eesti rannaniitude keskmine 2,0, meil 5,9 p/km²).

TABEL 2. Kurvitsaliste ja värvuliste keskmised asustustihedused Silma rannaniitudel, Eesti rannaniitudel ja luhtadel ning Matsalus Penijõe soostunud niidul 2004. aastal.

Table 2. Average population densities of waders and passerines on coastal meadows in Silma and in Estonia, in Estonian alluvial meadows and on paludified meadow in Penijõe, Matsalu, in 2004.

Liik	Keskmine asustustihedus/ average density (pa/km ²)			
	Silma rannaniitud/ coastal meadows in Silma NR ¹	Eesti rannaniitud/ coastal meadows in Estonia ²	Eesti luhad/ alluvial meadows in Estonia ³	Penijõe soostunud niit/ paludify meadow in Penijõe ⁴
Merisk <i>Haematopus ostralegus</i>	0,1	4,8	-	-
Naaskelnokk <i>Recurvirostra avosetta</i>	0,6	0,7	-	-
Väiketüll <i>Charadrius dubius</i>	-	0,1	-	-
Liivatüll <i>Charadrius hiaticula</i>	0,3	2,8	-	-
Kiivitaja <i>Vanellus vanellus</i>	3,6	8,7	1,3	70
Niidurüdi <i>Calidris alpina</i>	2,7	3,2	-	-
Tutkas <i>Philomachus pugnax</i>	-	0,3	-	-
Tikutaja <i>Gallinago gallinago</i>	5,9	2	45,1	72
Mustsaba-vigle <i>Limosa limosa</i>	0,3	2	-	2
Suurkoovitaja <i>Numenius arquata</i>	1,3	0,8	-	1
Punajalg-tilder <i>Tringa totanus</i>	7,5	12,9	-	36
Kivirullija <i>Arenaria interpres</i>	-	0,1	-	-
Põldlooke <i>Alauda arvensis</i>	47,7	36,3	4	16
Sookiur <i>Anthus pratensis</i>	47,8	31,3	11,4	56
Hänilane <i>Motacilla flava</i>	8,8	8,9	29,9	64
Kuldhänilane <i>Motacilla citreola</i>	-	0,1	-	-
Linavästriik <i>Motacilla alba</i>	0,6	3,6	-	-
Kadakatäks <i>Saxicola rubetra</i>	18,2	11,6	8,1	20
Kivitäks <i>Monticola saxatilis</i>	0,3	2,9	-	-
Kõrkja-roolind <i>Acrocephalus scoehobaenus</i>	66,1	37	85,3	88
Tiigi-roolind <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	-	1,4	-	-
Punaselg-õgija <i>Lanius collurio</i>	2	0,5	-	-
Rootsiitsitaja <i>Emberiza schoeniclus</i>	16,1	13,7	21,8	30

¹ üheksa seireala, 3-4 korduvloendust; 9 areas with 3 mappings in a breeding season.

² rannaniitude riiklik seire püsaladel; coastal meadow monitoring stations in Estonia.

³ kolme seireala 4 korduvloenduse põhjal; 4 mappings on 3 monitoring areas.

⁴ 4 korduvloenduse põhjal; 4 mappings

Põhjuseid selleks võib olla mitmeid, sealhulgas rannaniidu ja soostunud niidu üleminekutüüpide esinemine kaitsealal ja hooldamata seirealade puudumine riiklikus seireskeemis. Ka Matsalu lahe lõunakalda rannaniitudel on tikutajate asustustihedus 1995-1997. a. transektoenduste põhjal keskmisest kõrgem – 8 p/km² (Mägi, Kaisel, 1999).

Rannaniitudest oluliselt rohkem pesitseb tikutajaid luhtades (keskmiselt 14,8 p/km²) ja Penijõe soostunud niidul (koguni 72 p/km²). Varem on liigi asustustiheduseks Matsalu luhtadel saadud kuni 38 p/km² (Kuresoo, *et al*, 1985). 2004. aasta loendusandmete põhjal oli tikutaja maksimaalseks asustustiheduseks luhtades 31 p/km² (Käreveres). Tähelepanuväärne on Penijõe tulemus ka seetõttu, et viimase kolmekümne aasta jooksul pole tikutajate arvukus Eestis märgatavalt tõusnud (Elts, jt., 2003).

Suurkoovitajat on Silma kaitsealal samuti pisut enam kui muudel rannaniitudel – meil 1,3, mujal keskmiselt 0,8 p/km². Oluliselt enam esines liiki Aandi seirealal Hiiumaal (6,3 p/km²), kus tulemus on saadud siiski vaid 16 ha suuruselt loendusalt. Vara-semalt on kõrget asustustihedust täheldatud Kasari luhas 1950.-tel (6-8 p/km²) (Onno, 1970), 1980.-tel ja 1990.-te alguses (kuni 11,1 p/km²) (Mägi, 1993) ning Saue seireala karjamaadel 1980.-te alguses (8,1 p/km²) (Tuule, *et al*, 2003). Keskmiselt pesitseb Saue seirealal ligi 40 aastat kestnud transektoenduste põhjal suurkoovi-tajaid 2,4 p/km² karjamaal ja 3,7 p/km² heinamaal, kusjuures liigi arvukus on vaatlusperioodil jooksul tõusnud (Tuule jt., 2003) nagu ka Kasari luhas perioodil 1983-1993 (Mägi, 1994). Suurkoovitaja arvukuse trend kogu Eesti kohta on samas negatiivne (Elts jt, 2003).

Kiivitajaid on Silma niitudel keskmiselt 3,6 p/km², majandatud niitudel 7,6 p/km², mis on vähem kui Eesti rannaniitude keskmine (8,7 p/km²). Matsalu lahe lõunakalda rannaniitudel on kiivitajaid 27 p/km² (Mägi, Kaisel, 1999) ja Penijõe niidul koguni 70 p/km². Varasem teadaolev maksimumasustustihedus – 69,1 p/km² – on fikseeritud Sauel, kus ligi neljakümne vaatlusaasta keskmine kiivitajate asustustihedus niitudel on siiski vaid 20,5 p/km² (Tuule jt, 2002). Seiratud luhtades pesitseb kiivitajaid vähe (keskmiselt 2,0 p/km²). Kasari luhas on piirkonniti kiivitaja arvukus ulatunud 13,9 p/km² (1984. a. Vanajõe transektil) (Mägi, 1993).

Punajalg-tildreid on väga arvukalt Manilaiul ja Kihnu saarel

(vastavalt 40 ja 31 p/km²), vaid paaril seirealal on neid vähem kui Silmal (ca 8 p/km²). Matsalu lahe lõunarannikul on punajalg-tildreid 31 p/km² (Mägi, Kaisel, 1999). Penijõe soostunud niidul pesitses liiki 36 p/km², loendatud luhtades liik puudus. Kasari luhas punajalg-tilder pesitseb, kuid vähearvukalt – keskmiselt 5 p/km² 1980.-te keskel, misjärel arvukus langes alla 1 p/km² 1990.-te alguses (Mägi, 1993). Varasemast on teada, et Tauksi saare rannaniitudel pesitses punajalg-tildreid 50 p/km² (Lilleleht, Randla, 1967), liigi arvukus Eestis ongi kahanenud (Elts jt, 2003).

Mustsaba-viglesid pesitseb kogu Silma kaitsealal vaid üks paar. Rohkelt esineb liiki Manilaiul ja Kihnus (vastavalt 10,0 ja 6,9 p/km²), Eesti rannaniitudel keskmiselt 2,0 p/km², täpselt sama palju ka Penijõe seirealal. Seiratud luhtades liik puudus. 1970.-tel on mustsaba-viglede asustustihedus Kasari delta luhas olnud koguni kuni 29 p/km² (Kuresoo jt., 1985), 1980.-te alguses paiguti (Neid-saare transekt) 20 p/km², 1990.-te alguseks oli asustus langenud vaid keskmiselt 2-3 p/km² (Mägi, 1993). Samas on liigi arvukust 1970.-1980.-tel hinnatud vähenevaks, viimasel ajal aga suhteliselt stabiilseks (Elts jt., 2003).

Niidurüdi asustustihedus Silma kaitseala niitudel (2,7 p/km²) on veidi alla Eesti rannaniitude keskmise (3,2 p/km²). Silma hooldatud niitudel pesitseb liiki tihedusega 6,0 p/km². Rohkem esineb niidurüdi vaid Kihnus ja Võilaiul (vastavalt 8,1 ja 7,3 p/km²). Transekt-loenduse andmetel on Matsalu lahe lõunakaldal niidurüdi asustustihedus koguni 19 p/km² (Mägi, Kaisel, 1999). Luhtades ja Penijõe soostunud niidul niidurüdi ei pesitse.

Ka naaskelnokka leidub Silmal vähem kui seirealadel keskmiselt (vastavalt 0,2 ja 0,7 p/km²), Silma hooldatud niitudel on liigi asustustihedus suurem – 0,5 p/km². Enim on naaskelnokkasid Taguküla seirealal Hiiumaal (4,7 p/km²) ja Põgari rannaniidul Läänemaal (4,0 p/km²). Oluliselt suurem on liigi asustustihedus väikesaartel, näiteks Käina lahe saartel pesitses 2002. aastal 30 hektaril 30 paari naaskelnokki (Leito, Leito, 2003).

Kurvitsalistest esineb Silma kaitsealal vähesel määral veel liivatülle ja meriskeid, kuid siin on neid siiski suurusjärgu võrra vähem kui rannaniitudel keskmiselt. Meriskeid pesitseb kõige tihedamalt Manilaiul (18,6 p/km²) ja Sandla seirealal Saaremaal (10,8 p/km²). Liivatülle on rohkesti Põgari ja Sandla seirealal (ligi 8 p/km²). Oluliselt kõrgem on nimetatud liikide asustustihedus aga

väikesaartel ja laidudel (Leibak *et al*, 1994).

Niiduvärvulisi pesitseb Silma kaitsealal ohtralt. Sookiuru asustihedus Eesti rannaniitudel oli mitukümmend aastat tagasi hinnanguliselt 30-40 p/km² (Onno, 1963; Lilleleht, Randla, 1967), luhtades kuni 50 p/km² (Kuresoo jt, 1985). Silma looduskaitsealal on aga sookiure majandatud niitudel ligi kaks korda enam – 70 paari/km². Veelgi kõrgem asustustihedus on saadud Manilaiul (73 p/km²) ja Matsalu lahe lõunaranniku transektloendustel – koguni 118 p/km² (Mägi, Kaisel, 1999). Palju on sookiure ka Penijõe soostunud niidul – 56 p/km² ja Kasari luhas: näiteks Kasari transektil aastatel 1983-1992 keskmiselt 54,9 p/km², 1984 aastal koguni 66,7 p/km² (Mägi, 1993). Silma rannaniitudel pesitseb sookiuru keskmiselt 48, riiklikel seirealadel 31 ja loendatud luhtades 11 p/km². Sookiuru üldarvukust Eestis hinnatakse kergelt langevaks (Elts jt., 2003).

Põldlõokest on rannaniitudel arvatud pesitsevat kuni 50 p/km² (Lilleleht, Randla, 1967). Riiklikel seirealadel on lõokesi 2004. aasta andmetel pesitsenud kõige tihedamalt Rahuste niidul – 61 p/km², kus nende tegelik asustus võib olla suuremgi, sest andmed põhinevad vaid ühel loendusel. Silma hooldatud niitudel on liigi asustustihedus 76 p/km². Kui kaasata ka Silma hooldamata rannaniitude andmed, on nii sookiuru kui ka põldlõokese arvukus pindalaühiku kohta siin endiselt kõrgem kui Eesti rannaniitude keskmine. Kõrgeim põldlõokese asustustihedus on taas Matsalu lahe lõunakalda niitudel (transektloenduse andmetel) – 94 p/km² (Mägi, Kaisel, 1999). 1990.-te alguses on saadud eriti kõrgeid asustustihedusi Kasari luhas Kasari ja Kloostri transektil – kuni 138 p/km² (Mägi, 1993). Enamasti on põldlõoke rannaniitudel arvukam pesitseja kui sookiur, luhtades ja soostunud niitudel on sageli vastupidi.

Hänilast on Silma rannaniitudel ligikaudu samapalju kui Eesti rannaniitudel keskmiselt (9 p/km²). Ohtralt esineb hänilast Manilaiu rannaniitudel (59 p/km²), lhaste luhas (74 p/km²), Penijõe soostunud niidul (64 p/km²) ja transektloenduse andmetel Matsalu lahe lõunakalda rannaniitudel (79 p/km²). Kasari luha transektloenduse andmetel on hänilase arvukus perioodil 1983-1992 tõusnud, ulatudes 1990.-te alguses kuni 64 p/km² (Neidsaare marsruut) (Mägi, 1993). Varasemalt on asustustiheduseks pakutud vaid kuni 28 p/km² (Kuresoo jt, 1985). Eestis hinnatakse hänilase arvukust pigem langevaks (Elts jt., 2003). Lisaks rannaniitudele on hänilane

sagedane pesitseja rannikuroostikus, eelistades roostiku serva-biotoopi niidu või lõigatud roovälja ääres, seda nii Silmal kui ka Matsalus (Mägi jt, 2004).

Muid avamaastiku värvulisi (linavästriku, kivitäksi) on Silma seirealadel oluliselt vähem kui rannaniitudel keskmiselt. Kõige kõrgema asustustihedusega on neid liike täheldatud Manilaiul – kivitäksi 26 ja linavästriku 20 p/km².

Kõrkja-roolindu ja rootsiitsitajat ning nn. poolavamaa-värvulisi (kadakatäksi ja punaselg-õgijät) on Silmal võrreldes teiste seire-aladega rohkem. Põhjuseks on hooldamata rannaniitude ulatuslik ülekaal Silmal 2004. aastal ning loosaarekete esinemine niitudel. Punaselg-õgijät leidis nimetatud aastal vaid Silma seirealadel.

Roostikes

Roostikus pesitsevate linnuliikide asustustiheduste kõrvuta-misel Silmal ja Matsalus (Mägi, Kaisel, 2005) ilmneb, et tulemused pole sarnased. Kolmeteistkümnest roostikus pesitsevast linnuliigist on üheksal liigil asustustihedus Silmal rohkem kui kaks korda suurem või väiksem kui Matsalus.

Kühmnokk-luige arvukus varieerub aastati oluliselt, eriti laidu-del. 2004. aastal oli liigi asustustihedus Silma roostikes 8,8 p/km², laidudel ja roostikes kokku 9,8 p/km². 2005. aastal pesitses kühnokk-luiki roostikus keskmiselt 10,8 p/km², laidudel ja roosti-kes kokku 22,5 p/km². 1997. aasta lennuloenduse tulemustel oli kühnokk-luige asustustihedus praeguse Silma looduskaitseala territooriumi roostikes ja laidudel 16,8 p/km² (Ojaste, 2003). Võrd-luseks pesitses Käina lahe roostikus 2002. a. luiki 62 p/km² (Leito, Leito, 2003).

Hallhane pesitseb Silma looduskaitseala roostikes keskmiselt 7 p/km². Käina lahe roostikes pesitses 2002. aastal 5 p/km² (Leito, Leito, 2003). 1980.-te lõpus loendati Matsalu roostikuruutudes 25-100 ja veesilmadega roostikus koguni 275-350 p/km² (Polma, 1993). 1990.-tel on hallhane arvukus vähenenud (Elts jt., 2003) ja seda on täheldatud ka Matsalus, kus on siiski roostikus pesitsevate lindude hulk püsinud stabiilsena alates 1980.-test (Mägi, 2003).

Hüüp pesitseb Silma roostikes tihedusega 0,8 p/km². Matsalus on hinnatud asustustiheduseks tänapäeval keskmiselt 2 p/km² (Mägi, Kaisel, 2005) ja 0,7 p/km² 1987. aastal (Polma, 1993). Hüübi

arvukus Eestis on viimastel kümnenditel tõusnud (Elts jt., 2003), kuid mitte tugevalt.

Roo-loorkulli esineb Silmal 0,7 p/km². Matsalus on 1987.-1990. aastal pesitsenud keskmiselt 0,7-1,3 p/km² (Polma, 1993), 1960.-tel 1,5-1,6 p/km² ja sobivaimatel roostikualadel koguni kuni 6 p/km² (Onno, 1963; Paakspuu, 1964). Tänapäeval hinnatakse roo-loorkullide keskmiseks asustustiheduseks nii Matsalus (Mägi, Kaisel, 2005) kui Käina lahes (Leito, Leito, 2003) 1 p/km². Kuigi üldine arvukushinnang Eestis on tõusev, 1970.-1980.-tel on seda loetud koguni tugevalt tõusvaks (Elts jt., 2003), on konkreetsete asustustihedused vähenenud.

Rooruika on Silma roostikes umbes 4 p/km². Matsalus pakutakse asustustiheduseks 14 p/km² (Mägi, Kaisel, 2005) ja Käina lahes 1 p/km² (Leito, Leito, 2003). 1950.-1970.-tel pesitses Matsalu roostikes keskmiselt 3 p/km² ja maksimaalselt 6 p/km² rooruikasad ning kuigi liigi absoluutarvukus pidevalt tõusis, ei suurenenud nende asustustihedus (Onno, 1963, Paakspuu, Kastepõld, 1985). Ka hiljem on liigi arvukus Eestis tõusnud (Elts jt., 2003). Silmal võib rooruikasad pesitseda veidi rohkem kui oleme hinnanud, sest pole tehtud öiseid loendusi, mil liigi häälitsusaktiivsus on maksimaalne. Samal põhjusel on ebatõenäoline ka kaitseala täpikhuikade arvukushinnang. Täpikhuiga asustustihedus võib ulatuda nii roostikus kui ka luhas kuni 100 p/km² (Polma, 1993, Erit, 2003).

Roo-ritsiklindu on Silma kaitsealal umbes 45 p/km². Matsalus hinnatakse liigi asustustiheduseks koguni 163 p/km² (Mägi, Kaisel, 2005), Käina lahes vaid 1 p/km² (Leito, Leito, 2003). Selle liigi arvukus on Eestis alates 1970.-test oluliselt kasvanud (Elts jt., 2003), kuid täpseid loendusandmeid on vähe. Erinevalt Matsalu roo-ritsiklinnu andmetest, võib liigi arvukust Silma loendustulemuste põhjal hinnata väga varieeruvaks (2005. aastal ligi kolm korda vähem haudepaare kui 2004. a.). Samas on tulemust kindlasti mõjutanud sobiva pesitsusbiotoobi vähenemine – 2005. aasta jaanuaritorm tekitas ulatuslikke mahamurtud pillirooga välju.

Kõrkja-roolindu esineb Silma roostikes keskmise tihedusega 545 p/km². Luhtades (näiteks Kasari luhas) võib liiki pesitseda isegi kaks korda rohkem (Leibak et al, 1994). Matsalu roostikes arvatakse kõrkja-roolindu tänapäeval pesitsevat 261 p/km² (Mägi, Kaisel, 2005), kaheksakümnendate lõpus vaid 65 p/km² (Polma, 1993). Käina lahes esineb liiki 118 p/km² (Leito, Leito, 2003).

Kõrkja-roolinnu arvukust on hinnatud tugevalt tõusvaks, eriti alates 1990.-test aastatest (Elts jt., 2003).

Tiigi-roolinnu asustustiheduseks pakutakse nii Silmal kui Matsalus (Mägi, Kaisel, 2005) veidi üle 50 p/km², Käina lahe roostikes vaid 17 p/km² (Leito, Leito, 2003). Samas on kaheksakümnen-date lõpus arvatud Matsalu roostikes pesitsevat tiigi-roolinde tihedusega 167 p/km² (Polma, 1993) ja on teada, et liigi arvukus on tõusnud (Elts jt., 2003). Tiigi-roolindude hulga võimalikule alahindamisele viitab ka võrdlus roo-ritsiklindudega. Kas tõesti esineb neid kahte liiki Silma roostikes ligikaudu ühepalju? Visuaalsel hinnangul küll mitte. Drastilised on ka tänapäevased Matsalu andmed, kus arvatakse roo-ritsiklinde pesitsevat pindalaühiku kohta koguni kolm korda enam kui tiigi-roolinde (Mägi, Kaisel, 2005). Muidugi tuleb kõigi roolindude puhul arvesse võtta tõika, et roostike üldpindala on Eestis suurenenud.

Rästas-roolinde on Silma roostikes umbes 32 p/km², Matsalus veidi vähem, Käina roostikes vaid 7 p/km². Liigi üldarv on Silmal suhteliselt suur, sest rästas-roolinde leidub roostunud laidudel kohati ülitihedalt. Samaseid asustustihedusi on veesilmadega roostikus täheldatud ka varem – 20-25 p/km² (Onno, 1963, Polma, 1993) ja kuni 50 p/km² (Onno, 1958). Kuigi rästas-roolinnu arvukust on hinnatud 1970.-1980.-tel tõusvaks (Elts jt., 2003), ei pruugi asustustihedus tõusta, sest sobiv pesitsusbiotoop on samuti laienenud.

Roohabeka keskmine asustustihedus Silmal on 17 p/km², kuid liigi arvukus varieerub tugevalt. Käina lahes pesitses 2002. aastal roohabekaid 11 p/km² (Leito, Leito, 2003). Liigi arvukus Eestis on tugevalt tõusev (Elts jt., 2003).

Rootsiitsitajaid pesitseb Silma kaitseala roostikes umbes 147 p/km², Matsalus on kaheksakümnen-date lõpul hinnatud liigi asustustiheduseks 94 p/km² (Polma, 1993), tänapäeval koguni 305 p/km² (Mägi, Kaisel, 2005), Käina lahe roostikes vaid 64 p/km² (Leito, Leito, 2003). Rootsiitsitaja arvukust on hinnatud suurenevaks eelkõige 1990.-tel aastatel (Elts jt., 2003).

ARUTELU

Niidulindude asustustihedused majandatud ja majandamata

rannaniitude kohta eraldi andsid nii oodatuid kui ootamatuid tulemusi. Nagu arvatud, eelistab osa liike – niidurüdi, mustsaba-vigle, kiivitaja, merisk, naaskelnokk, põldlõoke, sookiur, punajalg-tilder ja suurkoovitaja – pesitsemiseks hästi hooldatud niite. Samas on teada, et tikutaja on üsna laia elupaiganõudlusega liik, mistõttu ta on levinud ka majandamata niisketel niitudel. Tikutaja asustustihedus osutuski kõrgeimaks hooldamata rannaniitudel. Üllatavam on hänilase elupaigaeelistus. Kõige tihedamalt leidub hänilasi hooldamata niitudel, kusjuures nad eelistavad roostikuservi või üksikute põõsastega alasid. Lagedatel majandatud niitudel on hänilase arvukus isegi madalam kui rannikuroostikus.

Väheste andmete põhjal pole roostikuliikide eelistused ranniku/kalda- või madalveeroostiku suhtes päris selged. Kuid erinevalt levinud arvamusest, nagu vajaks roohabekas pesitsemiseks ulatuslikke roostikumassiive, näitasid Silmal tehtud loendused selgelt, et roohabekas pesitseb ka kitsastes rannikut ääristavates roostikuriibades.

Kõige kõrgema asustustihedusega liigiks osutus Silma looduskaitseala niitudel ja roostikes kõrkja-roolind (madalveeroostikes 705 p/km², rannikuroostikus 361 p/km²), järgnes rootsiitsitaja (vastavalt 185 ja 89 p/km²), siis kõrkja-roolind roostunud niitudel (107 p/km²), põldlõoke ja sookiur hooldatud rannaniitudel (vastavalt 76 ja 70 p/km²) ning roo-ritsiklind ja tiigi-roolind madalveeroostikes (vastavalt 65 ja 55 p/km²). Kõrkja-roolind oli ka kaitseala kõige arvukam liik oma 5000-6300 paariga (Erit, 2006). Järgnesid rootsiitsitaja (1200-1650 paari), sookiur (450-500 paari), tiigi-roolind (430-480 paari), roo-ritsiklind (300-470 paari) ja põldlõoke (350-400 paari) (Erit, 2006). Kuigi põldlõokese asustustihedus on kõrgem kui sookiurul ja tiigi-roolinnul, on liigi koguarvukus väiksem talle sobivate elupaikade vähesuse tõttu.

Võrreldes lindude asustustihedusi Silmal muude niitude loendustulemustega samast aastast, selgub, et tihedamalt kui riiklikel seirealadel keskmiselt pesitseb Silma niitudel tikutajaid, sookiure ja põldlõokesi. Tikutaja puhul on see seletatav kaitsealal esinevate ulatuslike hooldamata niiskete niitude olemasoluga, kusjuures need on sageli rannaniidu-soostunud niidu üleminekutüübist. Hooldamata niitude laialdase esinemise tõttu 2004. aastal on seletatav ka kurvtsalaliste vähesus Silma kaitsealal.

Arvukate roostikuvärvuliste – kõrkja-roolinnu ja rootsiitsitaja –

asustustihedused on Silma ja Matsalu roostikes võrdlemisi erinevad. Kõrkja-roolinde pesitseb Silmal umbes kaks korda tihedamalt kui Matsalus, rootsiitsitajaid aga kaks korda hõredamalt. Võimalik, et tegemist on erinevatest loendusmeetoditest ja halvasti ligipääsetavast biotoobist tingitud ekslike erisustega. Roostike uurimine on keeruline – liikumine on seal vaevarikas, piiratud nähtavuse tõttu on raske määrata lindude asukohta ning arvukamate ja häälekamate liikide puhul lauljate arvu, kusjuures vähemhäälekad võivad hoopis märkamata jääda. Samas pole välistatud, et eri piirkondade roostike kooslused võivad tõepoolest olla oluliselt erinevad.

Kõrvutades kirjanduse põhjal leitud asustustiheduste muutusi liigi arvukustrendide muutumisega, polnud need nii mõnigi kord samasuunalised. Põhjuseid võib olla mitmeid, näiteks isendite kontsentreerumine sobivatele aladele, mistõttu lambahänilase arvukus on rannaniitudel tõusnud, kuid mujal langenud. Või isendite hajumine, näiteks roo-loorkulli asustustihedus on langenud, kuid liigi koguarvukus tõusnud sobiva elupaiga (roostike) pindala laienemise tõttu. Võib-olla on mõne linnuliigi arvukuse muutused rannaniitudel teistsugused kui teistes liigi poolt kasutatavates biotoopides. Kuid kõik need selgitused on hüpoteetilised

Tänuavaldused. Tänan kõiki välitööde tegijaid, lisaks tekstis nimetatutele ka rannaniidu riiklike seirealade loendajaid, kes 2004. aastal olid: A. Klein, I. Tammekänd, H. Pehlak, V. Volke ja T. Leito.

KIRJANDUS

- Elts, J., Kuresoo, A., Leibak, E., Leito, A., Lilleleht, V., Luigujõe, L., Lõhmus, A., Mägi, E., Ots, M., 2003.** Eesti lindude staatus, pesitsus- aegne ja talvine arvukus 1998.-2002.a. – Hirundo 16, lk. 58-83.
- Erit, M., 2003.** Alam-Pedja luhtade haudelinnustik seirealadel aastatel 2001-2003. (Aruanne LKÜ Kotkas arhiivis).
- Erit, M., 2004.** Projekti “Loodushoiutoetuste efektiivsuse monitooring” II etapi aruanne. (Aruanne Silma LKA Administratsiooni arhiivis).
- Erit, M., 2006.** Silma looduskaitseala tähtsus niidu- ja roostikulindude pesitsusalana Eestis. – Hirundo 19 (2), lk. 58-67.
- Kuresoo, A., Laidna, A., Lilleleht, V., Renno, O., Veromann, H., 1985.** Kasari luhtade linnukooslused. Rmt.: Matsalu – rahvusvahelise tähtsusega märgala (koost Kumari, E.). Tallinn, lk. 236-255.
- Kuresoo, A., 2004.** Valitud elupaikade haudelinnustiku seire Eestis: rannaniitude haudelinnustik 1999-2004. (Käsikiri Eesti Maaülikooli PKKI-s).

- Leibak, E., Lilleleht, V., Veromann, H., (eds). 1994.** Birds of Estonia. Status, Distribution and Numbers. Estonian Academy Publishers. Tallinn. 287 p.
- Leito, A., Leito, T., 2003.** Käina lahe haudelinnustik 2002. aastal ning viimaseaegsed muutused selles. – Loodusevaatlusi 2000-2002. Lihula, lk. 64-79.
- Lilleleht, V., Randla, T., 1967.** Tauksi saare linnustikust. – Lääne-Eesti mersaarte linnustik. Ornitoloogiline kogumik IV. Tartu, lk. 149-160.
- Mägi, E., 1993.** Kasari luha haudelinnustik ja selle muutumine. – Loodusevaatlusi 1992, 1. Tallinn, lk. 41-63.
- Mägi, E., 1994.** Lindude pesitsemisest Kasari luhas. – Hirundo 1994/2, lk. 24-30.
- Mägi, E., 2003.** Hallhane pesitsemine Matsalus 1958-2002: arvukus, selle muutumine ja sigimisedukus. – Loodusevaatlusi 2000-2002. Lihula, lk. 18-27.
- Mägi, E., Kaisel, K., 1999.** Kui palju linde elab Matsalu niitudel. – Loodusevaatlusi 1997-1999. Penijõe, lk. 88-104.
- Mägi, E., Kaisel, K., 2005.** Matsalu siselahe roostikus pesitsevate lindude paiknemine ja arvukus. Linnustikus toimunud muutused viimasel poolsajandil. – Loodusevaatlusi 2004-2005. Penijõe, lk. 33-56.
- Mägi, E., Paakspuu, T., Kaisel, K., 2004.** Linnustiku arengust Matsalu rannaniitudel viimase poolesaja aasta jooksul. – Loodusevaatlusi 2003. Penijõe, lk. 3-40.
- Ojaste, I., 2003.** Silma looduskaitseala kaitsekorralduskava 2004-2008. (Käsikiri EV Keskkonnaministeriumis).
- Onno, S., 1958.** Matsalu lahe ornitoloogilisest uurimisest viimastel aastatel. – Ornitoloogiline kogumik I. Tartu, lk. 246-255.
- Onno, S., 1963.** Matsalu riikliku looduskaitseala haudelinnustikust. – Ornitoloogiline kogumik III. Tartu, lk. 23-53.
- Onno, S., 1970.** Linnud saartel. – Eesti Loodus, 6, lk. 358-366.
- Paakspuu, V., 1964.** Roostikulindude loendusest Matsalu lähel aastail 1962-1963. – VII looduseuurijate päeva ettekannete teesid. Tartu, lk. 34-38.
- Paakspuu, V., Kastepõld, T., 1985.** Matsalu märgala vee-, soo- ja ranniku-linnustik. Rmt.: Matsalu – rahvusvahelise tähtsusega märgala (koost Kumari, E.). Tallinn, lk. 215-235.
- Polma, G., 1993.** Roostikulindude loendused Matsalu roostiku proovilappidel aastatel 1986-1988. – Loodusevaatlusi 1990, 1. Tallinn, lk. 35-39.
- Tuule, E., Tuule, A., Elts, J., 2002.** Kiivitaja pesitsusaegselt arvukusest Saue seirealal aastatel 1963-2001. – Hirundo 15 (1), lk. 19-25.
- Tuule, E., Tuule, A., Elts, J., 2003.** Suurkoovitaja pesitsusaegselt arvukusest Saue seirealal aastatel 1963-2002. – Hirundo 16 (1), lk. 14-22.

A COMPARISON OF THE NESTING DENSITIES OF COASTAL AND REED-BED BIRDS IN SILMA NATURE RESERVE, WITH NATIONAL FIGURES FOR ESTONIA

Marju Erit
Summary

The article gives an overview of bird counts in Silma Nature Reserve in 2004 and 2005. The data of nesting densities of grassland and reed-bed species is compared with previously published similar national Estonian data. The aim of the analyses is to find out; which habitat types are preferred; what is nesting density in grasslands with different management and in different types of reed-bed; and what is the maximum nesting density in a suitable habitat. The surveys in Silma NR show that 9 grassland species (Dunlin, Black-tailed Godwit, Lapwing, Oystercatcher, Avocet, Skylark, Meadow Pipit, Redshank and Curlew) prefer mown or grazed grasslands and two species (Yellow Wagtail and Snipe) appear more densely on unmanaged grasslands. Five species (Dunlin, Black-tailed Godwit, Lapwing, Oystercatcher and Avocet) nest only on managed grasslands and islets. Spotted Crake and Bearded Tit are the two species that prefer to nest in coastal reed-beds; other reed-bed species nest more densely in low-water reed-beds. Compared with other Estonian state monitoring sites the density of waders is smaller, with only Snipe more frequent in Silma than at other sites. Meadow pipits and skylarks nest in Silma at higher densities than in other Estonian sites. It is harder to find data to compare Silma with an Estonian average for reed-bed species. Published materials do allow for stating that in Silma reed-beds there are slightly more bearded tits and great reed-warblers per unit area than at other sites.

PÄRNUMAA LINDUDE NIMESTIK

Eedi Lelov

SISSEJUHATUS

Seni on linnustiku maakondlikke ülevaateid ornitoloogiliselt üsnagi hästi uuritud Eesti kohta veel napilt ilmunud. Trükiste rea avas 1995. a. Aivar ja Tiit Leito poolt sarjas "Pirrujaak" avaldatud laiaulatuslik ülevaade Hiiumaa linnustikust. Järgmisel aastal (1996) avaldas Raivo Mänd ajakirja "Hirundo" supplementumina ülevaate Saaremaal kohatavatest lindudest liikide kaupa koos mõnesõnalise kommentaariga nende levikust.

Alljärgnev ülevaade kajastab pindalalt Eestimaa suurima maakonna – Pärnumaa (ca 4800 km²) – lindude liigilist nimestikku, millele on lisatud veidi teavet iga liigi leviku ja arvukuse kohta. Kuna jutt iga linnuliigi juures on võrdlemisi napp, siis võiks sellist nimekirja nimetada ka "Pärnumaa linnustiku liiginimestiku kommenteeritud väljaandeks". Artiklis ei tehta analüüsi linnustiku muutuste kohta, viidatakse vaid liigi levikule enne II maailmasõda ning arvukusele möödunud sajandi lõpus. Käesolevaks ajaks on toonane hinnang vananenud, kuid samal ajal jääb see aluseks järgnevatele Pärnumaa linnustiku arvukust kajastavatele töödele. Samuti ei käsitleta artiklis põhjalikumalt Pärnumaa linnustiku uurimise ajalugu, sest selle kohta on käesoleva artikli autori sulest ilmunud ülevaade juba varem – 1998. aastal (Lelov, 1998).

LIIGIKIRJE ÜLESEHITUS

Liigi iseloomustamist alustatakse tema eesti- ja ladinakeelse nimega, millele järgnevad tema staatuse, arvukuse ja kohatavuse viited. Sulgudes olev paksult trükitud arv selle järel näitab antud liigi pesitsusaegset arvukust eelmise sajandi 90.-te aastate lõpus (Leivits, 1999).

Pärnumaa on linnustiku ajaloolise uurituse seisukohalt suhteliselt heas olukorras. Enne suurt sõda hakati Eesti Vabariigis välja andma maakondade koguteoseid. "Pärnumaa" nägi ilmavalgust 1930. a., sealse looduse osas kirjutas M. Härms ka Pärnu maakonna linnustikust. Tõsi on, et toleaeegse Pärnumaa ja 21. sajandi alguse Pärnumaa piirid ei ole identsed, kuid see ei tohiks olla takistuseks tollase linnustiku võrdlemisel tänapäevasega. Härms kirjeldas 1930. aastal Pärnumaal levinuna 167 linnuliiki. Kogu tollal M. Härmsi poolt liigi kohta kirjutatud on siinses tekstis edastatud kaldkirjas. Käesoleva artikli autor on säilitanud toleaeegse kirjepildi ja sõnastuse.

Iga liigikirje lõpust leiab lugeja paksult trükitud suure tähe. See täht näitab liigi esinemiskategooriat: **A** – looduslikku päritolu liigid, keda on kohatud siin ajavahemikus 01.01.1950 – 01.01.2003, **B** – loodusliku päritoluga liigid, keda on kohatud ainult enne 1950. a., **C** – liigid, kes on meile introductseeritud või on vangistusest põgenenud isendite najal moodustanud looduses püsiva populatsiooni; samuti liigid, kes sattuvad meile niisugustest populatsioonidest väljastpoolt Eestit, **D** - liigid, kelle päritolu on ebaselge, **E** – vangistusest (puurilinnud, linnuaiad) lahtipääsenud liigid (Elts jt., 2003).

1. **Punakurk-kaur** (*Gavia stellata*). Väikesearvuline kuni harilik läbirändaja ning väikesearvuline talvituja jäätumata merel. Sagedamini kohatav Kihnu saare ja Sorgu saare ümbruses. ...*küllastavad lahte ja veedavad seal mõne aja punakurk-kaurid...* **A**

2. **Järvekaur** (*Gavia arctica*). Arvukam läbirändaja mõlemal rändeperioodil kui punakurk-kaur, ka talvituja jäävabal merel. Pesitsusajal kohatakse lindu aeg-ajalt Nigula järvel, kord on nähtud ka Lavasaare järvel. **(0-1)**. ...*küllastavad lahte ja veedavad seal mõne aja /.../ ja järvekaur; viimane pesitseb mõne paarina selle maakonna suuri mail järvil.* **A**

3. **Väikepütt** (*Tachybaptus ruficollis*). Pesitsenud Sillakülas väikesel tiigil (Paikuse vald), pesitsusajal kohatud veel ka Pikla tiikidel. **(0-1)**. **A**

4. **Tuttpütt** (*Podiceps cristatus*). Kohatise levikuga haudelind; väikesearvuline kuni tavaline läbirändaja. Suuremad pesitsusalad on: Ermistu järv, Kaisma järv, Pikla tiigid. **(50-100)**. ...*Püttidest esineb harilikuma haudelinnuna tuttpütt...* **A**

5. **Hallpösk-pütt** (*Podiceps grisegena*) on kohatise levikuga

haudelind, kes eelistab veega täitunud kruusakarjääre ja kinnikasvavaid järvesid. Pesitsusajal esineb regulaarselt Selja tiikidel kuni 8 paari, Kaisma järvel 2-3 paari, Ura järvel (Koonga vald) 1 paar. On pesitsenud ka Pitsalu (Halinga vald) veega täitunud turba-
karjääridel. **(10-20). A**

6. **Sarvikpütt** (*Podiceps auritus*) esineb pesitsusajal taimestikurikastel rabalaugastel ja väikestel kinnikasvavatel järvekestel. **(10-30). A**

7. **Põhja-tormipääsu** (*Oceanodroma leucorhoa*) on Eestis eksikülaline, keda HK andmeil on maakonnas kohatud vaid kahel korral Pärnu rannas: 02.11.1983 (Silvia Sirkel) ja 26.11.1989 (R. Miil). **A**

8. **Suula** (*Morus bassanus*) on Eestis eksikülaline, keda HK andmeil on Pärnumaal kohatud vaid ühel korral – 04.10.1956 Vändras. Kohatud lind oli 1a emalind ja lindu vaatles Otto Mardiste. **A**

9. **Kormoran** (*Phalacrocorax carbo*) on hakanud levima ja pesitsema maakonnas alles 20. sajandi viimasel kümnendil. Püüab pesitseda Kihnu väinas olevatel Sangelaidudel ja Häädemeeste lähedal Kivilaiul, kuid pesitsus luhtub tihti inimeste tagakiusamise tõttu. Aeg-ajalt, eriti kevadisel rändeperioodil, sattub ka kaugemale sisemaale (Halinga vald). **(0-400). A**

10. **Hüüp** (*Botaurus stellaris*) on levinud pesitsejana nii rannaroostikus Piklas ja Vana-Pärnus kui ka Tõhela (kuni 2 paari) ja Ermistu järvel (1 paar). Pesitsusajal on kohatud lindu ka Pitsalu turba-
karjääridel Halinga vallas. **(5-10) ...harva /.../ kuuldakse roostikust kostvat hüübi möirgamist. A**

11. **Hõbehaigur** (*Egretta alba*) on Pärnumaa linnustiku liiginimestikus eksikülaline, kelle vaatlused on viimastel aastatel hakanud sagenema. Esimesed 2 isendit registreeriti maakonnas 19.08.1990 Agu Leivitsa poolt Häädemeeste vallas Pulgojal. **A**

12. **Hallhaigur** (*Ardea cinerea*) on koloniaalselt pesitsev liik, kelle suurimad haudekolooniad maakonnas asuvad Võistes, Paadremaal ning Audru Liival. Harukordadel võib üksikuid linde kohata ka südatalvel. **(300-700) ...nähakse harva mõnda /.../ halli kalakurget. A**

13. **Must-toonekurg** (*Ciconia nigra*) on maakonnas üpris haruldane haudelind, kelle arvukus võib ulatuda 30-40 pesitsusterritooriumini. Arvukamalt on liik levinud maakonna Vahe-Eesti loodusvööndis. Esimene teadaolev must-toonekure pesitsemine registreeriti siin E. v. Middendorffi poolt 28.06. (uue kalendri järgi 11.06.) 1887 Kõnnu lähedal. **(30-40) ...Karklinnuiliste seltsi esindajaist nähakse harva /.../**

musta toonekurge **A**

14. **Valge-toonekurg** (*Ciconia ciconia*) on maakonnas üldlevinud haudelind, kelle arvukus on kõrgem ja asustustihedus suurem maakonna lõuna-, põhja- ning idapoolsetes valdades. Tõstamaa ja Varbla valdades on liik kas väga väikesearvuline või lausa eba regulaarne pesitseja. **(300-400)**. ...*Karklinnulistel seltsil esindajaist nähakse harva mõnda valget toonekurge*. **A**

15. **Luitsnökk-iibis** (*Platalea leucorodia*) on maakonnas eksikülaline, HK andmeil on lindu vaadeldud siin vaid ühel korral – Peeter Raja vaatles 1 lindu Pärnus 17.08.1975. **A**

16. **Kühmnökk-luik** (*Cygnus olor*) esineb maakonnas nii pesitsejana, kelle pesitsusaegne arvukus on viimasel kahel kümnendil jõudsalt kasvanud, kui ka talvitujana. Haruldased pole ka 100-120-isendilised suvised mittepesitsevate lindude seltsingud Kihnu väina piirkonnas. **(150-400)**. **A**

17. **Mustluik** (*Cygnus atratus*) on Eestimaal eksikülaline. Liiki on Pärnumaal vaadeldud 28.06. ja 13.07.1982 Heinlaiul ja Kivilaiul (Tõstamaa v.) Tenno Lauri poolt ja tõenäoliselt sama isendit Peeter Raja poolt 15.-16.10.1982 Lao ninal (Tõstamaa v.). **E**

18. **Väikeluik** (*Cygnus columbianus*) on läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Põhilised rändeajad peatuspaigad on: Audru polder, Nätsi raba, Lavassaare soostiku ümbrus (valdavalt Koonga ja Halinga valla suured heinamaa ja põllumassiivid). Pärnumaal on kahel korral kohatud ka **ameerika väikeluik** (*Cygnus columbianus columbianus*). Lindu vaadeldi 27.03.2000 Audru poldril (Pekka Komi ja Markku O. Saarinen) ja 17.10.2004 Halinga vallas Kaelase külas (Eedi Lelov). **A**

19. **Laululuik** (*Cygnus cygnus*) on väikesearvuline pesitseja ja arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil, ka talvituja jäävabal rannaosal. Liik pesitseb maakonnas alates 1990. aastast, kuigi esimesi suveks siia jäänud linde registreeriti Lavassaare järvel juba 1979. aastal. Põhilised pesitsuspaigad on Lavassaare soostikus. Pesitseb ka Kaisma järvel, olles tõrjunud sealt välja kühnokkluige. Viimastel aastatel on lauluik asunud pesitsema ka suurematesse ammendatud kruusakarjääridesse. **(0-10)**. ...*Haneliste seltsil liikmeid nähakse siin rohkel arvul ning nende koosseis on liikide järele kaunis mitmekesine. Harilikud läbilendajad, kes aga vahetevahel siin ka peatuvad, on lauluik..* **A**

20. **Rabahani** (*Anser fabalis*) on väga arvukas läbirändaja mõlemal

rändeperioodil. Juhuslik suvilind (31.05.1982 Kõima rabas). ...
Harilikud läbilendajad, kes aga vahetevahel siin ka peatuvad, on /.../ ning rabahani... A

21. **Lühinokk-hani** (*Anser brachyrhynchus*) on üha sagedamini kohatav kevadine läbirändaja, põhiliselt nähakse Audru poldril. **A**

22. **Suur-laukhani** (*Anser albifrons*) on väga arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Erandlikult on liiki kohatud 2006. a. juba augusti keskel (1 imm. Liu sadama lähedal: Ranno Puumets ja Eedi Lelov). **A**

23. **Väike-laukhani** (*Anser erythropus*) on väga väikesearvuline juhuslik läbirändaja mõlemal rändeperioodil. HK tunnustanud: 24.05.1997 Kabli (Juha Lehtinen ja Juoni Valkeeniemi), 11.10.1997 oli 44 (!) lindu Tali-Kaunsaarel (Enn Vilbaste ja Kaja Kübar) ja 12.10.1997 vaadeldi 9 lindu Pihkes (Enn Vilbaste, Kaja Kübar ja Aivar Sakala). **A**

24. **Hällhani** (*Anser anser*) on läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja suureneva arvukusega haudelind Liivi lahe saartel ja laidudel, liik pesitseb ka Ermistu järvel. **(10-20)**. *Harilikud läbilendajad, kes aga vahetevahel siin ka peatuvad, on /.../, hällhani ... A*

25. **Vööthani** (*Anser indicus*) on Eestis eksikülaline. Liiki vaadeldi 15.03.2002 Audru poldril (Audru v.). Vaatlesid: Pekka Komi, Markku O. Saarinen, Peeter Raja. **E**

26. **Lumehani** (*Anser caerulescens*) on Pärnumaal juhuslik läbirändaja. **DE**

27. **Kanada lagle** (*Branta canadensis*) on juhuslik läbirändaja mõlemal rändeperioodil. **C**

28. **Valgepõsk-lagle** (*Branta leucopsis*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja juhuslik talvituja. Laglede rändeparved teevad siin-seal rannikul mitmenädalasi peatusi. *Harilikud läbilendajad, kes vahetevahel siin ka peatuvad, on /.../ ja valgepõsine lagle A*

29. **Mustlagle** (*Branta bernicla*) on vähearvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. **A**

30. **Punakael-lagle** (*Branta ruficollis*) esineb juhusliku läbirändajana vaid kevadel. **A**

31. **Ristpart** (*Tadorna tadorna*) on kasvava arvukusega haudelind. **(50-100)**. **A**

32. **Mandariinpart** (*Aix galericulata*). Liigi kodumaa on Ida-Aasia. Sealt on mandariinparte toodud Euroopa parkidesse. Inglismaal on

liik metsistunud ja moodustanud püsiva asurkonna. Tõenäoliselt sattuvad selle metsistunud asurkonna järeltulijad aeg-ajalt ka mujale. Esimesi mandariinparte vaadeldi Pärnumaal Kihnu saarel 29.05.2004 Soome linnuvaatlejate J. Hatva, G. Nordenswani ja O. Elo poolt. Kihnu saarele oli sattunud 2 isalindu. **E**

33. **Viupart** (*Anas penelope*) on väga arvukas läbirändaja ning juhuslik pesitseja. **(0-1). A**

34. **Ameerika viupart** (*Anas americana*) on Pärnumaal eksiküline, keda on seni kohatud vaid ühel juhul – 23.04.2001 vaadeldi 1 isalindu Pulgojal (Häädemeeste v.) Pekka Komi, Markku Saarineni, M. Bruuni ja S. Knopmaneni poolt. **A**

35. **Rääkspart** (*Anas strepera*) on väikesearvuline läbirändaja ning kohatise levikuga haudelind. **(10-50). A**

36. **Kuupart** (*Anas formosa*) on Pärnumaal eksiküline, keda on maakonnas HK andmeil kohatud vaid ühel korral – 01.06.2001 vaates Indrek Tammekänd Pulgojal üht isalindu. **E**

37. **Piilpart** (*Anas crecca*) on Pärnumaal võrdlemisi sage läbirändaja ja haruldane talvituja ning kahaneva arvukusega haudelind. **(200-500)**. *Kõikjal soodsail aladel harilikud haudelinnud on /.../ piilpart... A*

38. **Ameerika piilpart** (*Anas carolinensis*) on Pärnumaale sattunud vaid ühel korral – 27.04.2003 vaates Aivo Klein Häädemeestel 1 isalindu. **A**

39. **Sinikael-part** (*Anas platyrhynchos*) on Pärnumaa arvukaim aastaringsest esinev partlane. Pesitseb rannikualadel ja rabades, kuid ka linnaaedades. Pärnu linnas on pidevalt suurenenud talvituvate lindude arv, oma osa on selles kindlasti aastaringsest tegutseval sadamal. **(2000-3000)**. *...Kõikjal soodsail aladel harilikud haudelinnud on sinikael-part... A*

40. **Soopart** (*Anas acuta*) on Pärnumaal väikesearvuline läbirändaja ning kahaneva arvukusega haudelind. **(20-40)**. *... haruldased pole ka pahisaba-part ja... A*

41. **Rägapart** (*Anas querquedula*) on väikesearvuline läbirändaja. Pesitsejana on liik vähearvukas, kuid tema pesitsusaegsest levikupildist ülevaade puudub. **(100-200)**. *...Kõikjal soodsail aladel harilikud haudelinnud on /.../ ning rägapart,... A*

42. **Luitsnokk-part** (*Anas clypeata*) esineb Pärnumaal nii läbirändajana kui ka pesitsejana. Liigi pesitsusaegne levikupilt on ebaselge, kuid viimasel 2-3 aastal on liigi pesitsusaegsed kohtamisjuhud

vähemalt Pärnu linna rannakarjamaadel sagenenud. (100-200). ...
haruldased pole ka /.../ ja luitsnökk-part... A

43. **Punanokk-vart** (*Netta rufina*) on Pärnumaal harv eksiküaline. Esmavaatluse tegi Aivo Klein 23.04.1998, vaadeldes Iklas (Hääde-meeste v.) üht isalindu. **A**

44. **Punapea-vart** (*Aythya ferina*) on läbirändajana Pärnumaal üsna sage, kuid pesitsejana väikesearvuline, samas on ka liigi pesitsusaegsest levikust ülevaade väga napp. 2006. aasta juulis vaadeldi Tõhela järvel 1 emalindu. (0-20). ...*vardi perekonna liikmed, nagu punapea-vart, /.../ on peamiselt läbilendajad A*

45. **Tuttvart** (*Aythya fuligula*) on harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja vartide perekonna arvukaim esindaja pesitsusajal. Pesitseb nii meresaalteel, suuremate rabalaugaste ümbruses Kõima rabas (Koonga v.) ning isegi väikestel põldudevahelistel tiikidel ja tehisjärvedel. (300-500). ...*vardi perekonna liikmed, nagu /.../, tutiga vart on peamiselt läbilendajad A*

46. **Merivart** (*Aythya marila*) on Pärnu lahes ja Kihnu väinas sage läbirändaja, kelle arvukust on piirkonnas kevadrände ajal hinnatud kuni 42 000 linnuni. Pesitsejana on liik haruldane, teda on leitud üksikutel kordadel pesitemas Paatsalu laidudelt, Kihnu saarelt ja Munalaiu lähedalt. (0-5). ...*vardi perekonna liikmed nagu /.../ ja merivart on peamiselt läbilendajad A*

47. **Hahk** (*Somateria mollissima*) esineb Pärnumaaga piirnevas rannikumeres läbirändajana, väikesaalteel ka pesitsejana. Pesitseb Sorgu saarel, Anilaiul, Sangelaidudel. (40-60). **A**

48. **Kuninghahk** (*Somateria spectabilis*) on Pärnumaal eksiküaline, keda siin teadaolevalt kohati esmakordselt 2001. aasta mais Manilaiul (Indrek Tammekänd). 2002. aasta kevadrändel vaadeldi liiki Kablis 03.05 ja 19.05. **A**

49. **Kirjuhahk** (*Polysticta stelleri*) on Pärnumaal juhuslik läbirändaja, keda on maakonna akvatooriumis kohatud teadaolevalt vaid ühel korral: Aivo Klein vaatles 1 lindu (emalind/noorlind) 15.12.1998 Võistes (Tahkuranna v.). **A**

50. **Aul** (*Clangula hyemalis*) on Pärnumaa rannikumeres väga arvukas läbirändaja, nende arvukust on 28.04.-02.05.1993 hinnatud 264 000 linnule. Arvukas on liik ka sügisel. Sügisrände ajal on üksikuid linde kohatud peatumas ka sisemaal väikestel tehisjärvedel (Kodesmaa k. Halinga v.). On arvukas talvituja jäävabal merel. *Iahes nähakse kevadel ja sügisel suuri parvi igasuguseid parte, ise-*

ärانى suurel määral/.../, auli, ... **A**

51. **Mustvaeras** (*Melanitta nigra*) on Pärnumaal väga arvukas läbirändaja, eelkõige kevadisel rändeperioodil. 28.04.-02.05.1993 loendati Kihnu väinas 111 000 peatuvat mustvaerast. Linnud rändavad maikuu põhja suunas kõrgel ülelennul ka üle sisemaa. *Lahes nähakse kevadel ja sügisel suuri parvi igasuguseid parte, iseärانى suurel määral/.../, musta vaerast ja....* **A**

52. **Tõmmuvaeras** (*Melanitta fusca*) on läbirändel veidi väikesearvulisem kui mustvaeras. 28.04.-02.05.1993 loendati Kihnu väinas 70 000 lindu. Pesitsejana esineb tõmmuvaeras Anilail, Sorgu saarel, Manilail ja Sangelaidudel. Viimastel aastatel on märgata väikest arvukuse tõusu. **(100-150)**. *Lahes nähakse kevadel ja sügisel suuri parvi igasuguseid parte, iseärانى suurel määral/.../ ja tõmmut vaerast* **A**

53. **Sõtkas** (*Bucephala clangula*) on arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning vähearvukas pesitseja suuremate metsaojade, järvede ja muude veekogude piirkonnas, kus leidub sobivaid pesitusspaiku kas ülespandud suureavalistes pesakastides või looduslikes puuõõnsustes ja -lõhedes. Alates juunikuust võib rannikumeres kohata sulgivate isaslindude parvi. **(50-100)**. *Lahes nähakse kevadel ja sügisel suuri parvi igasuguseid parte, iseärانى suurel määral sõtkast, ...* **A**

54. **Kübarkoskel** (*Lophodytes cucullatus*) on Pärnumaal eksiküaline, keda esmakordselt vaadeldi Aivo Kleini jt. poolt 10.09.2003 Häädemeeste jõe suudmes. Lind viibis vaatluskohas kuni 05.10. **D**

55. **Väikekoskel** (*Mergus albellus*) on küllaltki sagedasti kohatav, kuid väikesearvuline läbirändaja maakonna rannikuvetes. Aeg-ajalt satuvad üksikud linnud ka rannikust kaugematele veekogudele (Kodesmaa tehisjärv, Halinga v.). **A**

56. **Rohukoskel** (*Mergus serrator*) on Pärnumaal väikesearvuline haudelind laidudel ja meresaalteil, läbirändaja ja väikesearvuline talvituja. **(50-100)**. *Harilikud nähtused lahel on ka /.../ ning rohu-koskel* **A**

57. **Jääkoskel** (*Mergus merganser*) on rannikualal ning suurematel saartel, nagu Kihnu, Sorgu ja Manilaid, üsnagi arvukas pesitseja, kellele saarerahvas on üles seadnud palju pesakaste ehk "kosla konge". Lind pesitseb ka Tõhela järve ümbruse metsadesse händkakule ülesseatud pesakastides ning on püüdnud pesitseda ka Kaelase pargi (Halinga v.) õõnsates puudes. On sageli kohatav

läbirändaja ja talvituja. **(400-500)**. *Harilikud nähtused lahel on ka jääkoskel... A*

58. **Herilaseviu** (*Pernis apivorus*) on Pärnumaal rändlind ning võrdlemisi sage haudelind, kelle pesi leitakse siiski üsna vähe. Lind eelistab segametsi, kuid on pesitsenud ka kuivas nõmmemännikus. Pesitsusaegne arvukus võib olla kuni 100 pesitsusterritooriumit.

(50-80). *Harilikumaist kullilistest olgu veel mainitud /.../ ning herilaseviu. Kõik need linnud pesitsevad kohati mõne paarina. A*

59. **Must-harksaba** (*Milvus migrans*) leiti Pärnumaal pesitsemas viimati 1992. aastal Võiste lähedalt. Tollest pesast lennuvõimestus 2 poega. Rändeperioodidel oli liik varem võrdlemisi haruldane, kuid viimastel aastatel on linnuliik pea igal rändeperioodil kohatav, kuid pesitsusaegsed vaatlused on viimastel aastatel olnud juhuslikud.

(0-1). **A**

60. **Puna-harksaba** (*Milvus milvus*) on Pärnumaal eksikülaline, keda on teadaolevalt 19. sajandil kohatud kahel ja 20. sajandil neljal korral. **A**

61. **Merikotkas** (*Haliaeetus albicilla*) on 21. sajandi alul Pärnumaal suureneva arvukusega haudelind, samuti talvituja ja läbirändaja.

(3-10). *... teisi kotkaid nagu /.../, merikotkast /.../ nähakse vahetevahel, oletatavasti pesitseb mõni paar ka selles maakonnas. A*

62. **Madukotkas** (*Circaetus gallicus*) on Pärnumaal haruldane läbirändaja ning ennemuistne pesitseja, kelle viimane pesa leiti 1940.-tel aastatel. Viimasel kümnendil on liiki kohatud pesitsusajal maakonna 2-3 erinevas piirkonnas, kuid tõendid linnu pesitsemise kohta puuduvad. **A**

63. **Roo-loorkull** (*Circus aeruginosus*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning kasvava arvukusega haudelind, kes pesitseb peale rannaäärsete roostike ka sisemaal roostunud tiikidel ja tehisjärvedel. **(10-20)**. *Harilikumaist kullilistest olgu veel mainitud /.../ roo-loorkull /.../. Kõik need linnud pesitsevad kohati mõne paarina. A*

64. **Välja-loorkull** (*Circus cyaneus*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning järjest sagedamini kohatav talvituja, samuti võrdlemisi väikesearvuline haudelind, kelle pesi on leitud siirdesoodest ning võsastuvatelt raielankidelt. **(10-20)**. *Harilikumaist kullilistest olgu veel mainitud /.../ välja-loorkull /.../. Kõik need linnud pesitsevad kohati mõne paarina. A*

65. **Stepi-loorkull** (*Circus macrourus*) on Pärnumaal eksiküalaline, keda maakonnas on kohatud vaid mõnel korral. HK kinnitusel: 03.05.1996 Pikla ninal Häädemeeste vallas (Harri Kontkanen ja Mauri Leivo), 03.05.1999 Langerma küla lähedal Halinga vallas (Eedi Lelov). **A**
66. **Soo-loorkull** (*Circus pygargus*) on Pärnumaal väikesearvuline läbirändaja ning lokaalselt levinud haudelind, kelle pesi on leitud ka kultuurheinamaadelt. **(20-30). A**
67. **Kanakull** (*Accipiter gentilis*). Liigi arvukus on 21. sajandi alguseks katastroofiliselt langenud. Pesitsejana on liik paljudest piirkondadest kadunud. Vähenenud on ka läbirändavate ja talvituvate kanakullide kohtamisjuhud. Aeg-ajalt vaadeldakse talveperioodil veel alamliigi *buteoides* tunnustega linde. **(30-50)**. *Kullilistest on üpris harilikud aastalinnud igäihele tuntud kanakull ... A*
68. **Raudkull** (*Accipiter nisus*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning harilik pesitseja. Samuti on liik sage talvitaja, 1-2 lindu võib talviti kohata ka Pärnu linnas. Raudkull oli Lao Linnujaama vapihind, kelle rändeaegse liikumise ning kogunenud taasleidude kohta oleks vaja kokkuvõtte kirjutada. **(150-200)**. *Kullilistest on üpris harilikud aastalinnud igäihele tuntud /.../ ning sellest pisem raudkull – mõlemad meie kahjulikumad röövlinnud. A*
69. **Hiireviu** (*Buteo buteo*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil, alates 1970.-te aastate teisest poolest juhuslik ning 1990.-test aastatest regulaarne talvitaja. Kõige arvukam haukaliste seltsi esindaja Pärnumaa haudelinnustikus. **(200-400)**. *Harilikumatest kullilistest olgu veel mainitud hiireviu /.../. Kõik need linnud pesitsevad kohati mõne paarina. A*
70. **Karvasjalg-viu** (*Buteo lagopus*) on Pärnumaal järjekindel, kuid väga kõikuva arvukusega läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning ebajärjekindel talvitaja. **A**
71. **Väike-konnakotkas** (*Aquila pomarina*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning lokaalselt esinev väikesearvuline haudelind. On levinud põhiliselt Pärnu jõest lõuna poole jääval alal: Tali, Häädemeeste, Saarde, Surju, Tahkuranna, Paikuse, Tori ja Väandra valdades. Üksikuid pesapaiku esineb ka Are, Sauga, Audru ja Koonga valdades. Maakonnas võib esineda 30-40 pesitsusterriitoriumit. **(20-40)**. *Kotkaist esineb haudelinnuna suuremais metsis väike konnakotkas, ... A*
72. **Suur-konnakotkas** (*Aquila clanga*) on haruldane läbirändaja

ning üliharuldane pesitseja, kelle pesitsemine suure- ja väikekonnakotka segapaarina tõestati 2002. aastal pesapoja vereanalüüsi abil. **A**

73. **Kaljukotkas** (*Aquila chrysaetos*) on Pärnumaal aastaringsest esinev haruldane haudelind, kelle arvukus võib maakonnas küündida kuni 12 pesitsusterritooriumini. Liiki kohatakse läbirändel mõlemal rändeperioodil. **(5-12)**. ... *teisi kotkaid nagu kaljukotkast, /.../ nähakse vahetevahel, oletatavasti pesitseb mõni paar ka selles maakonnas.* **A**

74. **Kalakotkas** (*Pandion haliaetus*) on Pärnumaal võrdlemisi sage läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitsusperioodil esineb kuni neljas maakonna erinevas piirkonnas. **(0-3)**. ... *teisi kotkaid nagu /.../ ning kalakotkast nähakse vahetevahel, oletatavasti pesitseb mõni paar ka selles maakonnas.* **A**

75. **Tuuletallaja** (*Falco tinnunculus*) esineb Pärnumaal vähearvuka läbirändajana mõlemal rändeperioodil. Liigi pesitsusaegne arvukus on viimastel kümnenditel olnud väga kõikumine ning näitab tugevat languse suunda. 2002. aastal registreeriti tuuletallaja pesitsemine Pärnu Seavabriku söödatori ventilatsioonivas (Indrek ja Jaak Tammekänd). Lind on pesitsenud ka kodukakule ülesseatud suureavalises pesakastis. **(10-20)**. *Kõikjal nähakse suve jooksul üle aasade hõljuvat kasulikku tuuletallajat.* **A**

76. **Punajalg-pistrik** (*Falco vespertinus*) on Pärnumaal juhuslik pesitseja. Pesitsemine on teada 1953. ja 1954. aastast Valgeranna männikus ja 1976. aastast Rääma raba lõunaosas Pikanõmme vahtkonnas. Aeg-ajalt sattub punajalg-pistrikke maakonda arvukalt suve lõpu poole. Selliseid invasioone on märgatud 1990.-te aastate lõpus ja 2001. aastal. **A**

77. **Väikepistrik** (*Falco columbarius*) on Pärnumaal haruldane kuni väikesearvuline läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning juhuslik talvitaja, samuti kunagine haudelind, kelle viimane teadaolev pesa leiti 1986. aastal. **(0-5)**. **A**

78. **Lõopistrik** (*Falco subbuteo*) on Pärnumaal küllaltki harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil, erandlik talvitaja ja üldlevinud, kuid väikesearvuline haudelind, kes pesitseb vanades vareslaste pesades nii luitemännikutes, rabaserva männikutes, põldudevahelistes metsatukkades kui ka elaniketa jäänud talude aedades. **(50-60)**. *Harilikumaist kullilistest algu veel mainitud /.../, lõopistrik, /.../. Kõik need linnud pesitsevad kohati mõne paarina...* **A**

79. **Rabapistrik** (*Falco peregrinus*) on Pärnumaal regulaarne, kuid väga väikesearvuline läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitsejana on liik maakonnast kadunud, kuigi vahetevahel vaadeldakse siin üksikuid pesitsusajal ringihulkuvaid isendeid. Viimane tõestatud pesitsemine on teada 1960. aastast. *Maakonna kõrgrabadel pesitseb sambla peal mõni paar rabapistrikke.* **A**

80. **Laanepüü** (*Bonasa bonasia*) on aastaringselt esinev arvukas kanaline, kelle pesitsusaegne arvukus on maakonna mõningates piirkondades langenud. **(500-1000)**. ...*leht- ning segametsis elutsevad kohati laanepüüid;* ... **A**

81. **Rabapüü** (*Lagopus lagopus*) on aastaringselt esinev väga haruldane kanaline, kelle arvukus on viimastel aastakümnetel katastroofiliselt langenud. Liik esineb veel vaid üksikute paaridena suuremates soomassiivides. **(10-20)**. ... *rabadel elavad kohati rabapüüid,* ... **A**

82. **Teder** (*Tetrao tetrix*) on aastaringselt esinev kanaline, kelle arvukus on viimasel kümnendil olnud võrdlemisi stabiilne, kuigi mõningates piirkondades on tedre arvukus ka tunduvalt vähenenud (näiteks Langerma, Kodesmaa, Oese külade lähistel, Halinga v.). Samas nähti 2006. aasta jaanuaris-veebruari kuni 84 (!) isendilist parve Halinga ja Koonga valla piiril Vakalepa küla lähedal. **(500-1000)**. *Kanalistest on harilikum teder* ... **A**

83. **Metsis** (*Tetrao urogallus*) on aastaringselt esinev kanaline. 1997. aasta kevadel, kui toimus ülemaakonnaline metsisemängude loendus, koostati 51 mänguplatsi kaitse projekt. Mõningad metsiste mängupaigad, näiteks Kõrgekuusiku mänguplats (Halinga v.), on sellest hoolimata metsaraiest kahjustatud. **(100-200)**. ...*süngeis metsis elab märksal arvul metsis..* **A**

84. **Nurmkana** (*Perdix perdix*) on Pärnumaal aastaringselt esinev kõikuva arvukusega kanaline, kelle talviseid seltsinguid võib kohata ka Pärnu linnas. **(500-1000)**. ... *põldudel nähakse rohkeid põldpüüid.* **A**

85. **Põldvutt** (*Coturnix coturnix*) on rändlind, kelle pesitsusaegne levikupilt Pärnumaal on veel ebaselge. Viimane suurem põldvuti esinemine oli aastal 2000. Tol ajal registreeriti liiki isegi Pärnu linna rannakarjamaal Raeküla linnaosa juures. **(0-5)**. ... *haruldane on viljaväljades teotsev põldvutt* **A**

86. **Rooruik** (*Rallus aquaticus*) on Pärnumaal juhuslik talvituja

(2001/2002) ja ebaselge pesitsusaegse levikupildiga tõenäoline pesitseja. Liik on levinud suuremate roostike piirkonnas, eelkõige Pikla ümbruse rooväljadel. 2002. aastal registreeriti liiki ka Vana-Pärnu rannakarjamaa roostikus. Pesitsusajal kohatakse liiki veel Kihnu saarel (Indrek Tammekänd). **(20-50). A**

87. **Täpikhuik** (*Porzana porzana*) on Pärnumaal väga kõikuva arvukusega tõenäoline pesitseja, keda võib kohata suuremate roostike piirkondades (Piklas), kuid mõningatel juhtudel ka vanadel kinnikasvavatel turbakarjääridel (Lavassaare) ning erandkorradel, eelkõige väga vihmastel suvedel, isegi suurtel taimestikurikastel kuivenduskraavidel. **(100-300)**....*kaunis harilik on vesistel aladel teotsev vesivutt ... A*

88. **Väikehuik** (*Porzana parva*) on Pärnumaal üpris haruldane linnuliik. Esmakordselt registreeriti liigi esinemine 23.06.1977 Pärnu lähedal (Tenno Laur). Viimastel aastatel on väikehuiga vaatlused sagenenud. Liiki kohatakse pidevalt Pikla tiikidel (Tahkuranna v.). **A**

89. **Värbhuik** (*Porzana pusilla*) on linnuliik, kes on Eestisse eksinud alles hiljuti. Esimest värbhuika kuuldi Pärnumaal 24.04.2005 Häädemeestel: vaatlejad: A. ja K. Arkiomaa, J. Savolainen ning I. Saarinen. **A**

90. **Rukkirääk** (*Crex crex*) on rändlind, kes Pärnumaal on harilik ning piirkonniti üsnagi arvukas haudelind. **(200-500)**. ...*laialt levinud on rääk, ... A*

91. **Tait** (*Gallinula chloropus*) on linnuliik, kelle pesitsusaegne levikupilt Pärnumaal on seni ebaselge. **(30-50)**. ...*paiguti leidub roostikuga kasvanud järvil tiigikana ... A*

92. **Lauk** (*Fulica atra*) on Pärnumaal valdavalt rändlind ning vaid juhuslik talvituja. Pesitsusajal on liik seotud nii mereäärsete vaikesete ja roostunud lahesoppide kui ka sisemaa suuremate tiikide ning kinnikasvavate veega täitunud kruusa ja madalsooturba karjääridega (Selja tiigid, Tori v.; Kodesmaal, Halinga v.). **(100-200)**. ...*paiguti leidub roostikuga kasvanud järvil/.../ vesikana ehk lauki. A*

93. **Sookurg** (*Grus grus*) on küllaltki arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning suureneva arvukusega haudelind. Mitmetel maakonna suurematel soomassiividel võib suveperioodil kohata lisaks 10-20-isendilisi mittepesitsevate sookurgede seltsinguid. **(100-150)**. *Pärnumaa suuremail soil pesitseb tunduval arvul sookurg. A*

94. **Suurtrapp** (*Otis tarda*) on Eestis eksikülaline, keda HK andmeil on Pärnumaal vaadeldud vaid ühel korral: Olav Liiva poolt

12.12.1954 Orajõe-Rannakülas Häädemeeste vallas. **A**

95. **Merisk** (*Haematopus ostralegus*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja suhteliselt arvukas haudelind mererannikutel. Üksikud paarid esinevad ka rannikust mõne kilomeetri kaugusel sisemaal: näiteks lage tiikidega ala Saugas, nn. Sauga kolmnurk. 2001. aastal püüdis merisk pesitseda Halinga vallas Enge külas Enge jõe vasakul kaldal suurel lagedal põllul (ligi 30 km merest!). Lind munes pessa 4 muna, mis kahjuks purunesid väetisekülviku rataste all. **(50-60)**. *Mererannikul pesitsevad mõned meriharakad* **A**

96. **Naaskelnokk** (*Recurvirostra avosetta*) on Pärnumaal üliharuldane haudelind, kes on pesitsenud 1-2 paarina Kihnu saarel ja kord ka Paatsalu laidudel. **(0-2)**. **A**

97. **Väiketüll** (*Charadrius dubius*) on maakonnas tavaline läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitsusajal esineb nii mererannikul kui ka sisemaal. Sisemaal eelistab väiketüll laiu põldudevahelisi teid ja kruusakarjääre, isegi suuri ehitusplatse ning ühel juhul on ärev linnupaar tegutsenud põllumajandustehnika asfalteeritud hoiuplatsil. **(50-100)**. **A**

98. **Liivatüll** (*Charadrius hiaticula*) on arvukas mõlemal rändeperioodil ning rannikutele iseloomulik pesitseja. Atlaseperioodil (1977-1982) kohtas autor ärevat liivatüllipaari ka Halinga vallas Vahenurme küla põldudel suure magistraalkraavi ääres. **(50-100)**. *Mererannikul pesitsevad mõned /.../ ja liivariüüdid...* **A**

99. **Rüüt** (*Pluvialis apricaria*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil ning on ka üsna arvukas pesitseja suurematel kõrgsoodel. **(400-500)**. *...kõrgrabadel pesitsevad mõned põldrüüdi paarid* **A**

100. **Plüü** (*Pluvialis squatarola*) on Pärnumaa rannikualal võrdlemisi arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. *Läbilennul külastavad selle maakonna rannikut või saari plüü, ...* **A**

101. **Valgesaba-kiivitaja** (*Vanellus leucurus*) on Pärnumaal eeskülaline, keda siinmail on HK andmeil kohatud vaid korra. Aivo Klein, Timo Pettay, Risto Lammin-Soila vaatlesid Võistes 19.06.2001. aastal 1 vanalindu. **A**

102. **Kiivitaja** (*Vanellus vanellus*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitsejana on liik kohati arvukas, teisel jälle väikesearvuline. Mõningatest kohtadest on liik seoses maastike muutumisega (lagedatele väljadele on ehitatud erinevaid

hooneid, suured põllumassiivid hakkavad metsastuma) aegade jooksul kadunud. **(400-700)**. *Ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel meelepärastel aladel pesitsevad kiivitaja, ...* **A**

103. **Suurrisla** (*Calidris canutus*) on Pärnumaa rannikul võrdlemisi arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil, vähearvukas läbirändaja sisemaal. **A**

104. **Leeterisla** (*Calidris alba*) on Pärnumaal vähearvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. **A**

105. **Väikerisla** (*Calidris minuta*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. **A**

106. **Värbrisla** (*Calidris temminckii*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. **A**

107. **Kövernokk-risla** (*Calidris ferruginea*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. **A**

108. **Meririsla** (*Calidris maritima*) on Pärnumaal juhuslik läbirändaja, keda on teadolevalt vaadeldud vaid ühel korral: 12.10.1996 vaatles Aivo Klein 2 lindu Tahkuranna vallas Võiste lähedal rannal. **A**

109. **Soorisla** (*Calidris alpina*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning võrdlemisi haruldaseks muutunud pesitseja madalmurustel rannakarjamaadel. 2002. aastal tehti liigi pesitsusaegne esinemine kindlaks ka Laisma rabal (Koonga v.). **(50-100)**. *Läbilennul külastavad selle maakonna rannikut või saari /.../ mustrind-plütt... A*

110. **Plütt** (*Limicola falcinellus*) on Pärnumaal väikesearvuline läbirändaja ning võimalik pesitseja. 1990.-tel aastatel on HK tunnustanud 9 plüti vaatlust, edasistel aastatel on liigi vaatlused mõlemal rändeperioodil sagenenud. 11.06.2002 kohati Laisma lagerabal rabalinnustiku loenduse käigus 1 plütipaari (Leivits jt., 2002). Antud vaatlus võib viidata võimalikule pesitsemisele. **A**

111. **Tutkas** (*Philomachus pugnax*) on Pärnumaal kahaneva arvukusega läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning viimastel aastatel võrdlemisi haruldaseks muutunud pesitseja. **(10-50)**. *...ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel meelepärastel aladel pesitsevad /.../ tutkas, ... A*

112. **Mudanapp** (*Lymnocyptes minimus*) on Pärnumaal väikesearvuline läbirändaja mõlemal rändeperioodil. **(0-1)**. *...nähakse /.../ kaunis rohkel arvul läbilendavat mudakurvitsat A*

113. **Tikutaja** (*Gallinago gallinago*) on Pärnumaal võrdlemisi harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning sageli kohatav haudelind

soodes ja muudel märgadel aladel, k.a liigniisked lageraielangid (Rahinge, Vändra v.). **(500-700)**. *Harilikud haudelinnud ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel meelepärastel aladel on /.../, tikutaja ...* **A**

114. **Rohunepp** (*Gallinago media*) esineb Pärnumaal, kuid terviklik piit liigi rändest ja pesitsusaegsest levikust maakonnas puudub. **(0-1)**. *Harilikud haudelinnud ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel meelepärastel aladel on /.../ ja rohukurvits* **A**

115. **Metskurvits** (*Scolopax rusticola*) on Pärnumaal tõenäoliselt üks arvukamaid pesitsevaid kurvitsaid ja ka sagedane läbirändaja. **(2000-3000)**. *Metsis pesitsevad kaunis tihti metskurvitsad, ...* **A**

116. **Mustsaba-vigle** (*Limosa limosa*) on Pärnumaal võrdlemisi sage läbirändaja ning lokaalselt levinud haudelind märgadel rannaniitudel ning rabadel. **(50-100)**. ... *seal ja teal nähakse mõnd läbilendavat /.../ mustsaba-viglet, ...* **A**

117. **Vöotsaba-vigle** (*Limosa lapponica*) on Pärnumaal sage läbirändaja mõlemal rändeperioodil. 2002. a. maikuu vaatlusid Indrek Tammekänd jt. umbes 4000 isendilist rändeparve Raespa lähedal (Varbla v.). **A**

118. **Väikekoovitaja** (*Numenius phaeopus*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil ning on ka võrdlemisi sagedane pesitseja suurematel rabadel. **(50-80)**. **A**

119. **Suurkoovitaja** (*Numenius arquata*) on maakonnas järjekindel läbirändaja mõlemal rändeperioodil, mille juures linnud lendavad üle maakonna laial rindel. Pesitsejana on liik väheneva arvukusega, kes on kadunud Pereküla ja Kodesmaa küla kultuurmaastikust ning Oese küla ümbrusest (Halinga v.), kuid teda ei kohta enam ka mõningate rabamassiivide servaaladel (Kõima ja Maima raba). **(40-80)**. *Harilikud haudelinnud ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel meelepärastel aladel on suur koovitaja, ...* **A**

120. **Tumetilder** (*Tringa erythropus*) on Pärnumaal kohatav mõlemal rändeperioodil. ... *seal ja teal nähakse mõnd läbilendavat tumedat tilorit* **A**

121. **Punajalg-tilder** (*Tringa totanus*) esineb maakonnas läbirändajana mõlemal rändeperioodil ning arvuka pesitsejana rannaniitudel ja kõrgsoodel (rabadel) ning seda eelkõige laugastike ümbruses. **(400-500)**. ... *ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel meelepärastel aladel pesitsevad /.../, punajalgne tilder, ...* **A**

122. **Lammitilder** (*Tringa stagnatilis*). Liiki on HK teatel maakonnas registreeritud juba 19. sajandi teisel poolel (enne 1861. aastat Tõstamaal). Viimastel aastatel on liigi vaatlused maakonnas sagedenenud ja seda nii kevadrände ajal kui ka tagasirändel kesksuvest alates. **A**

123. **Heletilder** (*Tringa nebularia*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Viimastel aastatel on pesitsusajal heletildreid kohatud maakonna idaosa kõrgsoodel. **(0-5)**. ... *ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel aladel pesitseb üpris harva heletilder*. **A**

124. **Metstilder** (*Tringa ochropus*) esineb maakonnas läbirändajana mõlemal rändeperioodil. Liik on pesitsusajal küllaltki sage metsamassiivides, kus on rohkesti väikesi metsaojasid ja jõgesid (Kikepera ümbruse metsad, Pööravere metsamassiiv jm.). **(200-300)**. *Metsis pesitseb kohati metstilder*. **A**

125. **Mudatilder** (*Tringa glareola*) on arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitseb soodes. **(100-200)**. ... *ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel meelepärastel aladel pesitsevad /.../ mudatilder*,... **A**

126. **Halkibu** (*Xenus cinereus*) on kurvitsaline, kelle HK poolt tunnustatud vaatlusi on Pärnumaal üksikuid. Kolme esimest lindu nähti 26.05.1996 Metsaküla rannas Tahkuranna vallas (Lauri Mäenpää jt.). Järgmised vaatlused: 1998. aasta maikuu kohati lindu Kablis, 2000. aasta mais Kodesmaal ja 2002. aasta augustis Pulgojal. **A**

127. **Vihitaja** (*Actitis hypoleucos*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja üpris tavaline ning laialtlevinud haudelind. **(300-400)**. ...*ranniku heinamaadel, soodel, rabadel ja teistel meelepärastel aladel pesitsevad /.../ jõetilder*,... **A**

128. **Kivirullija** (*Arenaria interpres*) esineb maakonna rannikualadel nii läbirändajana kui ka pesitsejana. Pesitsejana on liik muutunud väga haruldaseks. **(5-10)**. **A**

129. **Veetallaja** (*Phalaropus lobatus*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil. Kevadrände ajal on liiki korduvalt vaadeldud ka maakonna siseosas nii rabalaukastel (Kasklaukad Koonga v.) kui ka suurtel poolkuivaks lastud tehisejärvedel (Kodesmaa Halinga v.). **A**

130. **Puna-veetallaja** (*Phalaropus fulicarius*). Liiki vaadeldi esmakordselt Pärnumaal Orajöel (Häädemeeste v.): 1 noorlindu vaatlusid ja fotografeerisid 19.10.2005 Indrek ja Jaak Tammekänd, Kaja Kübar, Mati Kose ja Aivo Klein. **A**

131. **Laisaba-änn** (*Stercorarius pomarinus*) on võrdlemisi haruldane läbirändaja merel. Erandkorras on liiki vaadeldud ka rannikust kaugemal sisemaal: neljandal Pärnumaa Linnurallil 25.05.2002 Audru vallas (Indrek Tammekänd jt.). **A**

132. **Söödikänn** (*Stercorarius parasiticus*) on merel tunduvalt arvukam läbirändaja kui laisaba-änn. Liiki on kohatud ka südasuvel: 20.06. 2001 nähti Kihnu lõunatipust 3 lindu ülelennul läände (Eedi Lelov). **A**

133. **Pikksaba-änn** (*Stercorarius longicaudus*). Liiki on teadaolevalt maakonnas seni vaadeldud vaid kahel korral. Aivo Klein vaatles üht lindu Kablis läbirändel edela suunas 03.10.1995. aastal. Teine vaatlus on Soome linnuvaatlejalt S.Hjerppelt 03.05.1998 Audrust. **A**

134. **Karbuskajakas** (*Larus melanocephalus*) on Pärnumaal pesitsemise- ning pesitsemise on ka HK poolt tunnustatud. Liik pesitses 1 paarina 1962. (A. Kumari) ja 1967. a. (Ü. Pedosaar) Oriku Kuralaiul Varbla vallas. 1 vanalindu vaatles Timo Pettay 19.05.2002 Kablis (Häädemeeste v.). **A**

135. **Väikekajakas** (*Larus minutus*) on Pärnumaal väikesearvuline läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning juhuslik talvituja. Pesitsemise- ning pesitsemise on ka Lavassaare järvel (max 20 haudepaari). **(0-10). A**

136. **Naerukajakas** (*Larus ridibundus*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning juhuslik väikesearvuline talvituja (seda eelkõige pehmematel talvedel). Seni suurim teadaolev pesitsuskoloonia ca 2000 haudepaariga asus Lavassaare järvel (2002 a.). Liik püüab järjekindlalt pesitseda ka Pärnu linna piiridesse jääval nn. Suurel sonnil ca 30 paarina, kuid reeglina on viimastel aastatel seal lindude pesitsemise ebaõnnestunud. **(2000-5000)**. *Kajakaliste seltsi esindajaid nähakse peamiselt mererannal ja lähel. Harilikud on /.../, naerukajakas ...* **A**

137. **Kalakajakas** (*Larus canus*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil, väikesearvuline talvituja ja kohatise levikuga haudelind, kes pesitseb nii meresaartel, rabade laugastikel ja üksikute paaridena ka väikestel tarnarikastel siseveekogudel (näiteks Vakalepa külas Halinga v.). **(1000-1500)**. *Harilikud on kalakajakas...* **A**

138. **Tõmmukajakas** (*Larus fuscus*) on üpris haruldane läbirändaja ning väga juhuslik talvituja. Viimasel kümnendil on lind maakonna saartelt ja laidudelt pesitsejana puudunud. **(0-1)**. *Harilikud on /.../*

ning tõmmu kajakas... **A**

139. **Höbekajakas** (*Larus argentatus*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning suhteliselt arvukas talvituja Pärnu linnas ja selle ümbruses; samuti arvukas haudelind meresaartel ja rannikul. **(1000-1500)**. ...üpris haruldased nähtused on /.../, höbekajakas... **A**

140. **Jääkajakas** (*Larus hyperboreus*) on Pärnumaal talikülaline, kelle kohtamisjuhtude arv on viimastel aastatel sagenenud. 2001. aasta detsembris vaadeldi Pärnu sadama piirkonnas Pärnu jõel korraga 3 jääkajaka noorlindu. Erandlik on liigi kohtamine 2001. a. juunis Pärnu linnas. **A**

141. **Merikajakas** (*Larus marinus*) on Pärnumaal võrdlemisi arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja väikesearvuline talvituja. Pesitseb meresaartel ja laidudel, samuti mererannikul kaldalähedastel suurtel kividel. Aeg-ajalt sattuvad üksikud linnud kevad- ja suveperioodil ka merest kaugemale sisemaale: Kodesmaa tehisejärvel (Halinga v.), Lavassaare järv (Halinga/Koonga v.). **(20-50)**. ...üpris haruldased nähtused on merikajakas, ... **A**

142. **Kaljukajakas** (*Rissa tridactyla*) on Pärnumaal juhuslik läbirändaja, keda on kohatud siinsel rannikul vaid mõnel korral. **A**

143. **Räusktiir** (*Sterna caspia*) on Pärnumaal väikesearvuline läbirändaja mõlemal rändeperioodil, aeg-ajalt kohatakse lindu ka maakonna siseosades, seda nii kevadel kui sügisel. Liiki on vaadeldud: kevadel Kaisma järvel, sügisrände ajal Lavassaare järvel, Kodesmaa tehisejärvedel, Kaisma järvel. Pesitseb üksikute paaridena Kihnu väina saartel ja laidudel. **(0-1)**. **A**

144. **Tutt-tiir** (*Sterna sandvicensis*) pesitseb Kihnu väina laidudel ja saartel. **(100-500)**. **A**

145. **Jõgitiir** (*Sterna hirundo*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitseb rannikul, meresaartel ja laidudel. Jõgitiir on omaks võtnud ka paljud sisemaa veekogud: suured tehisejärved Koongas (Koonga v.), Kodesmaa tehisejärved ja Pitsalu veega täitunud turbakarjäärid (Halinga v.). Pesitseb Lavassaare järvel, Kaisma järvel, Tõhela-Ermistu järvede süsteemis, samuti Anelema karjääri veega täitunud süvendites (Halinga v.). **(50-300)**. Harilikud ilmed rannal on jõgitiir... **A**

146. **Randtiir** (*Sterna paradisaea*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitseb rannikul ning maakonna meresaartel ja laidudel. **(500-1000)**. Harilikud ilmed rannal on /.../

ning rannatiir.. **A**

147. **Väiketiir** (*Sterna albifrons*) esineb siin läbirändajana mõlemal rändeperioodil. Pesitseb rannikul, meresaartel ning laidudel. Püüab järjekindlalt pesitseda ka Pärnu linnapoolse muuli alguse juures liivaluitel, kuid kahjuks seal liigi pesitsemine inimeste tugeva häirimise tõttu tihti ebaõnnestub. **(20-50)**. ... *harva puutub silma üksik väike tiir* **A**

148. **Habeviies** (*Chlidonias hybridus*) on Pärnumaal eksikülaline, keda siinmail on HK andmeil kohatud esmakordselt 11.05.2002., kui Aivo Klein ja Mati Kose vaatlesid 1 vanalindu Võistes. **A**

149. **Mustviies** (*Chlidonias niger*) esineb pesitsusajal Ermistu ja Tõhela järvede süsteemis, Kaisma järvel ning alates 2002. aastast ka Lavassaare järvel. Pesitsusajal on linde vaadeldud ka Pikla tiikidel. **A**

150. **Valgetiib-viies** (*Chlidonias leucopterus*) on Pärnumaal eksikülaline, keda HK andmeil on siin kohatud 11.05.1997 Piklas (Matti Rekilä, Tuukka Kupiainen, Jan Nordblad, Timo Pettay, Ira Teräsürpo jt.). **A**

151. **Alk** (*Alca torda*) on liik, kelle pesitsemise kohta Pärnumaal tõestatud andmed puuduvad. 1990.-tel aastatel on liiki pesitsusajal kohatud Sorgu saarel ning jätkuvalt nähakse ärevaid linde seal ka praegusel ajal. Sageli leitakse kalurite võrkudesse uppunud linde. Ülevaatlik pilt liigi läbirändest Pärnumaal puudub. **A**

152. **Krüüsel** (*Cepphus grylle*) on Pärnumaa rannavetes võrdlemisi haruldane läbirändaja, keda aeg-ajalt on kohatud Munalau lähedal. 01.07.2006 kohati 1 lindu ka Kihnu sadama lähedal mere kohal lendamas (Urmas Kirsimäe ja Tenno Laur). **A**

153. **Kodutuvi** (*Columba livia*) esineb aastaringselt kõikides suuremates asulates, on seal tavaline haudelind. **(1000-1500)**. **A**

154. **Õonetuvi** (*Columba oenas*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Eelistab pesitseda valgusrikastes männikutes, eriti lüitemännikutes. **(50-100)**. *Tuvilistest on harilikud suvilinnud õonetuvi...* **A**

155. **Kaelustuvi** (*Columba palumbus*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning harilik haudelind, kes on pesitsenud isegi Pärnu linna Rääma linnosas, elumaja juures olevas kuusehekis. **(1000-2000)**. *Tuvilistest on harilikud suvilinnud/.../ ning kaelustuvi* **A**

156. **Kaelus-turteltuvi** (*Streptopelia decaocto*) esineb Pärnumaal

aastaringelt. Viimastel aastatel on liiki pesitsusajal kohatud Toris, Koongas, Hädemeeste lähedal ning Halinga vallas Libatses ja Pärnu-Jaagupis. **(5-30). A**

157. **Turteltuvi** (*Streptopelia turtur*) hakkas Pärnumaal laiaulatuslikumalt levima 1970.-te aastate alul. 21. sajandi esimestel aastatel on liik võrdlemisi väikesearvuline ning mõningatest kohtadest täielikult kadunud. **(200-500). A**

158. **Kägu** (*Cuculus canorus*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitsusajal on liik laialt levinud. Käo peremeeslindude kohta on Pärnumaal andmeid napilt, kuid kõige rohkem on teateid linavästrike kohta. **(500-1000). Üpris harilik suvilind on kõikjal käoliste esindaja kägu. A**

159. **Kassikakk** (*Bubo bubo*) esineb Pärnumaal aastaringelt. Viimasel kümnendil on märgata liigi arvukuse langust, mitmed põlised elupaigad on tühjaks jäänud. Praegu kohatakse liiki põhiliselt rabades ja lüitemännikutes. **(10-15). Kakuliste ehk öökulliliste selts on esindatud mitme liikmega, /.../ üpris haruldased haudelinnud suuremais ja süngemais metsis on selle seltsi suuremad esindajad kassikakk, ... A**

160. **Lumekakk** (*Nyctea scandiaca*) on Pärnumaal talikülaline, kelle vaatlusi möödunud sajandist on maakonnas vähemalt kümme-kond. Talvel nähakse vahetevahel mererannikul või saartel suurt valget lumekakku ... **A**

161. **Vöökakk** (*Surnia ulula*) on Pärnumaal ebajärjekindel talikülaline. Jüri Keskpaiga suulise teate põhjal oli vöökakk 1950.-tel aastatel Pärnu linna ümbruses igatalvine külaline. Talvel nähakse vahetevahel/.../lagendikkude puude laadvus vöökakku. **A**

162. **Värbkakk** (*Glaucidium passerinum*) on Pärnumaal aastaringelt esinev kakuline. Sügisel läbirändel tabatakse linde nii Lao kui ka Kabli linnuajamades. Liigi pesitsusaegne levikupilt on ebaselge. **(10-50). ... üpris haruldased haudelinnud suuremais ja süngemais metsis on/.../ ning värvukese suurune värbkakuke. A**

163. **Kodukakk** (*Strix aluco*) on Pärnumaal aastaringelt esinev kakuline. Ülevaade liigi rändest puudub, kuid aeg-ajalt satuvad üksikud linnud sügisrände ajal Kabli ja Lao linnuajamades püünistesse. Pesitsusajal eelistab kodukakk kultuurmaastikku (vanad pargid, kalmistud, põldudevahelised metsatukad). Sageli pesitseb ta ka suureavalistes pesakastides. **(50-60). Kakuliste ehk öökulliliste**

selts on esindatud mitme liikmega, võrdlemisi harilik ja kõikjal tuntud on vaid kodukakk, ... **A**

164. **Händkakk** (*Strix uralensis*) elab Pärnumaal aastaringsest. Eriti märgatav on händkaku sügisränne. Kakkude arv metsades suureneb ja linde sattub siis ka Kabli ja Lao linnujaamade rüsesse. Erandlikult püüti ning rõngastati 1997. aastal Lao linnujaamas üle 50 händkaku. Viimasel paaril aastal on liigi arvukus metsades stabiliseerunud. **(100-500)**. ... *üpris haruldased haudelinnud suuremais ja süngemais metsis on selle seltsi suuremad esindajad /.../ ning pikksabakakk, ...* **A**

165. **Habekakk** (*Strix nebulosa*) on Pärnumaal eksikülaline, keda HK andmeil on 20. sajandil maakonnas 8 korral kohatud. ... *üpris haruldased haudelinnud suuremais ja süngemais metsis on selle seltsi suuremad esindajad /.../, lapikakk ...* **A**

166. **Kõrvukräts** (*Asio otus*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil, samuti väikesearvulise ning ebaregulaarse talvitujana. Haudelinnuna eelistab lind pesitseda reeglina kultuurmaastikul, kuid on väga kõikuva arvukusega. **(50-200)**. *Kaunis sagedasti pesitseb metsis kõrvukas räts ...* **A**

167. **Sooräts** (*Asio flammeus*) esineb maakonnas läbirändajana ja juhusliku talvitujana. Liigi pesitsusaegne levik maakonnas on ebaselge. Pesitsusajal on liiki kohatud roostunud rannakarjamaadel, suurematel ja lagedamatel meresaalidel ning ka põõsastuma kippuvatel kultuurheinamaadel. **(5-10)**. *Kaunis sagedasti pesitseb /.../ soil või rabadel sooräts* **A**

168. **Karvasjalg-kakk** (*Aegolius funereus*) esineb Pärnumaal läbirändel, tõenäoliselt liik ka talvitub siin. Linnu arvukus on linnuvaatlejate muljete põhjal tugevasti langenud. Viimastel aastatel kohatakse liiki pesitsusajal eelkõige vanades üleküpsenud metsades ja lütemännikutes. **(5-10)**. ... *üpris haruldased haudelinnud suuremais ja süngemais metsis on /.../ aga ka pisike karvasjalgne kakuke ...* **A**

169. **Öösorr** (*Caprimulgus europaeus*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil ning pesitsejana eelkõige männimetsade piirkonnas. Ülevaatlikum pilt liigi pesitsusaegsest levikust viimastel aastatel puudub. **(200-500)**. *Öösorulistest pesitseb kohati männi- ja segametsis öösorr.* **A**

170. **Piiritaja** (*Apus apus*) esineb Pärnumaal läbirändel mõlemal

rändeperioodil ja on üldlevinud haudelind. **(1500-2000)**. *Piirpääsulistest on tihti näha linnades või kirikute juures piirpääsukest* **A**

171. **Jäälinde** (*Alcedo atthis*) esineb maakonnas läbirändajana mõlemal rändeperioodil, kuid on ka ebajärjekindel talvitaja. Pesitsejana on jäälinnu arvukus küllaltki kõikum, mõnel aastal liiki pesitsusajal ei kohatagi. Jäälinnu põhilised pesitsusalad on Pärnu jõe liivapaljandites ning Liivi lahte suubuvate ojade ja jõekeste kaldajärsakutes. Liiki on pesitsemas leitud ka Audru jõelt, veel on lindu pesitsusajal kohatud Kolga ojal (Tõstamaa v.) ja Vanamõisa jõel (Koonga v.). **(0-30)**. ... *üpris harva nähakse jõgede ääres kogu aasta teotsevat jäälindu*. **A**

172. **Siniraag** (*Coracias garrulus*) on pesitsejana Pärnumaalt kadunud. Viimane teadaolev pesitsemine registreeriti maakonnas 1986. a. Häädemeeste vallas. Praegusel ajal kohatakse piirkonnas siniraage vaid juhuslikult ja seda peamiselt kevadrände perioodil. *Kaunis haruldane suvilind on siniraaliste seltsi kuuluv siniraag*. **A**

173. **Vaenukägu** (*Upupa epops*) esineb Pärnumaal läbirändajana ning lokaalse pesitsejana. Pesitsusajal eelistab lind kuivi liivarikkaid maastikke. **(0-5)**. **A**

174. **Väänkael** (*Jynx torquilla*) on Pärnumaal võrdlemisi sage läbirändaja, pesitsejana on liik viimasel kümnendil suhteliselt väikese arvuline. **(300-500)**. ... *väänkael on kaunis harilik suvilind* **A**

175. **Hallpea-rähn** (*Picus canus*) elab Pärnumaal aastaringelt. 2000. aastal tehti maakonnas kindlaks vähemalt 22 võimalikku kuni kindlat pesitsusterritooriumi. Maakonna ida- ja lõunaosas on liik väikese arvuline, lääne- ja põhjaosas aga üsna haruldane. **(50-100)**. ... *teised liigid, nagu /.../ hallpearähn /.../ elutsevad vaid kohati* **A**

176. **Roherähn** (*Picus viridis*) on liik, kelle levikupildist maakonnas ülevaade puudub. Mõningad vaatlejad peavad liiki pesitsejana kadunuks. Usaldusväärsetel andmetel elutses roherähn 1990.-te aastate lõpul veel Nigula looduskaitsealal Salupeaksil. 21. sajandi alguses on liiki kohatud Halinga vallas Naartse külas ja Nedremaa puisniidul Koonga vallas (Olavi Vainu). **(0-10)**. ... *teised liigid nagu roheline rähn /.../ elutsevad vaid kohati* **A**

177. **Musträhn** (*Dryocopus martius*) elab maakonnas aastaringelt. Liik pesitseb suhteliselt hõredalt kõigis suuremates metsamassiivides, kohati ka suuremates põldudevahelistes metsatukkades. Musträhn on männilembene lind, kuid segametsades eelistab pesapuuna haaba. **(150-200)**. ... *ning musträhn elutsevad vaid*

kohati ... A

178. **Suur-kirjurähn** (*Dendrocopos major*) on maakonna kõige arvukam aastaringselt kohatav rähniliik. Üpris arvukas on mõlemal rändeperioodil ka lindude läbiränne, kusjuures invasiooni iseloomuga sügisrände puhul on suur-kirjurähn eriti silmatorkav. Liik on harilik ja arvukas pesitseja, kes reeglina eelistab segametsi. **(2000-5000)**. *Rähniliistest on harilikud suur kirjurähn ... A*

179. **Tamme-kirjurähn** (*Dendrocopos medius*) on Pärnumaal seni veel eksikülaline, kelle nägemine maakonnas registreeriti HK andmeil esmakordselt 13.10.1990 Kablis. Viimastel aastatel on liigi kohtamine Pärnumaal oluliselt sagenenud. Tamme-kirjurähni on kohatud Tihemetsa, Jäärja ja Tõstamaa parkides ning mitmel korral Pärnus Rääma aedlinnas. **A**

180. **Valgeselg-kirjurähn** (*Dendrocopos leucotos*) on Pärnumaal aastaringselt kohatav. Liigi läbirände kohta üldistavad vaatlused puuduvad. Pesitsusajal on liik lokaalselt levinud, eelistades metsi, kus leidub ohtralt mädanevat kasepuitu. 2000. aastal tehti maakonnas kindlaks vähemalt 15 võimalikku kuni kindlat pesitsusterritooriumi. **(30-50)**. *... üpris haruldased on valgeselg-kirjurähn ... A*

181. **Väike-kirjurähn** (*Dendrocopos minor*) on Pärnumaal, nagu teisedki rähniliigid, aastaringselt kohatav. Talveperioodil liigub lind ringi reeglina koos tihaslaste salkadega. Pesitseb segametsades ning seniste vaatluste põhjal ei näi liigil olevat pesitsusajal lemmikkiirkondi. **(200-300)**. *Rähniliistest on harilikud /.../ ning väike kirjurähn ... A*

182. **Kolmvarvas-rähn** (*Picoides tridactylus*) on aastaringselt maakonnas esinev rähniliik. Linnu rände kohta andmed puuduvad, küll aga võib liiki sügistasel kohata sellistes kohtades, kus teda pesitsusajal ei leidu. Pesitsusajal eelistab suuri metsamassiive, eriti kuuserikkaid metsaosi. **(30-50)**. *... üpris haruldased on /.../ ja kolmevarbane rähn. A*

183. **Tuttlõoke** (*Galerida cristata*) on liik, kelle vaatluste õigsuse otsustab alates 1991. aastast töötav Linnuharulduste Komisjon (HK). On teada, et 1960.-te aastate algul pesitses liik veel Pärnu linna piiridesse jäävatel nn. Niidu põldudel, kust Tenno Laur leidis 27. juunil 1963. aastal linnu pesa 4 munaga. Liiki kohati pesitsusajal samas veel ka 1966. ja 1969. aastal. 1973. aasta novembris vaadeldi liiki Pärnus Tenno Lauri poolt veel kolmel korral. Eesti Linnuatlase andmeil esines liik Pärnumaal aastatel 1977-1982 6-8

erinevas paigas. Viimaste aastate vaatlused pole aga tõenäoliselt HK-sse jõudnud. **(0-5)**. ...; *tuttlöökest nähakse vaid peamiselt Pärnu linna ümbruses* **A**

184. **Nõmmelööke** (*Lullula arborea*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil ning lokaalse haudelinnuna kuivade männikute servades, muuhulgas ka rabamännikutes. Liigi pesitsusaegne levikupilt vajab siiski veel täpsustamist. **(50-100)**. ... *kuiva-võitu männimetsade servil ning metsalagenõikel elutsevad mõned nõmmelökese paarid* ... **A**

185. **Põldlööke** (*Alauda arvensis*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil, ka juhuslik talvituja. Pesitsejana on liik üldlevinud ja arvukas: põldlööke pesitseb põldudel, heinamaadel, karjamaadel, rannaniitudel ning rabades. **(2000-3000)**. *Lõclastest lõõritavad üle aasade kõikjal põldlökkesed* ... **A**

186. **Sarviklööke** (*Eremophila alpestris*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning juhuslik talvituja rannikualadel. Viimastel aastatel on liiki kohatud vaid harva üksikujuhtudel. **A**

187. **Kaldapääsuke** (*Riparia riparia*) on Pärnumaal läbirändaja ja pesitseja. Tuntum pesitsuskoloonia asub Toris Pärnu jõe vasakul kaldal devoni liivakivi paljandis. **(500-1000)**. ... *kaldapääsukest leidub vaid jõgede järskkaldail või kruusa-aukude juures* **A**

188. **Suitsupääsuke** (*Hirundo rustica*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja üldlevinud haudelind. **(1000-1500)**. *Pääsulastest on kõikjal harilikud suvilinnud suitsupääsuke* ... **A**

189. **Räästapääsuke** (*Delichon urbica*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja üldlevinud ning arvukas haudelind, kes reeglina pesitseb kolooniatena ehitiste räästaste all. Mõnel pool tõrjub liik välja suitsupääsukesed. **(500-1000)**. *Pääsulastest on kõikjal harilikud suvilinnud/.../ ning purtspääsuke* ... **A**

190. **Nõmmekiur** (*Anthus campestris*) on kunagine Pärnu linna lind, kes pesitses linna servas liivastel ja kuivadel jäätmaadel ning ka Papiniidu liivikutel. Käesolevaks ajaks on liik nendest kohtadest kadunud. Lindu kohatakse pesitsusajal pidevalt Kabli ümbruses ja Treimanis. Indrek Tammekind vaatles 1999. a. 8. juulil 1 lindu Eas-salu liivakarjääris (Audru v.). 2006. aasta juunis-juulis avastas nõmmekiuru tõenäolise pesitsemise Potsepa karjääris (Audru v.) Ranno Puumets. Liigi läbirände kohta selge pilt puudub. **A**

191. **Metskiur** (*Anthus trivialis*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja

mõlemal rändeperioodil ning üldlevinud ning arvukas haudelind. **(50000-70000)**. *Västriklastest leidub kõikjal soodsail elamisaladel metskiuru ...* **A**

192. **Sookiur** (*Anthus pratensis*) esineb maakonnas arvuka läbirändajana mõlemal rändeperioodil. Pesitsejana on liik üldlevinud, põhilisteks elupaikadeks on siiski rabad ja rannaniidud. **(5000-10000)**. ... *leidub kõikjal soodsail elamisaladel/.../ ning sookiuru...* **A**

193. **Tundrakiur** (*Anthus cervinus*) on maakonnas iga-aastane läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Arvukamalt esines liik 2001. aasta sügisrände ajal – siis kohati linde ka maakonna siseosas Halinga vallas. **A**

194. **Randkiur** (*Anthus petrosus*) on liik, kelle kõik vaatlused kuulusid kuni 2001. aastani HK-s käsitlemisele. Liigi pesitsus on registreeritud 1977. a. Vana-Pärnu rannakarjamaal, kus Tenno Laur leidis 9. juunil pesa 4 munaga. Samal aastal pesitses randkiur veel Papi-niidu rannakarjamaal, kus Tenno Laur vaatles 29. juunil 2 täiskasvanud lindu koos 1 äsja lennuõimestunud noorlinnuga. 1970.-tel aastatel püüdis liik pesitseda Tõstamaa valda kuuluval Heinlaiul (T. Laur). Aeg-ajalt kohtab randkiuru Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil: 03.05.1996 Pikla ninal (Häädemeeste v.) 2 lindu (Mauri Leivo, Harri Kontkanen), 29.03.2002 oli 1 lind Võistes; sүgisesed vaatlused on Võistest, kus nähti 1 lindu 14.09.2003 ja veel 1 lindu 12.10.2003 (Aivo Klein). **A**

195. **Lambahänilane** (*Motacilla flava flava*) esineb Pärnumaal nii läbirändajana kui ka pesitsejana. Pesitsusajal kohtab liiki põhiliselt rannaäärsetel aladel. Aeg-ajalt kohatakse Pärnumaal ka **põhjahänilast** – hänilase alamliiki *Motacilla f. thunbergi*. **(300-500)**. *Västriklastest leidub kõikjal soodsail elamisaladel/.../ lambahänilast...* **A**

196. **Kuldhänilane** (*Motacilla citreola*) jõudis Pärnumaale 1990.-te aastate alguses. Esimene vaatlus tehti Pulgojal Henn Vilbaste poolt 21.07.1990. Samal aastal registreeriti samas ka liigi pesitsemise segapaarina (isaslind kuldhänilane, emaslind lambahänilane). **(0-3)**. Käesolevaks ajaks on kuldhänilasest saanud regulaarne haudelind maakonna mõnedel rannaniitudel. Luitemaal (Pulgojal) pesitseb juba kuni 6 paari (A. Klein) ja 2-3 paari pesitseb ka Vana-Pärnu rannakarjamaal. **A**

197. **Jõgivästrik** (*Motacilla cinerea*). HK andmeil on Pärnumaal liiki vaadeldud ühel korral: 25.05.2002 vaatlesid Indrek Tammekänd jt. 1 ad.isalindu Kolga oja ääres. **A**

198. **Linavästriik** (*Motacilla alba*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil, juhuslik talvituja ja üldlevinud sage haudelind. **(15000-20000)**. ... *leidub kõikjal soodsail elamisaladel/.../ linavästriikku.* **A**
199. **Siidisaba** (*Bombycilla garrulus*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning talvituja. Siidisaba arvukuses esineb väga suuri kõikumisi – on aastaid, kus liik on silmatorkavalt arvukas, 1998/99 talv, või vaid harva kohatav, 2001/2002 talv. *Viristajalaste seltsi esindaja viristaja ehk siidisaba ilmub ainult talveks.* **A**
200. **Vesipapp** (*Cinclus cinclus*) on Pärnumaal reeglina vaid talikülaline ning läbirändaja mõlemal rändeperioodil. HK andmeil on suveperioodil Pärnumaal liiki kohatud 1947. aastal Väandras. Pärnumaa Linnuklubisse on laekunud teade selle kohta, et vesipapp on 1980.-te aastate keskel pesitsenud Reiu jõel Laadi vesiveski paisu lagunenud müüris. **A**
201. **Käblik** (*Troglodytes troglodytes*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning soojematel ja vähese lumega talvedel regulaarne talvituja. Üldlevinud haudelind. **(5000-10000)**. *Hariliku haudelinnuna esineb niiskevõitu metsis käblik.* **A**
202. **Võsaraat** (*Prunella modularis*) esineb maakonnas regulaarse läbirändajana mõlemal rändeperioodil. Pesitsusajal on lind üldlevinud, eelkõige kuuse-segametsades. **(3000-8000)**. **A**
203. **Punarind** (*Erithacus rubecula*) esineb maakonnas tavalise läbirändajana mõlemal rändeperioodil, on juhuslik talvituja ning üldlevinud haudelind. **(15000-20000)**. *Kuusemetsade tihnikus elutseb kõikjal punakurguke,* ... **A**
204. **Ööbik** (*Luscinia luscinia*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning rahva seas teatud-tuntud haudelind. **(2000-3000)**. ... *ööbikut leidub ainult kohati.* **A**
205. **Luha-sinirind** (*Luscinia svecica cyaneola*) on Pärnumaal läbirändel mõlemal rändeperioodil. Maakonnas esineb rändeperioodil ka **tundra-sinirinda** – alamliiki *Luscinia s. svecica*. Pesitsusajal on sinirind levinud liigniisketes põõsastikes. Liigi pesitsusaegne levikupilt maakonnas on ebaselge. **(0-5)**. **A**
206. **Must-lepalind** (*Phoenicurus ochruros*) esineb Pärnumaal läbirändajana, kuid puudub ülevaade läbirände ulatusest. Haudelinnuna on must-lepalinnu arvukus suurenemas. **(50-100)**. **A**
207. **Lepalind** (*Phoenicurus phoenicurus*) on maakonnas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja kõikuva arvukusega sage haude-

- lind. **(500-1000)**. ... *harilik haudelind metsis on aed-lepalind* **A**
208. **Kadakatäks** (*Saxicola rubetra*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning arvukas ja üldlevinud haudelind. **(3000-5000)**. *Harilik nähtus on /.../ niitudel ning karjamail kadakatäks* **A**
209. **Kaelustäks** (*Saxicola torquata*) on liik, keda seni teadaolevalt on Pärnumaal kohatud vaid korra 26. mail 2006 Margus Otsa, Mati Kose ja Ranno Puumetsa poolt. **A**
210. **Kivitäks** (*Oenanthe oenanthe*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning üldlevinud, kuid mitte eriti arvukas haudelind. Liigi pesitsusaegne arvukus vajaks täiendavat uurimist. **(500-1000)**. *Harilik nähtus on teede ääres lagendikel kivitäks ...* **A**
211. **Kaelusrästas** (*Turdus torquatus*) esineb Pärnumaal ebaregulaarse läbirändajana, keda kohatakse rohkem kevadrände ajal aprillis, kui sügisrände perioodil. **A**
212. **Musträstas** (*Turdus merula*) esineb läbirändajana mõlemal rändeperioodil ning regulaarseks muutunud talvitujana (eelkõige Pärnu linnas). Haudelinnuna üldlevinud ja arvukas. **(7000-10000)**. **A**
213. **Hallrästas** (*Turdus pilaris*). Liiki võib kohata Pärnumaal aastaringsest. Läbirändajana on lind arvukas mõlemal rändeperioodil. Sügiseseid läbiränded võtavad vahel invasiooni iseloomu. Talveperioodil hoiavad linnud salkadesse, kuid aeg-ajalt võib neid kohata ka üksikult. Pesitseb koloniaalselt ning on pesitsejana üldlevinud. **(15000-20000)**. *Rästaist pesitsevad kõigis metsis kadakarästas, ...* **A**
214. **Laulurästas** (*Turdus philomelos*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitsusajal on mitmetes piirkondades täheldatud laulurästa arvukuse mõningast vähenemist. **(10000-15000)**. *Rästaist pesitsevad kõigis metsis/.../, laulurästas ...* **A**
215. **Vainurästas** (*Turdus iliacus*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja üldlevinud arvukas haudelind. **(5000-10000)**. *Rästaist pesitsevad kõigis metsis/.../ ning vainurästas ...* **A**
216. **Hoburästas** (*Turdus viscivorus*) on Pärnumaal regulaarne läbirändaja mõlemal rändeperioodil, juhuslik talvitaja ning kohatise levikuga haudelind, kes eelistab pesitsusalana männikuid ja männi ülekaaluga segametsi. **(500-1000)**. ... *ainult suuremais männimetsis pesitseb hoburästas* **A**
217. **Võsa-ritsiklind** (*Locustella naevia*) esineb Pärnumaal nii läbirändel kui ka pesitsejana. Pesitsusaegne arvukus on aastati vägagi kõikum. **(200-500)**. *Ritsiklinnu perekonna esindajaid leidub kauris*

harva soostunud maa-alade tihedas võsastikus. A

218. **Jõgi-ritsiklind** (*Locustella fluviatilis*) on Pärnumaal läbirändaja ning kõikuva arvukusega pesitseja. **(200-500). A**

219. **Ro-ritsiklind** (*Locustella luscinioides*) on Pärnumaa linnustiku uustulnukas, kes ilmus maakonda teadaolevalt 1970.-te lõpus või 1980.-te alguses. Liiki kohatakse nii läbirändel kui ka pesitsejana suuremates rannaäärsetes roostikes. **(10-100). A**

220. **Tarna-roolind** (*Acrocephalus paludicola*) on uus eksikülaline Eestimaa linnufaunas. Esmaleid Eestis tehti HK teatel 10.08.1992 Piklas. **A**

221. **Kõrkja-roolind** (*Acrocephalus schoenobaenus*) on Pärnumaal arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning väga arvukas pesitseja eelkõige rannaäärsetel roostuvatel niitudel. Liik pesitseb ka väikeste veekogude läheduses, kus leidub põõsastikke ja pilliroogu. **(2000-3000). Harilik haudelind veekogusid ümbritsevas roostikus ning neid piiravas võsastikus on kõrkja-roolind. A**

222. **Padu-roolind** (*Acrocephalus agricola*). Liik on Eestimaal uustulnuk, keda HK teatel on Pärnumaal kohatud vaid ühel korral: 18.07.1995 aastal Pulgojal. **A**

223. **Aed-roolind** (*Acrocephalus dumetorum*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil, pesitsejana on lokaalse levikuga. **(50-100). A**

224. **Soo-roolind** (*Acrocephalus palustris*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil; pesitsejana on liik mõnevõrra laiemalt levinud kui aed-roolind. **(500-5000). A**

225. **Tiigi-roolind** (*Acrocephalus scirpaceus*) esineb läbirändajana mõlemal rändeperioodil; on võrdlemisi harilik haudelind roostikes. **(2000-3000). A**

226. **Rästas-roolind** (*Acrocephalus arundinaceus*) esineb läbirändajana mõlemal rändeperioodil. Pesitseb nii rannikut piiravates rooväljades kui ka sisemaa veekogude kaldaroostikes. **(300-500). A**

227. **Väike-käosulane** (*Hippolais caligata*) sattus Pulgojal loorvõrku 2005. aastal sügürrändeperioodil. Lindu pildistati, mõõdeti ja kaaluti (Indrek ja Jaak Tammekänd). **A**

228. **Käosulane** (*Hippolais icterina*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil ning üldlevinud ja arvuka pesitsejana. **(500-1000). Käosulase kõlavat laulu kuulduv parkides, aedades ja lehtmetsis. A**

229. **Vööt-põõsalind** (*Sylvia nisoria*) on Pärnumaal läbirändaja

mõlemal rändeperioodil ning kohatise levikuga pesitseja, kes eelistab kadakerikast maastikku. **(50-100)**. **A**

230. **Väike-põõsalind** (*Sylvia curruca*) esineb läbirändajana mõlemal rändeperioodil ja üldlevinud haudelinnuna. **(2000-3000)**. *Harilikud suvilinnud on väike põõsalind, ...* **A**

231. **Pruunselg-põõsalind** (*Sylvia communis*) on Pärnumaal tavaline läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja üldlevinud arvukas haudelind. **(3000-5000)**. *Harilikud suvilinnud on pruunselg-põõsalind ...* **A**

232. **Aed-põõsalind** (*Sylvia borin*) on läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja üldlevinud ning sage pesitseja. **(5000-10000)**. *Harilikud suvilinnud on aed-põõsalind, ...* **A**

233. **Mustpea-põõsalind** (*Sylvia atricapilla*) esineb läbirändajana mõlemal rändeperioodil ja hariliku haudelinnuna. **(5000-10000)**. *Harilikud suvilinnud on mustpea-põõsalind. ...* **A**

234. **Rohe-lehelind** (*Phylloscopus trochiloides*) esineb läbirändajana ning liiki kohatakse ka pesitsusajal. Tervikpilt liigi läbirändest ja pesitsusaegsest levikust puudub. **(0-100)**. **A**

235. **Kuld-lehelind** (*Phylloscopus proregulus*) on kaugel sügisene eksirändur Aasiast, keda alates 1973. aasta 10. oktoobrist on Kabli linnujaamas korduvalt püütud ja rõngastatud. **A**

236. **Vööt-lehelind** (*Phylloscopus inornatus*) on samuti sügisene eksirändur Aasiast nagu kuld-lehelindki, keda on alates 1974. aasta 13. oktoobrist korduvalt püütud Kabli ja Lao linnujaamades. **A**

237. **Tõmmu-lehelind** (*Phylloscopus fuscatus*) on Pärnumaale sattunud HK teateil vaid ühel korral: 1 lind püüti ja rõngastati 1996. aasta 1. novembril Kablis Agu Leivitsa poolt. **A**

238. **Mets-lehelind** (*Phylloscopus sibilatrix*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja maakonnas üldlevinud arvukas haudelind. **(10000-20000)**. ... *veel harilikumad haudelinnud on sivistajad lehelinnukesed* **A**

239. **Väike-lehelind** (*Phylloscopus collubita*) on harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning harilik haudelind. **(20000-30000)**. ... *veel harilikumad haudelinnud on väikesed lehelinnukesed* **A**

240. **Salu-lehelind** (*Phylloscopus trochilus*) esineb maakonnas arvuka läbirändaja ning üldlevinud pesitsejana. **(50000-100000)**. ... *veel harilikumad haudelinnud on salu-lehelinnukesed* **A**

241. **Pöialpoiss** (*Regulus regulus*) esineb Pärnumaal aastaringelt. Läbirändel harilik, sügiseti aeg-ajalt massiline. Pesitsusajal on

lind peaaegu kõigis kuuse ülekaaluga segametsades kohatav. **(10000-20000)**. ... peamiselt okasmetsis elutsevad /.../ ning küljpea-pöialpoiss, ... **A**

242. **Lääne-pöialpoiss** (*Regulus ignicapillus*) on Pärnumaal eksi-külaline, keda HK andmeil on siin kohatud neljal korral: 19.09.1973 ja 08.10.1974 Kabli linnujaamas (Henn Vilbaste), 15.10.1985 Lao linnujaamas (Peeter Raja); Uku Paal kuulis ja nägi 1 laulvat isalindu Laiksaare metsades 25.05.2004. **A**

243. **Hall-kärbsenäpp** (*Muscicapa striata*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning üldlevinud haudelind. **(5000-10000)**.... Suurest kärbsenäplaste seltsist on harilikud haudelinnud hall kärbsenäpp... **A**

244. **Väike-kärbsenäpp** (*Ficedula parva*) on läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja vanemates kuusemetsades elav kohatise levikuga haudelind. **(200-500)**. **A**

245. **Kaelus-kärbsenäpp** (*Ficedula albicollis*) on Pärnumaal eksi-külaline, keda HK andmeil on registreeritud 30. aprillil 1986. aastal Urissaares (1 isalind). **A**

246. **Must-kärbsenäpp** (*Ficedula hypoleuca*) on Pärnumaal sage läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning üldlevinud haudelind. **(10000-20000)**. Suurest kärbsenäplaste seltsist on harilikud haude-linnud /.../ ning must kärbsenäpp. **A**

247. **Roohabekas** (*Panurus biarmicus*) on uustulnukas Eesti linnustikus. HK teatel registreeriti liik Pärnumaal (ka Eestis) esmakordsel 15.04.1978 Iklas. Alates 1990.-test aastatest on liik maa-konna rannaäärsetes roostikes regulaarne pesitseja. Roohabekat võib Pärnumaal kohata aastaringelt. **(10-200)**. **A**

248. **Sabatihane** (*Aegithalos caudatus*) esineb Pärnumaal aasta-ringselt. Läbirändel kohatakse linde mõlemal rändeperioodil, sügis-rände ajal esineb tihti väga arvukalt. Pesitsusajal kohatakse liiki peamiselt niisketes kasenoorendikes ning vahel ka vanemates liig-niisketes kase ülekaaluga metsades. **(50-500)**. Pärnumaal on mitmel korral kohatud ka **lääne-sabatihast** *Aegithalos caudatus europaeus* (HK) ja seda eelkõige Kabli ja Lao linnujaamades. ... ainult lehtmetsis nähakse /.../ ning sabatihast **A**

249. **Salu- ehk sootihane** (*Parus palustris*) esineb Pärnumaal aastaringelt, kuid on ka läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesit-sejana üldlevinud. **(3000-5000)**. Tihastest elustavad igasuguseid puistuid kogu aasta /.../ sootihane ... **A**

250. **Põhjatihane** (*Parus montanus*) on Pärnumaal aastaringelt esinev linnuliik ja harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitusajal üldlevinud. **(2000-3000)**. ... *peamiselt okasmetsis elutsevad /.../, põhjatihane ...* **A**
251. **Taigatihane** (*Parus cinctus*) on Pärnumaal eksikülaline, keda maakonnas on kohatud kolmel korral: 11.10.1977, 18.10.1983 ja 12.10.1986. Kõik need vaatlused on pärit Kabli linnujaamast. **A**
252. **Tutt-tihane** (*Parus cristatus*) on Pärnumaal aastaringelt tegutsev linnuliik. On tavaline ka läbirändel. Üldlevinud pesitseja okaspuu ülekaaluga metsades. **(2000-3000)**. ... *peamiselt okasmetsis elutsevad /.../, tutt-tihane, ...* **A**
253. **Musttihane** (*Parus ater*) on, nagu kõik tihased, aastaringelt kohatav linnuliik Pärnumaal. Läbirändaja mõlemal rändeperioodil, vahetevahel esineb invasioonilaadseid rändeliikumisi. On vanade kuusemetsade haudelind, kelle pesitsusaegne arvukus on väga kõikum. **(100-1000)**. ... *peamiselt okasmetsis elutsevad must tihane, ...* **A**
254. **Sinitihane** (*Parus caeruleus*) esineb Pärnumaal aastaringelt. Läbirändel on sage mõlemal rändeperioodil. Talveperioodil võib liiki kohata sageli roostikes. Pesitsejana on üldlevinud linnuliik, kes eelistab lehtpuu ülekaaluga metsi. **(3000-5000)**. ... *ainult lehtmetsis nähakse sinitihast ...* **A**
255. **Lasuurtihane** (*Parus cyaneus*) on Pärnumaal eksikülaline, keda HK andmeil on kohatud: Niidu pargis 05.01.1957 Paul Sügav, Kabli linnujaamas 14.10.1986 Agu Leivits, Henn Vilbaste, Katrin Kaldma, 20.10.1986 Katrin Kaldma, Agu Leivits ja 30.10.1987 Katrin Kaldma, Agu Leivits. **A**
256. **Rasvatihane** (*Parus major*) esineb Pärnumaal aastaringelt. On harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja üldlevinud haudelind nii metsades kui ka inimasulates. **(15000-20000)**. ... *Tihaslasterst elustavad igasuguseid puistuid kogu aasta rasvatihane ...* **A**
257. **Puukoristaja** (*Sitta europaea*) elutseb Pärnumaal aastaringelt. Läbirändel mõlemal rändeperioodil. Pesitsejana on lind üldlevinud, kuid väga kõikuva arvukusega. **(200-1000)**. Maakonnas on korduvalt vaadeldud talveperioodil ka **ida-puukoristajat**, alamliiki *Sitta europaea asiatica*. Metsades on harilik elanik kogu aasta /.../ ning puukoristaja **A**
258. **Porri** (*Certhia familiaris*) esineb maakonnas aastaringelt. On läbirändaja mõlemal rändeperioodil ja üldlevinud haudelind. **(2000-**

5000). *Metsades on harilik elanik kogu aasta porr ...* **A**

259. **Kukkurtihane** (*Remiz pendulinus*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil, haudelinnuna on liik üsna haruldane. Kukkurtihase pesi on leitud Pärnu äärelinnast tühermaalt, Piklast ja Audru poldri servast. **(0-10).** **A**

260. **Peoleo** (*Oriolus oriolus*) esineb Pärnumaal läbirändajana ja pesitsejana. Pesitsusajal eelistab lind kase ülekaaluga lehtmetsi. **(300-500).** *Kaunis sagedasti kuulduv metsades ning parkides peoleo kõlavat vilistamist* **A**

261. **Kõnnuõgija** (*Lanius isabellinus*) on Eestimaal eksikülaline, keda on Pärnumaal ja kogu Eestis HK andmeil kohatud vaid ühel korral: 15.10.2001 püüti ja rõngastati 1 juveniilne isend Kabli linnujaamas. **A**

262. **Punaselg-õgija** (*Lanius collurio*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil ning arvuka pesitsejana metsistunud kultuurmaastikul ja kadakastel rannakarjamaadel, ka mõningates rabades ning vanematel lageraielankidel. **(100-500).** *Tapjalastest pesitseb metsatukkades sagedasti punaselg-pajuharakas* **A**

263. **Mustlauk-õgija** (*Lanius minor*) on Pärnumaal eksikülaline, keda HK andmeil on registreeritud kahel korral: 13.04.1975 Audru-Liival (Audru v.) ja 25.05.1998 Langerma külas (Halinga v.). **A**

264. **Hallõgija** (*Lanius excubitor*) on Pärnumaal aastaringselt kohatav, talvitub järjekindlalt põhiliselt kultuurmaastikul. Läbirännet on märgata mõlemal rändeperioodil. Lind pesitseb rabades. **(50-70).** *... üpris haruldane on kõrgrabadel pesitsev suur pajuharakas.* **A**

265. **Punapea-õgija** (*Lanius senator*) on maakonnas eksikülaline, keda HK andmeil on siinmail kohatud vaid ühel korral. 25.09.-02.10.1972 vaadeldi 1 mittesuguküpset isalindu Kabli linnujaamas. **A**

266. **Pasknäär** (*Garrulus glandarius*) esineb Pärnumaal aastaringselt. On läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning pesitsejana üldlevinud. **(2000-3000).** *Värblinnulistest on üpris harilikud /.../ ning metsnäär, ...* **A**

267. **Laanenäär** (*Perisoreus infaustus*) on Pärnumaal eksikülaline, keda maakonnas on HK andmeil kohatud viiel korral: 18.10.1961 Pikanõmmel (Tenno Laur), 23.06.1986 Perekülas (Halinga v.), 01.06.1996 Nigula rabas, 16.02.1997 Räägul (Sauga v.) ühte lindu; 20.12.2003 vaatles Tenno Laur Pikanõmmel korraga 6 (!) lindu. **A**

268. **Harakas** (*Pica pica*) esineb Pärnumaal aastaringselt. Lind pesitseb reeglina kultuurmaastikul. Viimastel aastatel on harakas

mittepesitsusajal sage toitekülaline Pärnu linnas. On pesitsenud ka Pärnu rannarajoonis nn. Suure sonni pajustikus. **(2000-3000)**. ... *Värblinnulistest on üpris harilikud /.../, kohati /.../ harakas*. **A**

269. **Pähklmänsak** (*Nucifraga c. caryocatactes*) elutseb Pärnumaal aastaringelt. Eriti silmatorkav on lindude sügisränne, mis vahetevahel on invasiooni iseloomuga. Pesitsusajal esineb kohati. Ülevaatlik pilt liigi pesitsusaegsest levikust maakonnas puudub. **(50-100)**. Pärnumaal on kohatud ka mänsaku idapoolset alamliiki, **seedrimänsakut** *Nucifraga caryocatactes macrorhynchos*. **A**

270. **Hakk** (*Corvus monedula*) elutseb Pärnumaal aastaringelt, kuid on ka arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitseb koloniaalselt kohtades, kus leidub õõnsaid puid, müürides olevaid tühemikke, suureavalisi pesakaste jms. Üks omapärasemaid hakkide kolooniaid maakonnas asub Kaelase pargis (Halinga v.), kus pesitseb ca 30 haudepaari. Alati ei ela hakid koloniaalselt. 1976. aastal leidis autor üksiku hakipaari peitumas metsadevahelisest Parasmaa külast (Koonga v.). Hakid moodustavad ka suuri ööbimiseltsinguid – Pärnu Rannapargi ümbruses tegutseva seltsingu suuruseks on ca 2000 lindu, Pärnu-Jaagupis 500-1000 lindu. **(2000-3000)**. *Värblinnulistest on üpris harilikud /.../, kohati hakk...* **A**

271. **Künnivares** (*Corvus frugilegus*) on Pärnumaal rändlind, kelle üksikud isendid regulaarselt Pärnu linnas ja selle lähiumbruses ka talvituvad. Arvukas läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitseb koloniaalselt. Pärnu suurimad kolooniad asuvad kalmistutel ja Sauga jõe äärses puistus. **(100-300)**. **A**

272. **Vares** (*Corvus corone*) esineb Pärnumaal aastaringelt. Hari-lik läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Pesitsejana üldlevinud: pesi leidub kultuurmaastikul, rannikualal, suurematel meresaartel ja laidudel ning asulates, k.a. Pärnu linnas. **(4000-5000)**. *Värblinnulistest on üpris harilikud hall vares...* **A**

273. **Ronk** (*Corvus corax*) elutseb, nagu enamuse vareslasi, Pärnumaal aastaringelt. Ronga pesitsusbiotoobid võivad olla nii rabservade okasmetsad kui ka kultuurmaastik. Ühel korral on liik pesitsenud ka Pärnus Rääma pargis. Mõningates piirkondades on liigi pesitsusaegne arvukus viimase viie aasta jooksul langenud. Autor seostab seda eelkõige põllumajandusliku suurtootmise hääbumisega, eriti suurfarmide ja sigalate kadumisega. Paikades, kus maetakse loomseid jäänuseid, võib lindude arv olla vägagi suur. Autor on sellises “utiliseerimispaigas” lugenud korduvalt ca 200

lindu saaki jagamas (Salu küla, Halinga v.). **(100-300)**. ...
haruldaseks on jäänud kaaren. A

274. Kuldnokk (*Sturnus vulgaris*) on Pärnumaa rahva seas üks tuntumaid linnuliike. Kuldnokk on rändlind ja harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil, kuid aeg-ajalt jäävad üksikud linnud siia ka talvituma. Pesitsusajal on kuldnokk üldlevinud, kuid küllaltki kõikuva arvukusega haudelind, kelle arvukuses on mõningates maakonna piirkondades näha kahanemistendentsi. **(5000-10000)**. *Kuldnokk pesitseb kõikjal asulate juures, kus seks võimaluse leiab A*

275. Roosa-kuldnokk (*Sturnus roseus*) on Pärnumaal eksiküla-line, keda HK andmeil vaadeldi siin esmakordselt Laagitsal (Audru v.) 17.04.1979 Endel Arro poolt. **A**

276. Koduvarblane (*Passer domesticus*) esineb Pärnumaal aastaring-selt. Lind elutseb inimkaaslejana kõigis suuremates asulates. **(10000-15000)**. ...*on üpris harilikud kogu aasta koduvarblane ... A*

277. Põldvarblane (*Passer montanus*) on maakonnas aastaring-selt kohatav. Liik pesitseb nii maa-asulates, hajatalude õuedes kui ka linnades (Pärnu, Sindi, Kilingi-Nõmme). **(3000-5000)**. ... *on üpris harilikud kogu aasta /.../ ning põldvarblane. A*

278. Metsvint (*Fringilla coelebs*) on Pärnumaal massiline läbirän-daja, juhuslik talvituja ja üldlevinud ning rahva seas küllaltki hästi tuntud haudelind. Pesitseb igasugustes puistutes, sooäärsetest metsadest kuni linnaparkideni. **(150000-200000)**. *Vintlaste seltsi kuuluvaist suvilindudest on kõige harilikumad metsvint ... A*

279. Põhjavint (*Fringilla montifringilla*) esineb läbirändajana mõle-mal rändeperioodil, on ebajärjekindel talvituja. Aeg-ajalt kohatakse linde ka pesitsusperioodil. **(0-10)**. **A**

280. Koldvint (*Serinus serinus*) on Pärnumaal lokaalse levikuga haudelind, kes pesitsusajal on levinud peamiselt Pärnu linnas, Võistes ja Häädemeestel. **(10-30)**. **A**

281. Rohevint (*Carduelis chloris*) esineb Pärnumaal aastaring-selt ja on arvukas ka mõlemal rändeperioodil. Talveperioodil hoiduvad rohevindiparved viljakuivatite ja viljaladude ümbrusesse samuti võib neid sageli kohata prügilates. Pesitsejana üldlevinud. **(3000-5000)**. ...*haruldaseks nähtuseks ei või nimetada ka /.../ rohelist vinti. A*

282. Ohakalind (*Carduelis carduelis*) elutseb Pärnumaal aasta-ring-selt. Läbirändajana tavaline mõlemal rändeperioodil. Talviti liigub salkade ja parvedena. Pesitsejana üldlevinud, kuid kõikuva arvukusega. **(500-2000)**. ... *haruldaseks nähtuseks ei või nimetada*

ka /.../ ohakalindu. **A**

283. **Siisike** (*Carduelis spinus*) on aastaringelt esinev linnuliik, kes on eriti silmatorkav talveperioodil. Kuid on ka aastaid, mil liiki kohatakse talviti väga harva (2001/2002). Siisike on mõlemal rändeperioodil tavaline läbirändaja ja pesitsusajal üldlevinud. **(5000-15000)**. ... *haruldaseks nähtuseks ei või nimetada ka siisikest*. **A**

284. **Kanepilind** (*Carduelis cannabina*) esineb Pärnumaal mõlemal rändeperioodil. Pesitsusajal on liik seotud põhiliselt kultuurmaastikuga. **(2000-3000)**... *Vintlaste seltsi kuuluvaist suvilindudest on kõige harilikumad /.../ ning punarind-kanepilind*. ... **A**

285. **Mägi-kanepilind** (*Carduelis flavirostris*) esineb Pärnumaal põhiliselt talveperioodil. **A**

286. **Urvalind** (*Carduelis flammea*) on Pärnumaal läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning kõikuva arvukusega talikülaline. *Talveks ilmuvad põhja poolt /.../ ning urvalindude parved, ... kes teotsevad lehtmetsade tukkadel ja servadel*. **A**

287. **Hele-urvalind** (*Carduelis hornemanni*) esineb Pärnumaal talikülalisena. Liigi talvine levikupilt ja esinemissagedus Pärnumaal on ebaselged. **A**

288. **Vööt-käbilind** (*Loxia leucoptera*) esineb maakonnas läbirändaja ja talikülalisena. Viimase kümne aasta arvukam invasioon oli 2002. aasta sügisel. **A**

289. **Kuuse-käbilind** (*Loxia curvirostra*) elutseb Pärnumaal aastaringelt. Aastaringelt võib märgata siin tegutsemas ka lindude hulgasalku. Pesitsusajal suuremates kuuse ülekaaluga okasmetsades. **(100-2000)**. *Vahetevahel külastavad selle maa okasmetsi kuuse-käbilinnu parved ...*. **A**

290. **Männi-käbilind** (*Loxia pytyopsittacus*) esineb Pärnumaal aastaringelt. Pesitsusajal on liiki kohatud Mördma raba männikutest, äsja lennuvõimestunud pesakonda on nähtud Pitsalus (Halinga v.). Üldiselt on liigi pesitsusaegne levikupilt Pärnumaal ebaselge ja vajab täpsustamist. **(0-10)**. *Vahetevahel külastavad selle maa okasmetsi /.../ või männi-käbilinnu parved*. **A**

291. **Karmiinleevike** (*Carpodacus erythrinus*) on rändlind, keda võib kohata mõlemal rändeperioodil. Pesitsusajal üldlevinud. **(1000-2000)**. ... *haruldasemad on parkides ja aedades pesitsevad karmiinleevikesed*. ... **A**

292. **Männileevike** (*Pinicola enucleator*) on Pärnumaal ebaregu-

- laarne talikülaline. Suurim seni teadaolev männileevikeste invasioon Pärnumaale oli 1976/1977. aasta talvel. Siis võis Pärnus poopuu marjadest toituvaid linde vaadelda 4-5 meetri kauguselt. **A**
293. **Leevike** (*Pyrrhula pyrrhula*) esineb Pärnumaal aastaringelt. Läbirändajana on leevike mõlemal rändeperioodi võrdlemisi sage. Pesitsusajal eelistab reeglina suuremaid metsamassiive, kuid on pesitsenud ka põldude vahel asuva talu kuuseheki ja kohtades, kus metsatukad suuremat massiivi ei moodusta. **(1000-2000)**. ... *haruldaseks nähtuseks ei või nimetada ka /.../ leevikest* **A**
294. **Suurnokk-vint** (*Coccothraustes coccothraustes*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil, tihti ka aastaringelt kohatav linnuliik, sest mitmed linnud jäävad siia talvituma. Pesitsusaegne levikupilt vajab täpsustamist. **(200-500)**. **A**
295. **Lapi tsiitsitaja** (*Calcarius lapponicus*) on Pärnumaal võrdlemisi haruldane ja ebajärjekindel läbirändaja. **A**
296. **Hangelind** (*Plectrophenax nivalis*) on Pärnumaal järjekindel läbirändaja mõlemal rändeperioodil. Reeglina on eriti silmapaistev ja arvukas kevadränne, mille tippaeg jääb tavaliselt märtsikuu viimasesse dekaadi. *Talveks ilmuvad põhja poolt lume-hangelindude salgoad ..., kes teotsevad väljadel* **A**
297. **Talvike** (*Emberiza citrinella*) esineb Pärnumaal aastaringelt. Läbirännet vaadeldakse mõlemal rändeperioodil, kuid täielik ülevaade liigi läbirändest seni puudub. Talvike pesitseb reeglina kultuurmaastikul, kuid pesitsusajal kohatakse liiki ka võsastuvate heinamaade ja inimasulatest kaugete metsadegi servades. **(5000-10000)**. *Vintlastest on üpris harilikud kogu aasta/.../ja talvike...* **A**
298. **Põldtsiitsitaja** (*Emberiza hortulana*) esineb Pärnumaal läbirändajana mõlemal rändeperioodil, haudelinnuna on liik kohatise levikuga. Liigile sobivates kohtades võib pesitsusajal võrdlemisi lähestikku kohata 2-4 laulvat isalindu. Sellised paigad Pärnumaal on Roodi ja Maima külade ümbrus Halinga vallas ja Leina küla ümbrus Tahkuranna vallas. **(10-30)**. **A**
299. **Põhjatsiitsitaja** (*Emberiza rustica*) on liinuliik, keda HK andmeil on Pärnumaal registreeritud vaid kolmel korral: 16.09.1983 ja 12.05.1998 Kabli linnujaamas; samal päeval 1998. a. registreeriti 1 laulev isalind ka Urita raba põhjaservas (Andrus Kuus). **A**
300. **Rootsiitsitaja** (*Emberiza schoeniclus*) on Pärnumaal harilik läbirändaja mõlemal rändeperioodil ning arvukas pesitseja piirkondades, kus leidub pillirooga palistatud veekogusid. Liik on ka juhus-

lik talvituja. (1000-3000). ... haruldasem on /.../ roostikuga kasvanud soil elutsev rootsiitsitaja **A**

301. **Halltsiitsitaja** (*Miliaria calandra*) on linnuliik, kelle kõik vaatlused vajavad HK tunnustust. Komisjoni andmeil on Pärnumaal halltsiitsitajat kohatud: 27.06.1965 Audrus (Eduard Sadam), 02.05.-08.06.1977 Kihnu saarel (Arvo Täll), 12.06.1994 1 laulev isalind Tahkurannas (Aivo Klein) ja 25.04.1995 Metsküläs, Tahkuranna v. (Tuomas Seimola, Jukka Hatva, Hannu Jukka). Autoril on andmeid veel mitmelt healt linnuvaatlejalt, kes väidavad, et on seda liiki maakonnas vaadelnud, kuid paraku puudub nende vaatluste kohta HK tunnustus. **A**

KOKKUVÖTE

2006. aasta 1. septembri seisuga on Pärnumaal registreeritud 301 linnuliiki. **A** kategooriasse kuulub 295 liiki, **C** kategooriasse 1 liik (kanada lagle), lumehani kombineeritud **DE** kategooriasse ja kategooriasse **E** kuulub 4 liiki: mustluik, vööthani, mandariinpart ja kuu-part.

*Artikli materjal on kogutud pikkade aastate jooksul. Materjali kogumisele on kaasa aidanud KÕIK Pärnumaa Linnuklubi Buteo liikmed ja teisedki linnuhuvilised, kes oma tähelepanekuid lahkelt artikli kokkukirjutajaga jaganud on. **SUUR TÄNU TEILE KÕIGILE!***

KIRJANDUS

Elts, J., Kuresoo, A., Leibak, E., Leito, A., Lilleleht, V., Luigujõe, L., Lõhmus, A., Mägi, E., Ots, M., 2003. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 1998.-2002. a. – Hirundo 16 (2), lk. 58-83.

Härms, M., 1930. Linnud. Rmt.: Pärnumaa (toim. A. Tammekann, J. Köpp, E. Kant). Maadeteaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartu, lk. 52-56.

Leito, A., Leito, T., 1995. Hiiumaa linnustik. Pirrujaak 4, 159 lk.

Leivits, A., 1999. Pärnumaa lindude esinemisstaatus, pesitsusaegne arvukus ja selle muutused. Pärnumaa Linnuklubi Buteo käsikirjaline väljaanne "Aastaring".

Leivits, A., Tammekänd, I., Tammekänd, J., Lelov, E., Vilbaste, E., Leivits, M., 2002. Andmeid Lavassaare soostiku lääneosa linnustiku koosseisu ja muutuste kohta. – Linnurada 2002/2., lk. 3-21.

- Lelov, E., 1998.** Lindude jälgimine Pärnumaal läbi aastakümnete. – XXI Eesti Loodusuurijate päev. Edela-Eesti loodus. Teaduste Akadeemia kirjastus. Tartu-Tallinn, lk. 107-111.
- Lilleleht, V., Leibak, E., 1991.** Linnuharuldused Eestis kuni aastani 1989. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne. – *Hirundo* 7/8, lk. 12-18.
- Lilleleht, V., Leibak, E., 1991.** Linnuharuldused Eestis kuni aastani 1989. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne (2). – *Hirundo* 9, lk. 11-26.
- Lilleleht, V., Leibak, E., 1992.** Linnuharuldused Eestis kuni aastani 1989. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne (3). – *Hirundo* 10, lk. 3-20.
- Lilleleht, V., 1999.** Linnuharuldused Eestis 1990-1997. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne. – *Hirundo* 12 (2), lk. 51-102.
- Mänd, R., 1996.** Saaremaa linnud. – *Hirundo Supplementum*, 27 lk.
- Ots, M., Paal, U., 2004.** Linnuharuldused Eestis 2001-2002. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne nr. 4. – *Hirundo* 17 (1), lk. 31-57.
- Ots, M., Klein, A., 2005.** Linnuharuldused Eestis 2003-2004. Eesti linnuharulduste komisjoni aruanne nr. 5. – *Hirundo* 18 (2), lk. 67-102.

THE BIRD-LIST OF PÄRNU COUNTY

Eedi Lelov

Summary

This overview gives a bird species list for the biggest county in Estonia, Pärnumaa (ca 4800 km²). There is also information about the distribution and abundance of every species. The article does not analyse temporal changes in bird fauna, but in some cases indications on distribution before WWII and again at the end of last century are given. Although the estimations from these times are not up to date, they can form a base for future analyses of bird fauna in Pärnumaa.

For every species Estonian and Latin names are given, followed by status, abundance and references of surveying. The bold number printed in brackets shows the nesting time abundance of species in the end of 1990s. At the end of every species line there is a bold capital letter, that shows the category of species as follows: **A** - naturally appearing species that have been recorded in period of 01.01.1950 – 01.01.2003; **B** - naturally appearing species that have been recorded only before 1950.; **C** - introduced species, species that have formed a population from birds that have escaped from captivity and species that have migrated to Estonia from introduced populations in nearby countries; **D** - species with unknown origin; **E** - birds escaped from captivity (Elts *et al.* 2003).

On the 1st September 2006 there were 301 bird species registered in Pärnumaa. In category **A** there are 295 species; in category **C** one species (Canada Goose); in category **E** four species (Black Swan, Bar-headed Goose, Mandarin Duck and Baikal Teal); and finally there is Snow Goose which falls between categories **D** and **E**.

SISUKORD

Eve Mägi. SAARTE HAUDELINNUSTIK 2004-2006: SUUREMAD MUUTUSED LINNUSTIKUS LÄBI POOLE SAJANDI	3
Eve Mägi. REBANE SAAREL: PÄPILAIU TAASASUSTAMINE	22
Marju Erit. RANNANIIDU- JA ROOSTIKULINDUDE ASUSTUS- TIHEDUS SILMA LOODUSKAITSEALAL JA EESTIS	31
Eedi Lelov. PÄRNUMAA LINDUDE NIMESTIK	49

CONTENTS

Eve Mägi. LARGE POPULATION CHANGES IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY AND NESTING BIRDS OF THE VÄINAMERI ISLETS BETWEEN 2004-2006. Summary	20
Eve Mägi. FOX ON THE ISLET: RECOLONISATION OF PÄPILAUD. Summary	29
Marju Erit. A COMPARISON OF THE NESTING DENSITIES OF COASTAL AND REED-BED BIRDS IN SILMA NATURE RESERVE, WITH NATIONAL FIGURES FOR ESTONIA. Summary	48
Eedi Lelov. THE BIRD-LIST OF PÄRNU COUNTY. Summary	87